

ANKETA POSLODAVACA

2016/2017

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE CRNE GORE

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE CRNE GORE

**ANKETA POSLODAVACA
2016/2017**

Podgorica, jun 2017. godine

IZDAVAČ
Zavod za zapošljavanje Crne Gore

ZA IZDAVAČA
Suljo Mustafić

Koordinator projekta
Goran Bujanja

Projektni tim:

Ratko Bakrač
Tatjana Jovićević

Tehnička priprema:
Katarina Komatina

GRAFIČKA OBRADA I ŠTAMPA

???

Tiraž
200

SADRŽAJ:

I.	UVOD I UVODNE NAPOMENE	5
1.1.	Opšti osvrt	5
1.2.	Ciljevi, svrha i koristi od istraživanja	5
1.3.	Namjena istraživanja i potencijalni korisnici	5
2.	Primijenjena metodologija i način rada	6
2.1.	Upitnik	6
2.2.	Postupak pripreme i veličina uzorka	8
2.3.	Sprovođenje ankete	12
2.4.	Analiza ankete	12
2.5.	Osnovne karakteristike kretanja na tržištu rada Crne Gore	13
II	ZAPOSLENI I ZAPOSŁJAVANJE U 2016. GODINI	17
2.1.	Struktura zaposlenih na dan anketiranja	17
2.2.	Zaposlenost prema vrsti radnog odnosa	23
2.3.	Regionalna zaposlenost	24
2.4.	Zapošljavanje u 2016. i planirano za 2017. godinu	28
2.5.	Procjena perspektive biznisa na srednji rok (u narednih 5 godina).	30
2.6.	Popunjavanje slobodnih radnih mjesta	31
2.7.	Tehno-ekonomski viškovi	32
III	NEDOSTATAK ODREĐENIH ZNANJA I VJEŠTINA	35
3.1.	Metodološki pristup	35
3.2.	Značaj posjedovanja određenih znanja i vještina kod odlučivanja o prijemu novih radnika	36
3.3.	Uticaj nedostatka određenih znanja i vještina na uspješno poslovanje i rast preduzeća	39
IV	SEZONSKO ZAPOSŁJAVANJE	41
4.1.	Sezonsko zapošljavanje domaćih i stranih radnika u 2013. godini	41
4.2.	Glavni razlozi zapošljavanja stranaca	47
4.3.	Zapošljavanje stranaca u Crnoj Gori- širi kontekst	47
V	OBRAZOVANJE I OBUKA	53
5.1.	Broja zaposlenih obuhvaćenih dodatnim obrazovanjem i obukom u 2016. godini	53
5.2.	Vidovi obrazovanja ili obuke	58
VI	ZAPOSŁJAVANJE LICA SA INVALIDITETOM I RE POPULACIJE	59
6.1.	Zapošljavanje lica sa invaliditetom	59
6.2.	Zapošljavanje pripadnike RE populacije	60
VII	PROGRAM STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA VISOKOŠKOLACA	62

7.1.	Osnovni elementi Programa	62
7.2.	Broj osposobljivanih visokoškolaca	63
7.3.	Ocjena znanja i vještina visokoškolaca	66
7.4.	Ocjena koristi visokoškolcima od Programa	67
7.5.	Broj zaposlenih visokoškolaca nakon okončanja stručnog osposobljavanja	67
7.6.	Razlozi zbog kojih poslodavci nijesu zaposlili visokoškolce nakon obavljenog stručnog osposobljavanja	68
7.7.	Ocjena značaja i kvaliteta Programa	68
VIII	SARADNJA SA ZAVODOM ZA ZAPOŠLJAVANJE	69
8.1.	Saradnja anketiranih poslodavaca sa Zavodom za zapošljavanje u 2016. godini	69
8.2.	Vidovi saradnje sa Zavodom	73
8.3.	Ocjena dosadašnje saradnje	74
8.4.	Vrste usluga koje se očekuju od Zavoda u zadovoljavanju potreba za radnom snagom poslodavaca	74
IX	ZAKLJUČNE OCJENE, KONSTATACIJE I PREDLOZI	76
X	PRILOG	88

I - UVOD

1.1. Opšti osvrt

Već desetak godina Zavod za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG), kao redovnu aktivnost, sprovodi istraživanje **"Anketa poslodavaca"** kojim su sagledava viđenje poslodavaca o najvažnijim pitanjima o radnoj snazi, a dobijeni rezultati se koriste prilikom projektovanja raznih mjera i programa u politici zapošljavanja.

Ova i slična istraživanja su, razvijene zemlje uspostavile mnogo ranije, a sprovode se i u većini zemalja regiona.

1.2. Ciljevi istraživanja

Osnovni cilj Ankete poslodavaca je uspostavljanje sistema praćenja kretanja na tržištu rada, a prije svega: potreba za određenim profesijama, vještinama i kompetencijama, strukture i karakteristika sezonskog zapošljavanja, obimu i strukturi obuke zaposlenih, zapošljavanja lica sa invaliditetom i pripadnika RE populacije i itd. Pored toga, cilj istraživanja je dobijanje povratnih informacija od poslodavca o programima koji se realizuju ili za koje poslodavci pokazuju posebno interesovanje, te ocjena sadržaja saradnje sa Zavodom za zapošljavanje.

1.3. Namjena istraživanja i potencijalni korisnici

Anketa poslodavaca i predstavljanje njenih rezultata doprinosi boljem poznavanju glavnih činjenica i suštinskih problema tržišta rada u Crnoj Gori, a osim Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, u cilju planiranja i realizacije mjera aktivne politike zapošljavanja, namijenjeno je:

- Vladi, odnosno pojedinim ministarstvima,

- Obrazovnim institucijama
- Učenicima i roditeljima,
- Organizatorima obrazovanja i obuke,
- Poslodavcima,
- Sindikatima,
- Domaćim i stranim ekspertima, akademskom osoblju i istraživačima koji se bave problematikom radne snage, zaposlenosti i zapošljavanja
- Medjunarodnim organizacijama i institucijama.

Anketa poslodavaca daje doprinos kvalitetnijem i efikasnijem funkcionisanju heterogenih segmenata značajnih za funkcionisanje privrednog sistema:

- Efikasnijem vođenju politike zapošljavanja;
- Kvalitetnijem definisanju upisne politike;
- Planiranju politike finansiranja obrazovanja i obuke - u redovnom obrazovanju i u obrazovanju odraslih;
- Racionalnijem opredjeljivanju za buduće zanimanje - izbor škole, fakulteta;
- Definisanju programa obrazovanja i obuke i kvalitetnijih sadržaja nastavnih planova i programa;
- Vođenju poslovne politike preduzeća, politike zapošljavanja, nagrađivanja i obuke zaposlenih;
- Praćenju zapošljavanja radnika, predviđanja viškova zapošljavanja i planiranja aktivnosti za bolje popunjavanje slobodnih radnih mjesta;
- Utvrđivanju prioriteta projekata za istraživanje i finansiranje;
- Usklađivanju istraživačkih projekata, sa interesima i prioritetima Crne Gore.

2. Primijenjena metodologija i način rada

2.1. Upitnik

Istraživanje se zasniva na rezultatima dobijenim na osnovu pripremljenog upitnika za poslodavce koji se sastoji iz seta pitanja koja su ostala nepromijenjena u odnosu na prethodne ankete čime se omogućava praćenje određenih pojava i seta pitanja koja se mijenjaju i koja omogućavaju analiziranje aktuelnih dešavanja na tržištu rada.

Upitnik namijenjen poslodavcima sastoji se iz sedam segmenata:

- Opšti podaci o poslodavcu;
- Osnovne karakteristike zaposlenih, zaposlenosti i zapošljavanja;
- Sezonsko zapošljavanje;
- Zapošljavanje lica sa invaliditetom i RE populacije;
- Obrazovanje i obuka;
- Program stručnog osposobljavanja visokoškolaca i
- Saradnja sa Zavodom za zapošljavanje.

Poglavlje Opšti podaci o poslodavcu obrađuje osnovne karakteristike poslodavca koji su anketirani: naziv poslodavca, oblik svojine, djelatnost poslodavca, broj zaposlenih, datum osnivanja i informacije o sjedištu poslodavca.

U okviru segmenta Osnovne karakteristike zaposlenih, zaposlenosti i zapošljavanja sagledana je struktura zaposlenih u preduzeću prema vrstama radnog odnosa, nivou obrazovanja, vrsti posla, profesiji i zanimanju, prikupljeni su podaci o zapošljavanju u posljednja 24 mjeseca, teškoćama u pronalaženju i zapošljavanju radnika, značaju određenih znanja i vještina za zapošljavanje, nedostajućim znanjima i vještinama i njihovom značaju za uspješno poslovanje i rast preduzeća, nemogućnosti popunjavanja slobodnih radnih mjesta i njihovoj strukturi, postojanju i strukturi viškova zapošljavanja i razlozi otpuštanja viškova zapošljavanja.

U okviru ovog poglavlja obrađen je set pitanja koja se odnose na nedostatak vještina u Crnoj Gori, inicijalno (za Anketu 2013/2014.) pripremljen u saradnji sa Svjetskom bankom.

Segment Zapošljavanja lica sa invaliditetom i RE populacije daje odgovore na pitanja da li su poslodavci u posljednje dvije godine zapošljavali pripadnike ovih grupa kao i da li određene subvencije mogu uticati na povećanje zapošljavanja lica sa invaliditetom i kakvi se trendovi zapošljavanja pripadnika RE populacije mogu očekivati. Pored toga u ovom segmentu su postavljena pitanja o perspektivama razvoja biznisa sa aspekta poslodavca kao i o glavnim ograničenjima razvoja biznisa.

Broj zaposlenih koji su prošli dodatno obrazovanje i obuku, vidovima sprovedenog obrazovanja i obuke, za koja znanja i vještine kao i visini sredstava uloženi u ovu oblast su predmet interesovanja oblasti Obrazovanje i obuka.

S obzirom na značaj Programa stručnog osposobljavanja visokoškolaca koji se realizuje od 2012. godine i činjenicu da se za njegovu realizaciju izdvajaju značajna sredstva, Upitnikom su definisana pitanja koja se odnose na broj angažovanih visokoškolaca, broj zaposlenih visokoškolaca u preduzećima, nakon obavljene obuke, ocjene njihovih opštih znanja i vještina, ocjene koristi visokoškolaca od Programa, glavne razloge nezapošljavanja ili slabog zapošljavanja visokoškolaca, znanja i vještine koje su visokoškolci stekli u toku stručnog osposobljavanja kao i ocjena Programa od strane poslodavaca.

Anketom se, u kontinuitetu prati viđenje poslodavaca u pogledu vidova saradnje sa Zavodom za zapošljavanje. Pored toga, upitnikom je omogućeno poslodavcima da daju sugestije i preporuke za uspješniju saradnju kao i da predlažu mjere i usluge koje bi Zavod trebao da realizuje u narednom periodu.

2.2. Postupak pripreme i veličina uzorka

Za utvrđivanje uzorka za Anketu poslodavaca 2016/2017. koristila se bazu podataka aktivnih pravnih lica iz Centralnog registra poreskih obveznika i osiguranika CROO dobijena od Poreske uprave koja je najkvalitetnija baza poslodavaca u Crnoj Gori, u cilju dobijanja uzorka koji će sa jedne strane biti reprezentativan u odnosu na privrednu strukturu, a sa druge strane omogućiti uporedivost podataka sa prethodnim anketama. Za stratifikaciju uzorka angažovana je agencija kojoj je to osnovna djelatnost i koja ima dugoročno iskustvo i stručnjake iz ove oblasti.

U skladu sa finansijskim mogućnostima i predviđenom dinamikom definisan je uzorak od 653 poslodavaca sa 20.937 zaposlenih iz gotovo svih opština i djelatnosti. Prilikom definisanja uzorka pored kriterijuma što veće pokrivenosti zaposlenih, vodilo se računa i o drugim kriterijumima – starosti i veličini preduzeća – pri čemu je korišćena međunarodno usvojena klasifikacija na mikro-mikro (1- 4 zaposlena), mikro (5-9 zaposlenih), mala (10-49 zaposlenih), srednja (50-249 zaposlenih) i velika preduzeća (preko 250 zaposlenih). Ovakav uzorak predstavlja oko 3% aktivnih poslodavaca i 12% ukupno registrovane zaposlenosti.

Kako je ukupan broj poslodavaca obuhvaćen ovom anketom za oko 15% manji u odnosu na predhodnu anketu to je, nominalno posmatrajući, broj anketiranih kod svih grupa poslodavaca po njihovoj veličini za 6% do 25% manji, ali je u ukupnom broju anketiranih povećano učešće mikro preduzeća, učešće srednjih je ostalo na približno istom nivou dok je učešće malih i velikih smanjeno.

Ovom anketom je 2/3 poslodavaca bilo obuhvaćeno i predhodnom anketom (2015/2016) a 1/3 je novih pri čemu se ispoštovala projektovana stratifikacija uzorka po djelatnostima, teritorijalno, po vlasništvu i veličini poslodavca.

Ovako konstruisan uzorak omogućava reprezentativnost dobijenih podataka na regionalnom i na nacionalnom nivou.

Regionalno posmatrajući sjeverni region u ukupnom broju anketiranih poslodavaca učestvuje 15,2%, središnji 51,5%, a primorski 33,4%.

Broj anketiranih poslodavaca

- po opštinama i regionima -

(Tab. 1.)

Rb.	Opština/region	Br.ank. posl.	%
1	2	3	4
1	Podgorica	213	32,6
2	Nikšić	88	13,5
3	Danilovgrad	22	3,4
4	Cetinje	13	2,0

5	Sred.region	336	51,5
6	Budva	21	3,2
7	Herceg Novi	103	15,8
8	Ulcinj	16	2,5
9	Bar	12	1,8
10	Kotor	49	7,5
11	Tivat	17	2,6
12	Primor. region	218	33,4
13	Kolašin	4	0,6
14	Mojkovac	6	0,9
15	Berane	11	1,7
16	Bijelo Polje	37	5,7
17	Pljevlja	26	4,0
18	Žabljak	3	0,5
19	Plav	3	0,5
20	Andrijevića	2	0,3
21	Plužine	-	-
22	Šavnik	-	-
23	Rožaje	7	1,1
24	Sjever. region	99	15,2
25	Ukup. CG	653	100,0

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca 95,7% je u privatnom vlasništvu, s tim što je to učešće nešto veće kod mikro i malih u odnosu na srednja i velika preduzeća.

Broj anketiranih poslodavaca - po vrsti vlasništva -

(Tab. 2.)

Rb.	Vrsta vlasništva	Br.anket. poslodav.	%
1	2	3	4
1	Privatno	625	95,7
2	Državno	11	1,7
3	Mješovito	11	1,7
4	NVO	6	0,9
5	Ukupno	653	100,0

U strukturi anketiranih poslodavaca po djelatnostima dominira djelatnost trgovine (151 ili 23,1%), ostale uslužne djelatnosti (69 ili 10,6%), pružanje usluga smještaja i ishrane (59 ili 9,0%) i prerađivačka industrija (55 ili 8,4%).

Broj anketiranih poslodavaca
- po djelatnostima -

(Tab. 3.)

Rb.	Djelatnost	Br.ank. posl.	%
1	2	3	4
1	A.Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	12	1,8
2	B.Rudarstvo	4	0,6
3	C.Prerađivačka industrija	55	8,4
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	5	0,8
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i slične aktivnosti	5	0,8
6	F.Građevinarstvo	37	5,7
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	151	23,1
8	H.Saobraćaj i skladištenje	21	3,2
9	I.Usluge smještaja i ishrane	59	9,0
10	J.Informisanje i komunikacije	7	1,1
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	16	2,5
12	L.Poslovanje nekretninama	6	0,9
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	26	4,0
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	15	2,3
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	-	-
16	P.Obrazovanje	3	0,5
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	21	3,2
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	5	0,8
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	69	10,6
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	1	0,2
21	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	1	0,2
22	Bez oznake djelatnosti	134	20,5
23	Ukupno	653	100,0

Mikro preduzeća činila su 55,44% ukupnog broja anketiranih preduzeća, a najviše su zastupljena u uslužnim djelatnostima, mala i srednja 41,96%, najčešće iz oblasti građevinarstva, dok su velika preduzeća činila 2,0% uglavnom u finansijskim djelatnostima.

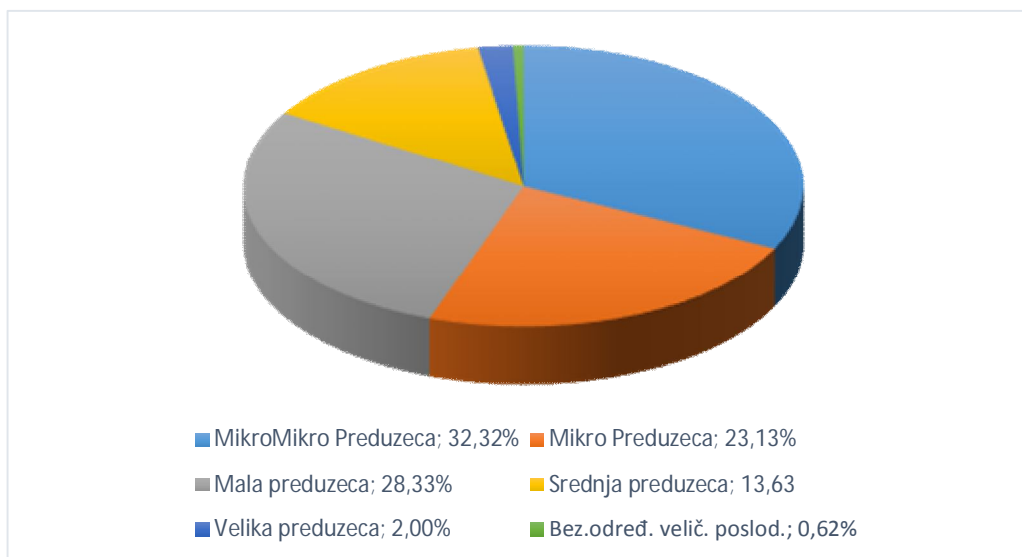
Broj anketiranih poslodavaca po veličini

(Tab.4.)

Rb.	Veličina poslodavca	Broj zaposlenih	Broj anketiranih poslodavaca	%
1	2	3	4	5
1	MikroMikro Preduzeca	od 1- 4	211	32,32
2	Mikro Preduzeca	od 5 - 9	151	23,13
3	1+ 2	od 1- 9	362	55,44
4	Mala preduzeca	od 10 - 49	185	28,33
5	Srednja preduzeca	od 50 - 249	89	13,63
6	Velika preduzeca	preko 250	13	2,00
7	5 + 6	preko 10	102	15,62
8	Bez.određ. velič. poslod.	-	4	0,62
9	Ukupno	-	653	
10	Ø 3+7	32.06		100.0

Anketirani poslodavci po veličini

Grafik 1.

2.3. Sprovođenje ankete

Anketa je obavljena putem intervjua u neposrednom kontaktu sa poslodavcima **decembra 2016. godine** uz angažovanje anketara-lica zaposlenih u Zavodu, a u cilju dobijanja kvalitetnih podataka na kojima se temelji istraživanje, bilo je pripremljeno i **uputstvo** o anketiranju kojim se detaljno pojašnjavaju pitanja.

Stratifikaciju uzorka i obradu podataka dobijenih Anketom obavila je agencija sa referencama za ovakav vid istraživanja.

2.4. Analiza ankete

Analiza podataka dobijenih anketom vršena je sa stanovišta njihovog značaja i relevantnosti za sagledavanje stanja i kretanja u pojedinim oblastima obuhvaćenim anketom. Ukoliko su dobijeni podaci bili nepotpuni ili su, zbog niske "pokrivenosti" (broj zaposlenih po pojedinim djelatnostima i opštinama po anketi u odnosu na broj registrovane zaposlenosti po djelatnostima i opštinama) i strukture uzorka, generisani nedovoljni podaci koji se ne mogu transponovati na cjelinu kretanja i odnosa kada se radi o pitanjima i oblastima obuhvaćenih anketom (zapošljavanje u 2015. i 2016, sezonsko zapošljavanje, zapošljavanje stranaca) ili se u obradi dobijenih podataka došlo do zaključka da su dati odgovori nepotpuni, nerealni, netačni ili kontradiktorni, dat je širi osvrt o tim pitanjima, oblastima ili problemima na osnovu statističkih izvještaja i analitičkih materijala koje je pripremao Zavod¹ ili ih je, u okviru saopštenja i publikacija objavio MONSTAT.

Naime, treba imati u vidu da veći stepen pokrivenosti obezbjeđuje veću reprezentativnost i veću relevantnost dobijenih podataka, a ukoliko je ona niska ili znatno ispod prosječne nameće potrebu sagledavanja određenih kretanja na tržištu rada kao cjeline.

Kako je 2/3 anketiranih poslodavaca bila obuhvaćeno i predhodnom anketom, upitnik je sistematizovan na isti način, pitanja su gotovo ista, kako bi se mogla vršiti upoređivanja, to je analiziranje podataka dobijenih anketom slično inovirajući prethodnu deskripciju faktografskom građom dobijenom ovom anketom.

---

¹ Numerički pokazatelji koji se odnose na ista obeležja dati u pojedinim tabelama Analize se donekle razlikuju ($\pm 1\%$), zavisno od perioda kada su pripremani, zbog ažuriranja baze podataka koja ih generiše, ali te razlike i izvedeni relativni odnosi bitno ne utiču na izvedene ocjene i zaključke date u Analizi.

2.5. Osnovne karakteristike kretanja na tržištu rada Crne Gore

Kako bi se objektivizirale ocjene, zaključci i konstatacije date u odnosu na podatke dobijene anketom u nastavku se daje širi okvir, odnosno, **osnovne karakteristike** ostvarenih kretanja na tržištu rada Crne Gore, prema indikatorima **Monstata (Ankete o radnoj snazi** iz IV kvartala 2016. godine i IV kv. 2015. god.) i prema podacima **Zavoda za zapošljavanje** koje bi se mogle svesti na sledeće:

- **Stopa aktivnosti stanovništva** starosti preko 15 godina je u IV kvartalu 2016. u odnosu na IV kvartal 2015. **porasla** (sa 53,5% na 54%). Stopa aktivnosti muškaraca, je porasla za 1,5 p.p, (sa 60% na 61,5%) dok je stopa aktivnosti žena, koja je za oko 20% niža od stope aktivnosti muškaraca, smanjena sa 47,2% na 46,8%.
- **Stopa zaposlenosti** je porasla je sa 43,9% na 44,5% ili za 1,3 p.p. Kod muškaraca je porasla sa 48,7% na 50,6% a kod žena pala sa 39,4% na 38,8%.
- **Stopa aktivnosti** stanovništva uzrasta 15-64 u posmatranom periodu (IV kvartal 2016 u odnosu na IV kvartal 2015) ostala je na istom nivou (62,4%). Kod muškaraca je veća za 1,7 p.p.(68% : 69,7%) dok je kod žena bila nešto niža (56,7% : 55,0%).
- **Stopa zaposlenosti je kod ove starosne grupe (15-65) ostala na približno istom nivou** (51,1 : 51,2% (kod muškaraca povećana sa 55,0% na 57,2%, a kod žena smanjena sa 47,3% na 45,2%).
- **Ukupna zaposlenost** je u IV kvartalu 2016. u odnosu na III kvartal 2015. godine porasla za 1,2% (sa 219.800 na 222.400) pri čemu je u poljoprivrednim smanjena, a u nepoljoprivrednim i uslužnim djelatnostima povećana.
- U strukturi zaposlenih smanjeno je učešće onih koji imaju stalno zaposlenje odnosno **ugovor o radu na neodređeno vrijeme** (sa 71,4 na 66,6%) dok je povećano učešće onih koji imaju ugovor o radu na određeno vrijeme (sa 28,2% na 34,4%).
- **U sjevernom i primorskom regionu zaposlenost je veća za 4,5%, u središnjem je niža za 1,7% a, proporcionalno tome, je povećano, odnosno smanjeno učešće regiona u ukupnoj zaposlenosti.**
- **Stopa nezaposlenosti, prema podacima Monstata, nešto je smanjena (17,8% : 17,5%),** ali je u tome stopa nezaposlenosti muškaraca smanjena sa 18,9% na 17,7%, dok je stopa nezaposlenosti žena povećana sa 16,6% na 17,3%. Stopa nezaposlenosti u EU28 je u proteklih godinu dana imala

tred smanjena tako da je u novembru 2016. godine je bila 8,3% a u novembru 2015. god. 9,0%. Najniža je bila u Češkoj Republici 3,7% i Njemačkoj 4,5%, a najveća u Grčkoj 19,2% i na Kipru 14,2% (u Španiji je u septembru 2016. god bila 23,1%).

- **Kod mladih** uzrasta 15-24 godine stopa aktivnosti je povećana sa 27,7% na 31,9%, zaposlenosti sa 16,1% na 20,2% a stopa nezaposlenosti smanjena sa 41,9% na 36,7%. Stopa nezaposlenosti mladih u EU28 u novembru 2016 godine je bila 18,8% (najniža je bila u Njemačkoj 6,7% i Holandiji 10,3% a najveća u Španiji 44,4% i Italiji 39,4% .
- Prema Anketi, od ukupnog broja zaposlenih u IV kvartalu 2016. godine 19,4% lica je **bilo samozaposleno** odnosno bavilo se nekim vidom preduzetništva što je na nivou ostvarenog u IV kvartalu 2015. godine. Mušku populaciju karakteriše značajno veći stepen preduzetničke aktivnosti, odnosno sopstveni posao posjeduje 26,3% zaposlenih muškaraca, dok ovaj vid karakteriše svega 10,9% zaposlenih žena.
- **Prema podacima Monstata**, prosječan broj registrovane zaposlenosti u 2016. godini je bio 177.908 ili za 1,3 % veći u odnosu na prethodnu godinu.
- **Posmatrano po pojedinim sektorima**, najveći rast broja zaposlenih ostvaren je u djelatnosti građevinarstva (veći za 8,8%) dok je broj zaposlenih u djelatnosti rudarstva bio niži za 13,5%.
- **Prosječan broj zaposlenih u industriji** (rudarstvo, elektroprivreda, prerađivačka industrija) je u 2016. godine bio za 3,2% niži (15.416 :15.922) u odnosu na prethodnu godinu dok je u javnom sektoru (državna uprava, obrazovanje, zdravstvo) bilo za 1,0% veći (46.588 : 46.097).
- **Broj zaposlenih** u decembru 2016. godine je bio 177.278 ili za 2,8% veći u odnosu na 2015 god. (172.517).
- **Ukupan broj nezaposlenih, prema podacima Zavoda za zapošljavanje**, je na kraju 2016. godine (49.482) bio za 24,8% ili 9.856 veći u odnosu na godinu dana ranije (34.687).
- **Kod većina opština broj nezaposlenih je porastao**. Nezaposlenost kod sjevernog regiona je bila za 32,3% veća tj. iznad ostvarenog prosjeka u CG (24,8%) dok je kod središnjeg i primorskog regiona ispod tog prosjeka (21,0%;18,7%). Takav rast uticao je povećanje učešća sjevernog regiona u ukupnoj nezaposlenosti sa 38,3% na 40,6% dok je učešće središnjeg i primorskog regiona smanjeno sa 42,3% na 40,9% odnosno sa 19,1% na 18,5%.

- **U ukupnoj nezaposlenosti žene učestvuju sa 52,3% (25.842), a muškaraci 47,7% (23.640)** što je, iako nominalno veće, na približno istom strukturnom odnosu kao i krajem 2015 god.
- **Stopa registrovane nezaposlenosti** krajem 2016 godine je bila 21,33% a krajem prethodne 17,24%.
- **Osnovni razlog** ovih promjena je primjena novih rješenja **Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti prema kojem se ostvarivanje novčane naknade** nekih kategorija žena vezuje i za određeni period statusa nezaposlenosti.
- **Nezaposlenost mlađih** kategorija nezaposlenih (do 25 godina) u ukupnoj nezaposlenosti je nešto smanjena (sa 19,4% na 18,4%) ali je povećano učešće starijih od 50 godina sa 22,8% na 24,1% što znači da je u ukupnoj nezaposlenosti poraslo učešće onih u optimalnoj radnoj dobi.
- **Učešće lica koja traže zaposlenje preko 1 godine u ukupnoj nezaposlenih (dugoročna nezaposlenost)** je krajem 2016. godine bilo znatno niže (45,3%) u odnosu na kraj 2015. godine (49,5%).
- **Učešće nezaposlenih bez radnog staža** u ukupnoj nezaposlenosti povećan je sa 33,2% na 38,8% što je posledica znatnog većeg rasta novoprijavljenih bez radnog staza (19%) od rasta ukupnog broja novoprijavljenih na evidenciji Zavoda u 2016. god. (8,8%).
- **U kvalifikacionoj strukturi ukupnog broja nezaposlenih lica** krajem 2016. godine dominantno učešće od 24.256 ili 49% imaju nezaposleni sa III, IV i V stepenom obrazovanja što je 4.215 ili 21% više u odnosu na kraj 2015. godine (20.041), nezaposleni sa visokim obrazovanjem čine 22,0% ili 10.904 (31.12.2015. godine 10.087 ili 7,5% manje), a nezaposlenih sa I i II sss – je 31.12.2016 bilo 4.729 ili 54,3% više (13.444 : 8.715) tako da je i njihovo učešće u ukupnoj nezaposlenosti povećano sa 22% na 27,2%.
- **Ukupna ponuda radne snage** je u 2016. god. (86.600) bila za 11,5% ili 8.903 veća u odnosu na 2015. god. (77.697). Učešće NK zanimanja u ukupnoj ponudi je povećano sa 18,9% na 22,6% (sa 14.746 na 19.557) i nominalno je veća za 4.811 ili 32,6%, učešće zanimanja sa srednjom stručnom spremom ostalo je na približno istom nivou (51,3% : 50,3%) a nominalno je veća za 3.775 ili 9,5% (43.495 : 39.723) dok je učešće visokog obrazovanja smanjeno sa 24,4% na 21,7%, a nominalno je je ostala na približno istom nivou (18.960 : 18.849).
- **U 2016. godini nastavio se trend smanjivanja tražnje, posmatran kroz prijavljivanje slobodnih radnih mjesta,** kao jedan od osnovnih pokazatelja apsorpcione moći tržišta, odnosno mogućnosti zapošljavanja,

budući da je ona u odnosu na 2015. godinu za 10,4% ili 3.694 niža (31.887 : 35.581). Učešće tražnje nekvalifikovane radne snage u ukupnoj tražnji je smanjeno sa 36,6% na 26,6%, a nominalno je niža za 4.457 ili 34,4% (12.957 : 8.500) dok je to učešće kod srednjeg i visokog obrazovanja poraslo sa 34,7% na 43,7% (12.364 : 13.954) odnosno sa 15,6% na 17,6% (5.566 : 5.603).

- Prema povratnim informacijama dobijenim od strane poslodavaca obim **zapošljavanja** u 2016 godini (14.008) je približan ostvarenom u 2015. godini (13.824). Kao i kod smanjenja tražnje i zapošljavanje nekvalifikovane i polukvalifikovane radne snage je niže za 19,1% (sa 3.573 na 2.890), a kod srednjeg i visokog obrazovanja veće za 5% odnosno 6,5% (sa 6.742 na 7.079 i sa 3.514 na 3.744). Analogno tome, i učešće zapošljavanja nekvalifikovanih i polukvalifikovanih radnika u ukupnom zapošljavanju je smanjeno sa 25,3% na 20,6% dok je kod srednjeg i visokog povećano sa 47,6% na 50,5% odnosno sa 24,8% na 26,7%).
- **Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem**, u četvrtom ciklusu (2015/2016 godina) je sproveden za 3.518 visokoškolaca (ovim programom je u 2016/2017 obuhvaćeno 3.273 lica).
- **U 2016. godini izdato je 14.588 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca** što je za 2.223 ili 13,3% dozvole manje u odnosu na 2015. godinu (16.811). Zapošljavanje stranaca je znatno smanjeno posebno ako se ima u vidu da je ono u 2015. bilo 18,7%, u 2014. za 61,0%, a u 2013. za 53,6% veće od zapošljavanja domaće radne snage dok je u 2016. godini bilo gotovo izjednačeno.

Posmatrano kroz osnovne indikatore za praćenja kretanja i odnosa na tržištu rada moglo bi se konstatovati da je u 2016. god. stanje i dalje složeno, a prije svega: **još uvijek nedovoljna ekonomska aktivnost radne snage**, posebno mladih i starijih radnika, kao i žena; **nezaposlenost visokoškolaca**; standardni aktivni **programi na tržištu rada sprovode se sa relativno malo sredstava**; **disproporcije između dostupnih i potrebnih znanja i vještina**, nizak nivo obrazovanje odraslih posebno kod privatnog sektora; nizak nivo uključivanja lica sa invaliditetom i ranjivih grupa na tržište rada; prisutne regionalne razlike, relativno **zapošljavanje strane radne snage koje je gotovo izjednačeno sa zapošljavanjem domaće radne snage**.

Prisutni problemi na tržištu rada, nameću potrebu utvrđivanja objektivizirane dinamike njihovog rješavanja, tim prije, što će odlaganje njihovog rješavanja biti teže u programskom i finansijskom smislu.

II – ZAPOSLENI I ZAPOŠLJAVANJE U 2016. GODINI

2.1. Struktura zaposlenih na dan anketiranja

Poslodavci obuhvaćeni Anketom (653) su, u vrijeme njenog sprovođenja (decembar 2016. godine), zapošljavali 20.937 lica, što je činilo 11,8% registrovanog broja zaposlenih u Crnoj Gori u tom mjesecu prema podacima MONSTAT-a (177.473). Ako se ima u vidu da je uzorkom izuzet javni sektor, koji se finansira iz Budžeta Crne Gore (državna uprava, obrazovanje i zdravstvo), onda je Anketom obuhvaćeno 16,1% tzv. realnog sektora.

Anketirani poslodavci su se izjasnili o kretanju broja zaposlenih u proteklih pet godina. Tako je kod 123 njih ili 18,8% od ukupnog broja u navedenom periodu došlo do povećanja zaposlenosti, kod 458 ili 70,2% broj zaposlenih bio na približno istom nivou, dok je kod 72 ili 11,0% broj zaposlenih smanjen.

Najviše zaposlenih je iz djelatnosti: trgovine, prerađivačke industrije, zdravstvene i socijalne zaštite, ostalih uslužnih djelatnosti, ugostiteljstva i saobraćaja (ukupno kod ovih djelatnosti 12.186 ili 58,2%). Kvalifikaciona struktura zaposlenih po djelatnostima prikazana je u tabelama 5. i 6.

Kvalifikacionu strukturu zaposlenih obuhvaćenih Anketom u osnovi je opredjeljivala struktura poslodavaca obuhvaćenih Anketom, budući da učešće zaposlenih iz oblasti trgovine, ugostiteljstva, građevinarstva, saobraćaja i prerađivačke industrije čini oko 50% u odnosu na ukupan broj zaposlenih po Anketi, a u tim djelatnostima su pretežno zaposleni srednjoškolci, tako da je po tom osnovu učešće III i IV sss bilo 63,54%, dok je na nivou ukupnog broja zaposlenih u Crnoj Gori to bilo 44,5%. Isto tako, učešće NK i PK radnika u ukupnom broju anketiranih je bilo 11,2 %, što je znatno ispod prosjeka na nivou Crne Gore, dok je učešće višeg i visokog obrazovanja bilo 21,3%, što je takođe ispod prosjeka Crne Gore (33,9).

Učešće zaposlenih sa najnižim stepenom obrazovanja (NK i PK) u odnosu na ukupan broj zaposlenih, posmatrano po djelatnostima, najveće je u građevinarstvu (21,7%), a najmanje u djelatnosti finansijskih i sličnih usluga (0,4%). Srednjoškolci dominantno opredjeljuju kvalifikacionu strukturu svih djelatnosti izuzev finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja, a najviše je izražena u djelatnosti trgovine (74,7%) i ugostiteljstva (68,8%) dok je učešće visokoškolaca u ukupnom broju zaposlenih očekivano najveće u djelatnosti obrazovanja (71,7%) i finansijskoj djelatnosti (67,0%).

Sa prethodnom kvalifikacionom strukturom korespondira i **struktura zaposlenih po vrstama poslova** sistematizovanih prema njihovoj složenosti (pitanje 11 u Anketi). Tako je učešće rukovodilaca (direktori/menadžeri) i stručnjaka u odnosu na broj zaposlenih na dan anketiranja bilo 21,0%, ugostiteljskih i trgovačkih zanimanja 19,5%, zanatlija i rukovaoca mašinama i montera 19,0%, tehničara i sličnih zanimanja 15,2%, administrativnih 15,8% i jednostavnih zanimanja 9,1%. Ova struktura približna je prosjeku na nivou ukupno zaposlenih u Crnoj Gori s'tim što je kod anketiranih poslodavaca učešće tehničara i jednostavnih zanimanja bilo nešto veće.

Struktura zaposlenih posmatrana po navedenim vrstama poslova u velikoj mjeri korespondira sa navedenom kvalifikacionom strukturom zaposlenih posmatranom po stepenima stručne spreme.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih po Anketi - po djelatnostima -

(Tab. 5.)

Rb	Djelatnost	Stručna sprema									Ukup.
		I	II	III	IV	V	VI	VII ₁	VII ₂	VIII	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Bez oznake djelatnosti	136	64	296	1266	70	79	380	22	1	2314
2	A.Poljoprivre., šumars.i ribar.	52	30	311	230	18	38	93	4	0	776
				541				97			
		6,7		67,7→				12,5→			
3	B.Rudarstvo	138	1	430	263	47	24	97	0	0	1000
4	C.Prerađivačka industrija	162	192	460	607	80	47	205	12	2	1767
5	D.Snadbijev. elekt. energ., gasom, parom i klimatizacija	41	0	154	612	69	14	360	4	0	1254
	3-5	341	193	2526		196	85	680			4021
	%	8,5→	4,8→	62,8→				16,9→			
6	E.Snadbijev. vodom, upravlj. otpad. vodama, kontrol.proc. uklanjanja otp. i sl. aktivnosti	3	14	18	43	3	4	30	1	0	116
7	F.Građevinarstvo	195	57	427	239	36	11	188	3	0	1156
				666				191			

	%	16,8→	4,9→	57,6→				16,5→			
8	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popr. mot. voz.i motoc.	299	136	1122	2124	129	109	422	21	2	4364
				3246				445			
	%	6,8→	11,7→	74,7→				10,3→			
9	H.Saobracaj i skladištenje	111	62	253	686	63	50	181	3	1	1410
				939				185			
		7,8→	4,4→	66,6→				13,2→			
10	I.Uslude smještaja i ishrane	89	140	492	549	59	41	127	10	5	1512
	10	5,9→	9,3→	1041				142			
	%	12,1→		68,8→				9,4→			
11	J.Informisanje i komunikacije	74	0	7	94	4	15	68	1	0	263
12	K.Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	2	0	5	120	18	24	325	18	1	513
	12			125				344			
	%	0,4→		24,4→				67,0→			
13	L.Poslovanje nekretninama	3	0	12	75	14	17	79	10	0	210
14	M.Stručne,naučne, inovacione i tehničke djelat.	19	18	60	87	13	17	98	7	5	324
15	N.Admonistativne i pomoćne uslužne djelatnosti	0	0	3	46	8	2	18	10	0	78
16	O.Državna uprava i odbrana; obavez. soc. osiguranje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	P.Obrazovanje	0	1	0	5	2	5	31	2	0	46
18	Q.Zdravstvena i soc. zaštita	106	33	242	620	92	74	357	49	3	1576
	17+18	106		1007		173		442			1622
	%	6,5→		62,1→		10,7→		27,3→			
19	R.Umjet., zabava i rekreacija	0	4	25	55	6	0	12	0	0	102
	S.Ostale uslužne djelatnosti	17	144	246	778	78	42	252	15	3	1575
				1024				270			
20		1,1		65,0→				17,2→			
21	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	0	0	8	219	19	0	320	0	0	566
	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	0	0	8	7	0	0	0	0	0	15
	Ukupno	1447	896	4579	8725	828	613	3643	183	23	20937
	→	6,9→	4,3→	21,9→	41,7→	3,9→	2,9→	17,4→	0,8→	0,1→	100,0
	Ukupno-grupe			13304				3849			
	→			63,5→				18,4→			

Upoređivanjem broja zaposlenih po djelatnostima prema ovoj anketi sa brojem registrovane zaposlenosti po djelatnostima ukazuje na to da **anketa najviše "pokriva"**

djelatnost rudarstva gdje je to na nivou od 62,26% (1.000 : 1.606), u djelatnosti snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom 45,35% (1.254 : 2.765) a kod ostalih uslužnih djelatnosti 39,35% (1.575 : 4.003), itd. (Tab.6 kol.7.).

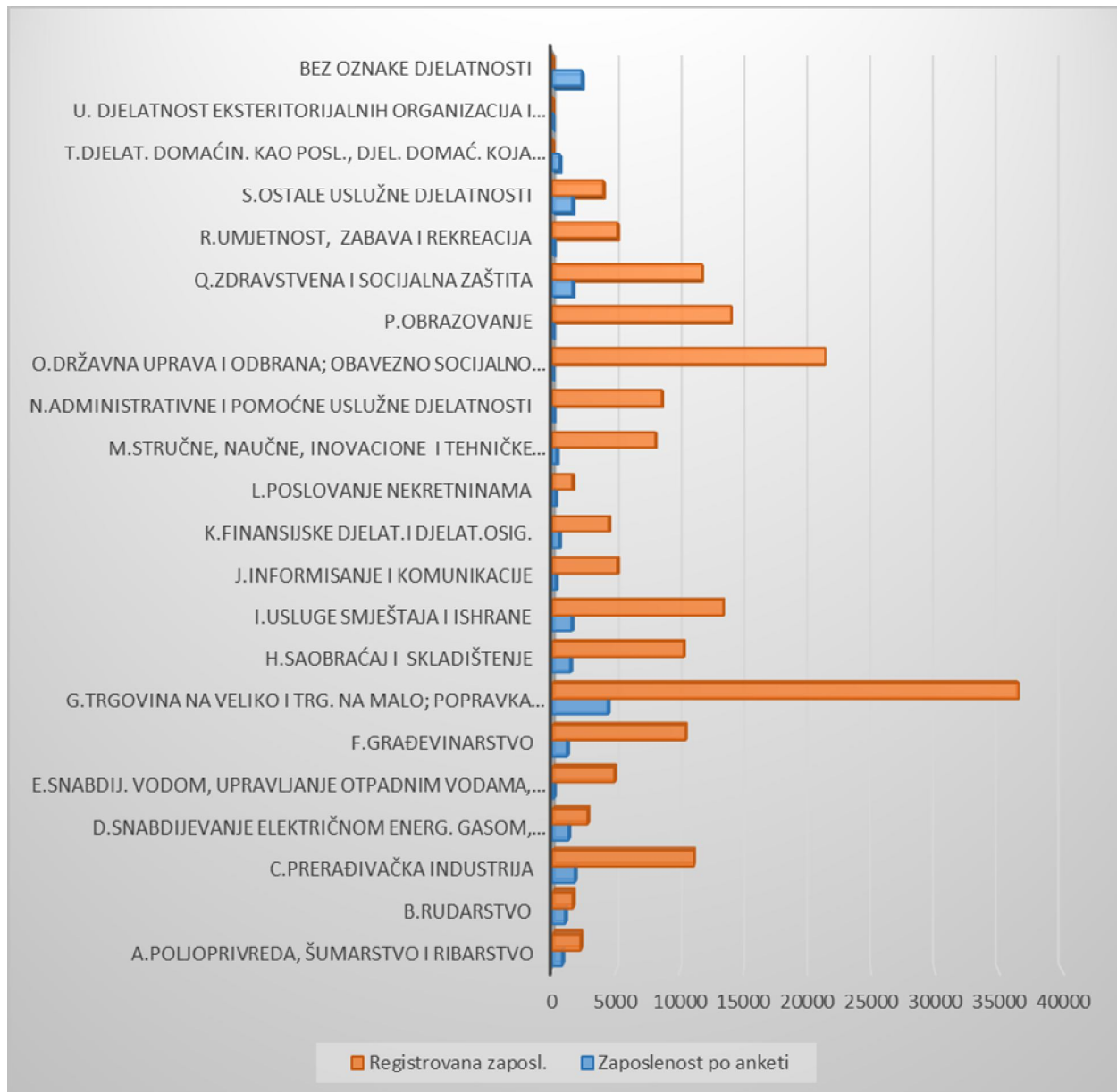
Ukupna zaposlenost i zaposlenost po Anketi
- po djelatnostima - decembar 2016. -

(Tab. 6.)

Rb.	Djelatnost	Registrovana zaposl.		Zaposlenost po anketi		% Pokriven. 5 : 3
		Br. zaposl.	%	Br.zaposlen.	%	
1	2	3	4	5	6	7
1	A.Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2.214	1,25	776	3,71	35,05
2	B.Rudarstvo	1.606	0,91	1.000	4,77	62,26
3	C.Prerađivačka industrija	11.114	6,26	1.767	8,44	15,89
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	2.765	1,56	1.254	6,00	45,35
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i slične aktivnosti	4.878	2,75	116	0,55	2,38
6	F.Građevinarstvo	10.473	5,90	1.156	5,52	11,04
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	36.561	22,60	4.364	20,84	11,88
8	H.Saobraćaj i skladištenje	10.322	5,82	1.410	6,74	13,66
9	I.Usluge smještaja i ishrane	13.421	7,56	1.512	7,22	11,26
10	J.Informisanje i komunikacije	5.110	2,88	263	1,26	5,15
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	4.423	2,50	513	2,45	11,60
12	L.Poslovanje nekretninama	1.565	0,88	210	1,00	13,42
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	8.085	4,56	324	1,55	4,00
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	8.597	4,84	78	0,37	0,91
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	21.420	12,07	0	-	-
16	P.Obrazovanje	14.038	7,91	46	0,22	0,32
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	11.756	6,63	1.576	7,53	13,41
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	5.122	2,88	102	0,48	2,00
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	4.003	2,26	1.575	7,44	39,35
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz. robu i usl. za sops. potr.	-	-	566	2,71	-
21	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	-	-	15	0,07	-
22	Bez oznake djelatnosti	-	-	2.314	11,05	-
23	Ukupno	177.473	100,00	20.937	100,00	11,80

Ukupna zaposlenost i zaposlenost po Anketi
 - po djelatnostima- decembar 2016. -

Grafik 2.

Srednjoškolci su u svakoj grupi preduzeća, posmatranih po veličini, približno ravnomjerno zastupljeni (Tab. 8.), a njihovo učešće se kreće od 61,8 do 64,5% od ukupnog broja zaposlenih. Učešće NK i PK radnika u ukupnom broju je, u odnosu na prosjek od 11,2%, niže kod mikro i velikih preduzeća (5,6%; 8,6%), a veće kod malih i srednjih (12,4%; 14,2%). Učešće visokoobrazovanih, u ukupnom broju zaposlenih, je

iznad prosječnog (18,4%) kod mikro i velikih preduzeća (20,4% : 24,0%) kod malih je na nivou tog prosjeka, a kod srednjih ispod (15,7%).

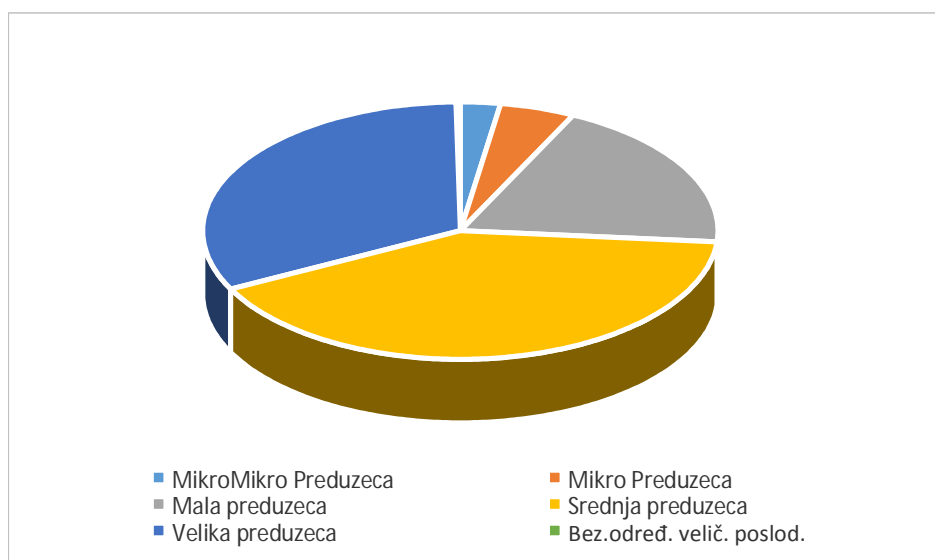
Broj zaposlenih kod anketiranih poslodavaca po veličini

(Tab. 7.)

Rb.	Veličina poslodavca	Veličina poslodavca po broju zaposlenih	Broj zaposlenih kod anketiranih poslodavaca	%
1	2	3	4	5
1	MikroMikro Preduzeca	od 1- 4	545	2,60
2	Mikro Preduzeca	od 5 - 9	997	4,76
4	Mala preduzeca	od 10 - 49	3964	18,93
5	Srednja preduzeca	od 50 - 249	8654	41,34
6	Velika preduzeca	preko 250	6710	32,05
8	Bez.određ. velič. poslod.	-	67	0,32
9	Ukupno	-	20937	100,0

Zaposleni kod anketiranih poslodavaca po veličini

Graf.3.

Prosječan broj zaposlenih kod anketiranih poslodavaca je bio 32,06 lica, kod mikro, koja su činila 55,44% uzorka prosječan broj zaposlenih bio 4,26 lica dok je kod malih

(28,33% uzorka) bio 21,43 lica. Srednja i velika preduzeća su činila 15,63% uzorka, zapošljavala 73,4% lica obuhvaćenih anketom, a prosječan broj zaposlenih po poslodavcu je bio 150,6 lica (kod srednjih 97,3 a kod velikih 516,2).

Kvalifikaciona struktura zaposlenih u odnosu na veličinu poslodavca

(Tab. 8.)

Rb.	Str.spr.	Broj zaposlenih							Ukup.	%
		Mikro-mikro	Mikro	Mala	Srednja	Velika	Bez. određ. velič. pos.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	I	17	27	307	739	357	0	1447	6,91	
2	II	6	36	182	483	189	0	896	4,28	
3	III	59	174	827	1.986	1.530	3	4.579	21,87	
4	IV	260	460	1.685	3.496	2.785	39	8.725	41,67	
5	V	33	44	135	314	301	1	828	3,95	
6	VI	23	33	98	279	178	2	613	2,93	
7	VII1	137	201	688	1.254	1.349	14	3.643	17,40	
8	VII2	10	16	41	92	16	8	183	0,87	
9	VIII	0	6	1	11	5	0	23	0,11	
10	Ukup.	545	997	3.964	8.654	6.710	67	20.937	100,00	
11	→	2,60→	4,76→	18,93→	41,34→	32,05→	0,32→	100,00	-	
12	Pros. br. zap.	4,26		21,43	97,24	516,15	16,75	32,06	-	

2.2. Zaposlenost prema vrsti radnog odnosa

Od ukupnog broja zaposlenih obuhvaćenih uzorkom njih 71,7% je angažovano na neodređeno, a 28,3% na određeno vrijeme, što je povoljnije u odnosu na prosjek svih zaposlenih u Crnoj Gori, s obzirom da je prema Anketi o radnoj snazi (IV kvartal 2016. godine) učešće rada na neodređeno vrijeme bilo 66,6%, a na određeno 33,4%.

Kod mikro, malih i srednjih poslodavaca učešće radno angažovanih na neodređeno radno vrijeme je nešto ispod navedenog prosjeka dok je kod velikih to učešće iznad tog prosjeka, a posmatrano po djelatnostima učešće rada na neodređeno vrijeme, kod većine njih je približno navedenom prosjeku osim građevinarstva i trgovine gdje je to učešće niže, a u djelatnosti poslovanja nekretninama učešće rada na neodređeno vrijeme je svega 2,8%.

Kod analiziranja strukture zaposlenih prema vrsti radnog odnosa treba imati u vidu okolnost da su poslodavci dali broj i strukturu zaposlenih, po ovom osnovu, na dan kada je vršena Anкета i da se ta struktura znatno razlikuje kada se sagledava kroz ukupan broj zapošljavanja u toku godine, odnosno, kroz ukupnu frekventnost ostvarenu na tržištu rada te da je ona znatno promijenjena u proteklih nekoliko godina budući da je, u ukupnoj frekventnosti, prisutan trend smanjivanja učešća tražnje i zapošljavanja rada na neodređeno, a povećavanja učešća rada na određeno vrijeme.

Naime, na tržištu Crne Gore tražnja za zapošljavanjem na neodređeno vrijeme, u ukupnoj tražnji smanjena je sa 26,6% u 2008. na 9,0% u 2016. godini, a sledstveno tome, zapošljavanje na neodređeno vrijeme je, u ukupnom zapošljavanju, smanjeno sa 26,1% u 2008. na svega 8,6% u 2016. godini.

Navedena struktura frekventnosti na tržištu rada, po osnovu vrste radnog odnosa, i prisutni trendovi, posledica su promjenljive dinamike tražnje i zapošljavanja, kako domaće tako i strane radne snage, odnosno, relativno velikog učešća sezonskog zapošljavanja kod nekih djelatnosti.

2.3. Regionalna zaposlenost

Sjeverni region u ukupnom broju zaposlenih po Anketi učestvuje sa 15,2% dok je kod registrovane zaposlenosti to učešće 14,8%, kod **središnjeg regiona broj zaposlenih po anketi je 59,08% a kod registrovane to je 58,22% dok je kod primorskog regiona anketno** učešće zaposlenih bilo 25,71%, a registrovane 26,98%. Ovi odnosi potvrđuju korektnost stratifikacije uzorka imajući u vidu teritorijalnu strukturu aktivnih poslodavaca.

Relativno male razlike u regionalnoj zastupljenosti broja zaposleni po anketi u odnosu na tu zastupljenost kod registrovane zaposlenosti korespondiraju sa stepenom pokrivenosti, posmatrane kroz odnos broja zaposlenih po anketi i broj registrovane zaposlenosti (Tab. 9. kol. 7) budući da je ona kod sjevernog regiona bila 12,43%, središnjeg 12,26% i primorskog 11,52% što je približno prosječnoj pokrivenosti (12,08).

Broj zaposlenih po opštinama - po opštinama i regionima -

(Tab. 9.)

Rb.	Opština/region	Registrovana zaposlenost	%	Zaposlenost po Anketi	%	% Pokrivenost 5 : 3
1	2	3	4	5	6	7
1	Podgorica	83.144	46,85	7.977	37,19	9,60
2	Nikšić	13.447	7,56	3.358	15,66	24,97

3	Danilovgrad	3.322	1,87	1.077	5,02	32,42
4	Cetinje	3.427	1,93	260	1,22	7,58
5	Sred.region	103.340	58,22	12.672	59,08	12,26
6	Budva	12.322	6,94	718	3,35	5,83
7	Herceg Novi	9.414	5,31	2.506	11,68	26,62
8	Ulcinj	4.116	2,32	301	1,40	7,32
9	Bar	11.015	6,21	419	1,95	3,81
10	Kotor	6.694	3,77	1.107	5,16	16,54
11	Tivat	4.320	2,44	461	2,15	10,67
12	Primor. region	47.881	26,98	5.512	25,71	11,52
13	Kolašin	1.335	0,75	129	0,60	9,66
14	Mojkovac	1.120	0,63	251	1,17	22,41
15	Berane	4.452	2,51	285	1,33	6,40
16	Bijelo Polje	7.609	4,28	952	4,44	12,52
17	Pljevlja	5.830	3,28	1.486	6,93	25,48
18	Žabljak	720	0,41	48	0,23	6,67
19	Plav	1.278	0,72	11	0,05	0,86
20	Andrijevica	516	0,29	36	0,17	6,97
21	Plužine	446	0,25	-	-	-
22	Šavnik	270	0,15	-	-	-
23	Rožaje	2.676	1,51	64	0,29	2,39
24	Sjever. region	26.252	14,80	3.262	15,21	12,43
25	Ukup. CG	177.473	100,00	21.446	100,00	12,08

Anketom su dobijeni određeni podaci o **regionalnim razlikama na tržištu rada** međutim zbog, prisutnog trenda **povećavanja tih razlika** u nastavku će se to šire sagledati kroz obim i strukturu ponude, tražnje i zapošljavanja i njihove međusobne odnose na nivou Crne Gore.

Tako je u 2005. godini **ponuda radne snage u sjevernom regionu** činila 35,4% ukupne ponude u Crnoj Gori, **prijavljena tražnja** 15,2% a **zapošljavanja** 17,7%. U 2008. godini to učešće je bilo 37,1% : 14,6% : 15,7% da bi u 2016. godini taj odnos bilo 37,7% : 12,2% : 11,3%.

Nasuprot tome, u **primorskom regionu ostvarena su povoljnija kretanja** posebno u pogledu obima i strukture tražnje i zapošljavanja (*Tab. 10.*). Tako je učešće tražnje tog

regiona u ukupnoj tražnji povećano sa 38,1% u 2008. na 52,2% u 2016. godini dok je, učešće zapošljavanja, u istom periodu, povećano sa 35,4% na 53,1%.

Kada se regionalne razlike posmatraju kroz **odnos zapošljavanja i ponude radne snage**, kao relevantnijeg pokazatelja stanja na tržištu rada, navedene **razlike su još veće** (Tab. 6). Tako je u 2008. godini zapošljavanje u sjevernom regionu bilo 4 puta manje od iskazane ponude (6.659 : 27.101) da bi u 2016. godini bilo 20 puta manja (1.615 : 32.640). U središnjem regionu zapošljavanje je u 2008 god. bilo 33,4% niže od ponude (31.019 : 20.666) a u 2016. godine 7 puta niže (36.298 : 5.135). U primorskom regionu zapošljavanje i ponuda su u 2008. godini bili gotovo izjednačeni (14.933 : 14.951) da bi u 2016. zapošljavanje bilo 56,7% niže od ponude (17.663 : 7.640).

Ukupna ponuda, tažnja i zapošljavanje po regionima

Tab. 10.)

Rb.	God.	Region	Ponuda	%	Tražnja	%	Zapoš.	%	Zapoš : Ponuda	
									Nomin.	Index
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	2005	Sjeverni	34.071	35,4	5.383	15,2	3.833	17,7	+ 30.238	11,3
2		Središnji	41.967	43,6	13.027	36,6	9.440	43,8	+ 32.527	22,5
3		Primorski	20.106	21,0	17.128	48,2	8.326	38,5	+ 11.780	41,4
4		Ukupno	96.144	100,0	35.538	100,0	21.599	100,0	+ 74.545	22,5
5	2008	Sjeverni	27.101	37,1	9.572	14,6	6.659	15,7	+ 20.442	24,6
6		Središnji	31.019	42,5	30.995	47,3	20.666	48,9	+ 10.353	66,6
7		Primorski	14.933	20,4	24.932	38,1	14.951	35,4	- 18	100,2
8		Ukupno	73.053	100,0	65.499	100,0	42.276	100,0	+ 30.777	57,8
9	2011	Sjeverni	24.162	34,3	4.258	9,4	2.941	12,8	+ 21.221	12,2
10		Središnji	32.286	45,7	18.419	40,7	10.449	45,7	+ 21.837	32,4
11		Primorski	14.121	20,0	22.587	49,9	9.505	41,5	+ 4.616	63,7
12		Ukupno	70.569	100,0	45.264	100,0	22.895	100,0	+ 47.674	32,4
13	2012	Sjeverni	23.140	34,1	6.675	14,0	2.418	11,2	+ 20.722	10,5
14		Središnji	30.368	44,7	17.151	35,7	10.246	47,2	+ 20.122	33,7
15		Primorski	14.454	21,2	24.125	50,3	9.040	41,6	+ 5.414	62,5
16		Ukupno	67.901	100,0	47.951	100,0	21.704	100,0	+ 46.197	32,0
17	2013	Sjeverni	25.149	36,4	2.821	7,4	1.213	7,9	+ 23.936	4,8
18		Središnji	31.062	45,0	13.008	34,4	6.043	39,7	+ 25.019	19,5
19		Primorski	12.806	18,6	22.073	58,2	8.017	52,4	+ 4.789	62,6
20		Ukupno	69.017	100,0	37.905	100,0	15.273	100,0	+ 53.744	22,2
21	2014	Sjeverni	23.204	33,1	3.657	8,5	1.578	10,7	+ 21.626	6,8
22		Središnji	31.746	45,3	12.855	29,7	5.410	36,6	+ 26.336	17,1
23		Primorski	15.193	21,6	26.738	61,1	7.774	52,7	+ 7.419	51,2
24		Ukupno	70.143	100,0	43.250	100,0	14.762	100,0	+ 55.381	21,1
25	2015	Sjeverni	27.350	35,3	3.812	10,7	1.811	12,9	+ 25.539	6,6
25		Središnji	33.798	43,5	12.187	34,3	4.648	33,2	+ 29.150	13,5

27		Primorski	16.561	21,3	19.582	55,0	7.555	53,9	+ 9.006	45,6
28		Ukupno	77.709	100,0	35.581	100,0	14.014	100,0	+ 63.695	18,1
29	2016	Sjeverni	32.640	37,7	3.895	12,2	1.615	11,3	+ 31.025	4,9
30		Središnji	36.297	42,0	11.362	35,6	5.135	35,6	+ 31.162	14,2
31		Primorski	17.663	20,3	16.630	52,2	7.640	53,1	+ 10.023	43,3
32		Ukupno	86.600	100,0	31.883	100,0	14.390	100,0	+ 72.210	16,6

Trend povećavanja regionalnih razlike vidi se kroz obim i strukturu zapošljavanja po opštinama i regionima datog u narednom pregledu (Tab. 11.). Već je navedeno da je zapošljavanje u 2016. u odnosu na 2008. godinu na nivou Crne Gore oko 3 puta niže. Međutim u sjevernom regionu je to 4,2 puta, središnjem 4 puta dok je u primorskom regionu bilo za 1,9 puta niže.

Ove razlike su još veće kada se posmatraju na nižem nivou (nivo opština) ili na nivou definisanih mikro-tržišta (Prilog – Tab. 2.) i one, uglavnom, prate navedene regionalne razlike, a posebno su vidljive kroz odnos (indeks) dat u koloni 8, Tabela 11.

Zapošljavanje u 2008. i 2016. godini - regionalno i po opštinama -

(Tab. 11.)

Rb.	Opština/region	Zapošljavanje u 2008 g.		Zapošljavanje u 2016 g.		Razlika 2016 : 2008 (5 : 3)	
		Br.	%	Br.	%	Nomin.	Index
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Adrijevica	64	0,15	5	0,04	- 59	7,82
2	Berane	1.065	2,52	212	1,45	- 853	19,91
3	B.Polje	2.001	4,74	504	3,45	-1.497	25,18
4	Kolašin.	541	1,28	48	0,33	- 493	8,87
5	Mojkovac	393	0,93	54	0,37	- 339	13,74
6	Plav	64	0,15	41	0,28	- 23	64,06
7	Pljevlja	1.660	3,93	580	3,96	-1080	34,94
8	Plužine	140	0,33	9	0,06	- 131	6,43
9	Rožaje	508	1,20	131	0,89	- 377	25,78
10	Šavnik	5	0,02	14	0,09	+ 9	280,00
11	Žabljak	218	0,52	36	0,25	-182	16,52
12	SJEVERNI	6.659	15,75	1.634	11,17	- 5.025	24,54
14	Cetinje	472	1,12	213	1,46	- 259	45,13
15	Danilovgrad	559	1,32	205	1,41	- 354	36,67
16	Nikšić	4.176	9,88	881	6,03	- 3.295	21,10
17	Podgorica	15.455	36,56	3.849	26,32	-11.606	24,91
18	SREDIŠNJI	20.662	48,88	5.148	35,20	- 15.514	24,92
20	Bar	3.074	7,27	808	5,53	- 2.266	26,28
21	Budva	2.934	6,94	1.205	8,24	- 1.729	41,07
22	H.Novi	4.275	10,12	3.156	21,58	- 1.119	73,83
23	Kotor	1.991	4,71	1.126	7,70	- 865	56,55
24	Tivat	1.396	3,31	1.101	7,53	- 295	78,87

25	Ulcinj	1.281	3,03	447	3,06	- 834	34,89
26	PRIMORSKI	14.951	35.37	7.843	53,63	- 7108	52,46
28	Ukupno C.G.	42.272	100,00	14.625	100,00	- 27.647	34,60

Međutim, navedene regionalne razlike u zapošljavanju, posmatrane za period 2008. - 2016. godina, su smanjene u potekle četiri godine, s obzirom da je obim zapošljavanja u 2016. u odnosu na 2013. god. u sjevernom regionu bio veći za 32,71% dok je u središnjem i primorskom bio niži za 16,02 odnosno 2,7% (Prilog - Tab. 6.).

2.4. Zapošljavanje u 2016. i planirano za 2017. godinu

Anketirani poslodavci su u 2016. godini, za kraći ili duži period, zapošljavali 5.101 lice što čini 24,4% od ukupnog broja zaposlenih kod tih poslodavaca na dan anketiranja. Kako je 2/3 poslodavaca anketiranih 2016. godine bio obuhvaćen Anketom 2015. godine, kada je kod njih u toj godini bilo zaposleno 5.537 lica, može se konstatovati da je u 2015. i 2016. godini broj zapošljavanja kod poslodavaca obuhvaćenih anketama bio na približno istom nivou. Isto tako, obim zapošljavanja kod anketiranih poslodavaca u odnosu na ukupan broj zaposlenih kod njih je proporcionalno veći od ostvarenog obima zapošljavanja domaće i strane radne snage u odnosu na ukupan broj zaposlenih u Crnoj Gori u 2016. godini (16,46%).

U ukupnom broju zapošljavanja kod anketiranih poslodavaca **najveće učešće imaju: trgovina** sa 1.089 lica ili 21,4% od ukupnog broja zapošljavanja, **djelatnost pružanja usluga smještaja i ishrane 946** ili 18,5%, uslužnim djelatnostima 437 (8,6%) i **građevinarstvo** 401 ili 7,8%, odnosno, na ove četiri djelatnosti odnosi se 56,3% ukupnog ostvarenog zapošljavanja kod anketiranih poslodavaca. Kod njih je i u odnosu na ukupan broj zaposlenih, proporcionalno veće zapošljavanje (33,4%) od ostvarenog prosjeka od 24,4%, i, u tom smislu, je bilo najveće u djelatnosti pružanja usluga smještaja i ishrane kod koje je broj zapošljavanja tokom 2016. činio 62,57% ukupnog broja zaposlenih u toj djelatnosti (Tab.12. kol 8.).

Zapošljavanje u 2016. god. - po djelatnosti poslodavaca -

(Tab. 12.)

Rb.	Djelatnost	Broj ukup. zapos. na nivou CG	Zapošlj av u CG 2016	Index 4 : 3	Broj ukup. Zapos. po Anketi	Zapošljav po anketi	Index 7 : 6
1	2	3	4	5	6	7	8
1	A.Poljop. šumar. i ribarstvo	2214	123	5.56	776	237	30.54
2	B.Rudarstvo	1606	28	1.74	1000	15	1.50
3	C.Prerađivačka industrija	11114	539	4.85	1767	253	14.32
4	D.Snabdijev. električ. energ. gasom, parom i klimatizacija	2765	8	0.29	1254	8	0.64

5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i sl. aktivnosti	4878	291	5.97	116	50	43.10
6	F.Građevinarstvo	10473	949	9.06	1156	401	34.69
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	36561	2021	5.53	4364	1089	24.95
8	H.Saobraćaj i skladištenje	10322	735	7.12	1410	112	7.94
9	I.Usluge smještaja i ishrane	13421	2664	19.85	1512	946	62.57
10	J.Informis. i komunikacije	5110	243	4.76	263	2	0.76
11	K.Finans.djelat.i djelat.osig.	4423	243	5.49	513	45	8.77
12	L.Poslovanje nekretninama	1565	166	10.61	210	74	35.24
13	M.Stručne, naučne, inovac. i tehničke djelatnosti	8085	693	8.57	324	142	43.83
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	8597	2025	23.55	78	13	16.67
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno soc.osiguranje	21420	562	2.62	0	0	0
16	P.Obrazovanje	14038	1470	10.47	46	8	17.39
17	Q.Zdravstv. i soc.zaštita	11756	889	7.56	1576	437	27.73
18	R.Umjet., zabava i rekreacija	5122	334	6.52	102	30	29.41
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	4003	531	13.27	1575	272	17.27
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	0	0	-	566	43	7.60
21	U. Djelatnost eksteritor.organizacija i tijela	0	0	-	15	5	33.33
22	Bez oznake djelatnosti	0	0	-	2314	919	39.71
23	Ukupno	177473	14514	8.18	20937	5101	24.36

Kod srednjih preduzeća bilo je 2.313 zapošljavanja, što je činilo 45.4% od ukupno ostvarenog kod anketiranih poslodavaca u 2016. godini (Tab.13.), kod malih 1.126 (22.1%) kod mikro 901 (17,6%) i kod velikih 746 (14,6%). Međutim, **u odnosu na broj zaposlenih, kod anketiranih poslodavaca**, zapošljavanje je, od ostvarenog prosjeka (24,36) **proporcionalno bilo znatno veće** kod mikro preduzeća (58,4%), kod malih i srednjih nešto iznad tog prosjeka (28,4% : 26,7%) dok je kod velikih bilo znatno niže od njega (11,12%).

Zapošljavanje u 2016. god.
- prema veličini poslodavca -

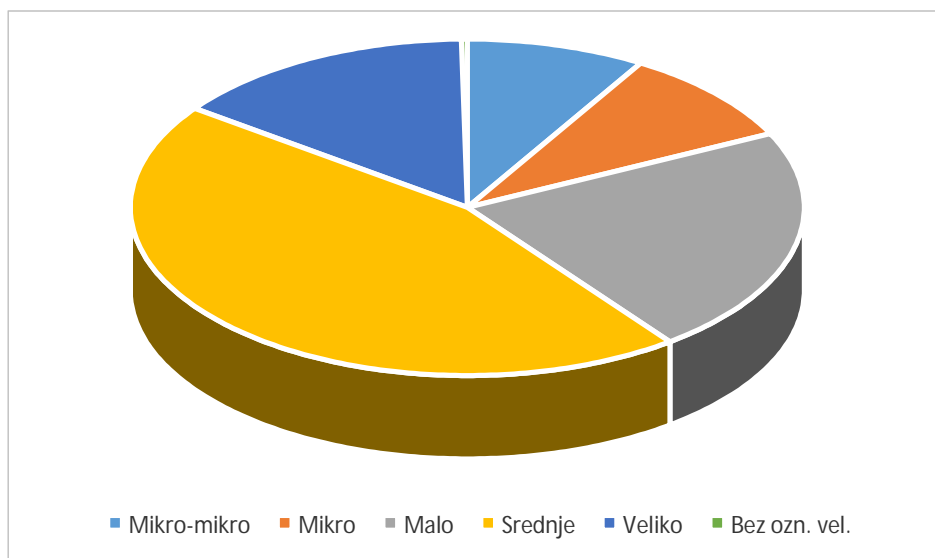
(Tab.13.)

Rb.	Veličina poslodavca	Br. zaposl. po Anketi	%	Zapošljav u 2106.	%	Index 5 : 3
1	2	3	4	5	6	7
1	Mikro-mikro	545	2,6	434	8,5	79.63

2	Mikro	997	4,7	467	9,2	46.84
3	Malo	3964	18,9	1126	22,1	28.41
4	Srednje	8654	41,4	2313	45,3	26.73
5	Veliko	6710	32,1	746	14,6	11.12
6	Bez ozn. vel.	67	0,3	15	0,3	22.38
7	Ukupno	20937	100,0	5101	100,0	24.36

Zapošljavanje u 2016. god.
- prema veličini poslodavca -

Graf.4.

Kad je u pitanju **očekivanje u pogledu obima zapošljavanja u 2017. godini**, zbog niza nepoznanica, 23,3% od ukupno anketiranih poslodavaca nije imao procjenu u tom smislu, 20,5% očekuje povećanje zapošljavanja, 53,3% ne očekuje njegovu promjenu, što korespondira sa sa datim odgovorima poslodavaca o trendovima, odnosno, kretanjima broja zaposlenih u proteklih pet godina.

2.5. Procjena perspektive biznisa na srednji rok (u narednih 5 godina).

Veliki broj poslodavaca (265 ili 40,6%), kao i kod procjene kretanja radne snage, zbog niza nepoznanica **nije mogao dati procjenu o perspektivi sopstvenog biznisa u narednih 5 godina**, kao značajnog faktora ostvarivanja ekonomskih kretanja i apsorpcione moći tržišta za radnom snagom. Ipak se, u cjelini posmatrajući, može govoriti o određenom optimizmu poslodavaca u tom smislu posebno što njih 26,2% očekuje rast biznisa, 29,9% održavanje postojećeg nivoa biznisa, a samo 3,4% njegovo smanjenje.

Procjena perspektive biznisa na srednji rok

(Tab.14.)

Rb.	Kategorija odgovora	Ukup.	%
1	2	3	4
1	Porast	171	26,2
2	Održavanje postojećeg nivoa	195	29,9
3	Smanjenje	22	3,4
4	Ne može procijeniti	265	40,6
6	Ukupno CG	653	100,0

Kao **glavno ograničenje za razvoj biznisa** (ocjenjujući razloge po važnosti, gradirajući ih od 1-nevažan do 5-najvažniji), poslodavci su ocjenili prisutne teškoće u obezbjeđivanju-iznalaženju tržišta (prosječna ocjena 3,66), zatim teškoće u obezbjeđenju finansijskih sredstava i visoke kamatne stope na kredite (prosječna ocjena 3,61), teškoće u obezbjeđivanju adekvatne radne snage (prosječna ocjena 3,09), dok su ostala ograničenja ocijenili kao manje važna.

Glavna ograničenja za budući rast biznisa

(Tab.15.)

Rb.	Glavna ograničenja	Prosječna ocjena
1	2	3
1	Teškoće u dobijanju dozvola i druga papirologija	2.97
2	Teškoće u obezbjeđivanju tržišta	3.66
3	Teškoće u obezbjeđenju finansijskih sredstava i visoke kamatne stope na kredite	3.61
4	Nedovoljna spremnost da se suprostavimo konkurenciji	2.53
5	Teškoće u obezbjeđenju adekvatne radne snage	3.09
6	Nemogućnost zadovoljavanja standarda koje nameće EU	2.11

2.6. Popunjavanje slobodnih radnih mjesta

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca njih **431 ili 66% je u 2016. godini prijavilo 6.577 slobodnih radnih mjesta, a od toga je svega 7,3 ili 475 ostalo**

nepopunjeno. Najviše slobodnih radnih mjesta, očekivano, su prijavili poslodavci najzastupljeniji u uzorku, koji zapošljavaju najveći broj radnika, a najviše iz djelatnosti trgovine (1.362), pružanja usluga smještaja i ishrane (1.088), građevinarstva (484), odnosno na ove tri djelatnosti odnosi se 44,6% prijavljenih slobodnih radnih mjesta.

Nominalno posmatrajući najviše nepopunjenih slobodnih radnih mjesta je bilo kod navedenih djelatnosti koje su prijavile najviše slobodnih radnih mjesta (ugostiteljstvo, trgovina, građevinarstvo), odnosno 329 (69,3% od ukupnog broja nepopunjenih). Nepopunjavanje slobodnih radnih mjesta je manje u slučajevima rada na neodređeno u odnosu na rad na određeno vrijeme (3,3% : 9,0%).

Poslodavci kao najvažniji razlog nepopunjavanja slobodnih radnih mjesta ističu da su kandidatima nedostajale potrebne vještine (prosječna ocjena 3,57), da su kandidati bili bez radnog iskustva (prosječna ocjena 3,38) i da je bilo malo kandidata ili ih uopšte nije bilo (prosječna ocjena 3,01 dok su kao nevažno, odnosno, manje važan razlog niska zarade za ponuđeni posao (prosječna ocjena 2,52) i neprihvatanje radnih uslova od strane kandidata (prosječna ocjena 2,00).

Visok stepen popunjenosti prijavljenih slobodnih radnih mjesta kod anketiranih poslodavaca prati visok stepen popunjenosti slobodnih radnih mjesta i na nivou CG s obzirom da ukupno ostvarno zapošljavanje domaće i strane radne snage u 2016. godini čini 91,6% tražnje iskazana kroz broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta.

Poslodavci na različite načine popunjavaju slobodna radna mjesta. Najčešće posredstvom Zavoda za zapošljavanje ali, iako u manjoj mjeri, posredstvom agencija za zapošljavanje ili na neki drugi način.

2.7. Tehno-ekonomski viškovi

Od ukupnog broja anketiranih preduzeća svega 7,8% se izjasnilo o **tehno-ekonomskim viškovima**, kojih je kod tih poslodavaca bilo 120 što čini svega 0,57% njihovog broja zaposlenih.

Anketom su poslodavci testirani u pogledu razloga koji su uticali na pojavu tehno-ekonomskih viškova, ocjenjujući ih po važnosti: ocjenom 1 kao nevažan razlog do 5 kao vrlo važan razlog prisutnosti viškova. U tom smislu, poslodavci su sa jednakom važnošću ocijenili **teškoće u poslovanju koje je izazvala globalna ekonomska kriza (prosječna ocjena 3,64) i realizacija programa prestrukturiranja preduzeća** dok su kao manje važni ocijenjeni ostali razlozi (Tabela 16.).

**Razlozi koji su uticali na otpuštanje
tehno-ekonomskih viškova u 2016. godini**

(Tab. 16.)

Rb.	Glavni razlozi otpuštanja tehno-ekonomskih viškova	Ocjena	Br. poslod
1	2	3	4
1	Teškoće u poslovanju koje je izazvala globalna ekonomska kriza	3.64	14
2	Realizovan program prestrukturiranja preduzeća	3.64	11
3	Nelojalna konkurencija na tržištu	2.92	12
4	Nezadovoljavajuća znanja i vještine zaposlenih	1.64	11
5	Nešto drugo	3.33	3
6	Ukupno - Ø	3.02	51

Najviše tehno-ekonomskih viškova je bilo u prerađivačkoj industriji (26), djelatnosti informisanja i komunikacija (25), trgovini (19) i finansijskoj djelatnosti (16) odnosno, kod ovih djelatnosti je bilo 71,7% od navedenog ukupnog broja tehno-ekonomskih viškova kod anketiranih poslodavaca.

Tehno-ekonomski viškovi u 2016. godini

- prema djelatnosti poslodavca -

(Tab. 17.)

Rb.	Djelatnost	Br. zapos.	Br. teh- ekon. viškova	Index 4 : 3
1	2	3	4	5
1	A.Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	776	2	0.26
2	B.Rudarstvo	1000	8	0.80
3	C.Prerađivačka industrija	1767	26	1.47
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	1254	0	0.00
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i slične aktivnosti	116	0	0.00
6	F.Građevinarstvo	1156	0	0.00
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	4364	19	0.44
8	H.Saobraćaj i skladištenje	1410	0	0.00
9	I.Usluge smještaja i ishrane	1512	0	0.00

10	J.Informisanje i komunikacije	263	25	9.51
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	513	16	3.12
12	L.Poslovanje nekretninama	210	0	0.00
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	324	0	0.00
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	78	0	0.00
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	0	0	-
16	P.Obrazovanje	46	0	0.00
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	1576	0	0.00
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	102	0	0.00
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	1575	8	0.51
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	566	0	0.00
21	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	15	0	0.00
22	Bez oznake djelatnosti	2314	16	0.69
23	Ukupno	20937	120	0.57

Od ukupnog broja tehno-ekonomskih viškova (120) na mikro preduzeća se odnosi 40,0% (48), srednja 35,8% (43), mala 24,2% (29) dok kod velikih u 2016 god. nijesu evidentirani tehno-ekonomski viškovi.

Tehno-ekonomskih viškova u 2016. godini

- prema veličini poslodavca -

(Tab. 18.)

Rb.	Veličina poslodavca	Br. Zaposl.	Br. teh- ekon. viškova	Index 4 : 3
1	2	3	4	5
1	Mikro-mikro	545	16	2.94
2	Mikro	997	32	3.21
3	Malo	3964	29	0.73
4	Srednje	8654	43	0.50
5	Veliko	6710	0	0.00
6	Bez ozn. vel.	67	0	0.00
7	Ukupno	20937	120	0.57

III – NEDOSTATAK ODREĐENIH ZNANJA I VJEŠTINA

I ovom Anketom je, kao i u nekoliko prethodnih, sagledano viđenje poslodavaca o važnosti pojedinih znanja i vještina kod odlučivanja o zapošljavanju novog radnika, koliko zaposlenim nedostaju ta znanja i vještine a posebno koliko često mladim do 30-te godine starosti koji konkurišu na radna mjesta ili su zaposleni nedostaju određena znanja i vještine.

3.1. Metodološki pristup

Metodološki pristup u sagledavanju ove problematike:

Definisane su dvije grupe radnika kod kojih je važno testirati ovo pitanje, i to:

- **Grupa radnika tipa A-stručnjaci sa visokim obrazovanjem** (ekonomisti, pravnici, inženjeri, specijalisti informacionih tehnologija, računovođe itd.) i
- **Grupa radnika tipa B-kvalifikovani radnici** (monteri, operateri mašina, administrativni radnici, KV radnici u turizmu - kuvari, konobari.., i drugi KV radnici – npr. električari, zavarivači, auto mehaničari, zidari, tesari, moleri, armirači, moleri, vodoinstalateri itd.)

Testiranje poslodavaca vršeno je po osnovu 12 vrsta znanja i vještina (Tab. 12) gradirajući ih ocjenom 1 do 5, i to: ocjenom 1 kada određena znanja i vještine, kod zaposlenih ili kod odlučivanja o prijemu novih radnika, nijesu važne, do 5 kada su vrlo važne.

U vidu određene rekapitulacije datih odgovora testirano je viđenje poslodavaca o tome da li su **imali poteškoća u pronalazenju i zapošljavanju** navedene dvije grupe

radnika, **strukturu njihovog učešća u zapošljavanju i u** kojoj mjeri je nedostatak navedenih znanja i vještina **bili prepreka za uspješno poslovanje i rast preduzeća** i to kroz odrednice da uopšte nijesu prepreka, da su manja prepreka i da su, u tom smislu, značajna prepreka.

3.2. Značaj posjedovanja određenih znanja i vještina kod odlučivanja o prijemu novih radnika

Anketirani poslodavci (85-90%) su dali svoje viđenje o značaju posjedovanja određenih znanja i vještina pri odlučivanju o prijemu novih radnika dajući ocjene 1- 5 iz čega je dobijena prosječna data u koloni 3, Tabela 19 i 20.

Kada su u pitanju radnici tipa A (stručnjaci) većina anketiranih poslodavaca (njih 70,2%) **najznačajnijim smatra radnu etiku u smislu odnosa prema poslu** (motivacija, odgovornost, pouzdanost, marljivost, iskrenost) i **posjedovanje osnovnih znanja i vještine potrebnih za obavljanje poslova radnog mjesta** (prosječna ocjena 4,77 i 4,69) što bi se logično moglo smatrati opštim preduslovom za obavljanje određenih poslova i njihovo neposjedovanje bi bila prepreka njihovog obavljanja. Sa visokom važnošću ocijenjena je sposobnost za nezavistan i samostalan rad (prosječna ocjena 4,65), znanje i vještine vezane za timski rad (prosječna ocjena 4,61), komunikativnost (prosječna ocjena 4,55) i poznavane rada na računaru (prosječna ocjena 4,52).

Manji broj poslodavaca ocijenilo je važnim poznavanje engleskog (prosječna ocjena 4,15), ili nekog drugog stranog jezika (prosječna ocjena 3,16).

Koliko su važna znanja i vještine kada se odlučuje o zapošljavanju novog radnika (Radnici tipa A)

(Tab. 19.)

Rb.	Znanja i vještine	Prosječna ocjena
1	2	3
1	Funkcionalna pismenost i poznavanje osnovnih matematičkih operacija za obavljanje posla	4.42
2	Sposobnost za nezavistan i samostalan rad	4.65
3	Osnovna znanja i vještine potrebna za radno mjesto zanimanja	4.69
4	<i>Napredna znanja i vještine potrebna za radno mjesto</i>	4.28
5	Radna etika/odnos prema poslu (motivacija, odgovornost, pouzdanost, marljivost, iskrenost)	4.77
6.	<i>Komunikativnost</i>	4.55
7.	<i>Timski rad</i>	4.61
8.	<i>Kreativnost i inovativnost</i>	4.30

9.	Poznavanje rada na računaru (osnovni program, Internet)	4.52
10.	<i>Poznavanje engleskog jezika</i>	4.15
11.	<i>Poznavanje drugog stranog jezika</i>	3.16
12.	Druga znanja i vještine	3.03

I kod radnika tipa B (kvalifikovani radnici), većina anketiranih poslodavaca (78,5%) je, kao i kod **radnika tipa A, rangirala značaj određenih znanja i vještina**. Tako je približno ista ocjena data radnoj etici i odnosu prema poslu, motivisanosti, odgovornosti, pouzdanosti, marljivosti i iskrenosti (prosječna ocjena 4,69) i posjedovanju osnovnih znanja i vještine potrebnih za obavljanje poslova radnog mjesta (prosječna ocjena 4,53) dok je sa manjom važnošću ocijenjeno poznavanje engleskog (prosječna ocjena 3,17), nekog drugog stranog jezika (prosječna ocjena 2,45) ili poznavanje rada na računaru (prosječna ocjena 3,41).

**Koliko su važna znanja i vještine
kada se odlučuje o zapošljavanju novog radnika
(Radnici tipa B)**

(Tab. 20.)

Rb.	Znanja i vještine	Prosječna ocjena
1	2	3
1	Funkcionalna pismenost i poznavanje osnovnih matematičkih operacija za obavljanje posla	3.81
2	Sposobnost za nezavistan i samostalan rad	4.36
3	Osnovna znanja i vještine potrebna za radno mjesto zanimanja	4.53
4	<i>Napredna znanja i vještine potrebna za radno mjesto</i>	3.73
5	Radna etika/odnos prema poslu (motivacija, odgovornost, pouzdanost, marljivost, iskrenost)	4.69
6.	<i>Komunikativnost</i>	4.20
7.	<i>Timski rad</i>	4.48
8.	<i>Kreativnost i inovativnost</i>	3.61
9.	Poznavanje rada na računaru (osnovni program, Internet)	3.41
10.	<i>Poznavanje engleskog jezika</i>	3.17
11.	<i>Poznavanje drugog stranog jezika</i>	2.45
12	Druga znanja i vještine	2.32

Anketirani poslodavci najčešće (32,6% anketiranih) kao glavni nedostatak kod zaposlenih ističu radnu etiku (odnosu prema poslu, motivisanosti, odgovornosti, pouzdanosti, marljivosti i iskrenosti) i nedostatak sposobnost za nezavisan i samostalan rad (26,6%). Isto tako, 26,0% poslodavaca kao nedostatak kod zaposlenih smatra nepoznavanje engleskog jezika i nedostatak naprednih znanja i vještina potrebnih za obavljanje poslova radnog mjesta (25,3%), dok je manji broj njih kao nedostatak ne ističe izostanak funkcionalne pismenosti i poznavanje rada na računaru (Tab. 21.).

Koja znanja i vještine najčešće nedostaju zaposlenim u preduzeću

(Tab. 21.)

Rb	Znanja i vještine	%	Broj poslodavaca
1	2	3	4
1	Bez odgovora	36.6	239
2	Funkcionalna pismenost	4.6	30
3	Sposobnost za nezavisan i samostalan rad	26.6	174
4	Osnovna znanja i vještine potrebne za radno mjesto	17.9	117
5	Napredna znanja i vještine potrebna za radno mjesto	25.3	165
6	Radna etika	32.6	213
7	Komunikativnost	10.1	66
8	Timski rad	17.0	111
9	Kreativnost i inovativnost	18.5	121
10	Poznavanje rada na racunaru	7,5	49
11	Poznavanje engleskog jezika	26,0	170
12	Poznavanje drugog stranog jezika	17.6	115
13	Druga znanja i vještine	6,1	40

I kod mladih koji konkurišu na obavljanju poslova određenih radnih mjesta poslodavci, najčešće, ističu navedene nedostatake znanja i vještina prisutne kod zaposlenih. Tako, većina njih, naglašava nedostatak radne etike i sposobnosti za nezavisan i samostalan rad (44,4%; 41,3% anketiranih), nešto manji broj ističe nedostatak osnovnih i naprednih znanja i vještina (26,8% ; 23,4%) , dok znatno manji broj kao nedostatak ističe poznavanje rada na računaru i funkcionalne pismenosti (Tab. 22.).

**Koja znanja i vještine najčešće nedostaju mladim koji konkurišu
za određeno radno mjesto**

(Tab.22.)

Rb	Znanja i vještine	%	Broj poslodavaca
1	2	3	4
1	Bez odgovora	30.6%	200
2	Funkcionalna pismenost	4.7%	31
3	Sposobnost za nezavisan i samostalan rad	41,3%	270
4	Osnovna znanja i vještine potrebne za radno mjesto	26.8%	175
5	Napredna znanja i vještine potrebna za radno mjesto	23.4%	153
6	Radna etika	44,4%	290
7	Komunikativnost	12.3%	80
8	Timski rad	17.6%	115
9	Kreativnost i inovativnost	18.2%	119
10	Poznavanje rada na racunaru	6,6%	43
11	Poznavanje engleskog jezika	16,7%	109
12	Poznavanje drugog stranog jezika	8,7%	57
13	Druga znanja i vjestine	2,9%	19

3.3. Uticaj nedostatka određenih znanja i vještina na uspješno poslovanje i rast preduzeća

Nedostatak određenih znanja i vještina za većinu (55,1%) anketiranih poslodavaca mogu predstavljati značajnu ili veliku prepreku za poslovanje i rast preduzeća. Kod 26,6% su manja prepreka, a svega 2,5% smatra da njihov nedostatak, u tom smislu, uopšte nijesu prepreka.

U kontekstu sagledavanja viđenja poslodavaca o važnosti pojedinih znanja i vještina kod pronalaženja i zapošljavanja radnika treba imati u vidu da 43,4% njih u 2016. godini nije imalo većih poteškoća u pronalaženju ovih profila dok je 56,6% imalo određenih ali ne velikih poteškoća u tom pogledu.

Poslodavci su imali nešto veće, iako ne izražene, poteškoće u pronalaženju radnika tipa B što je i logično s obzirom da je obim njihovog zapošljavanja bio znatno veći od zapošljavanja radnike tipa A. Da bez većih teškoća poslodavci pronalaza radnika tipa A i B potvrđuje stepen popunjenosti prijavljenih slobodnih radnih mjesta (92,7%).

Odnos zapošljavanja radnika tipa A i B u 2016. godini je bio **16,7% : 83,3%** što je približno kvalifikacionoj strukturi zaposlenih kod anketiranih poslodavaca.

Nedostatak određenih znanja i vještina kao prepreka za uspješno poslovanje i rast preduzeća

(Tab. 23.)

R.b.	U kojoj su mjeri nedostatak gore navedenih znanja i vještina prepreka za uspješno poslovanje i rast preduzeća	%
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Uopšte nisu prepreka	2,5
2	Manja su prepreka	26,6
3	Značajna su prepreka	55,1
4	Bez odgovora	15,8
5	Ukupno	100.0

IV – SEZONSKO ZAPOSŁJAVANJE

4.1. Sezonsko zapošljavanje domaćih i stranih radnika u 2016. godini

Karakteristika tržišta rada Crne Gore je, između ostalog, i promjenljiva dinamika obima i strukture zapošljavanja kako domaće tako i strane radne snage (Tab.24). Od ukupnog broja zaposlene domaće radne snage u 2016. godini, na period maj-avgust otpada 44,8%, a u primorskom regionu se od ukupno ostvarenog zapošljavanja u 2016. godini 58,8% odnosi na taj period. I kod zapošljavanja stranaca slična je dinamika.

Dinamika zapošljavanja u Crnoj Gori - u 2015. i 2016. godini -

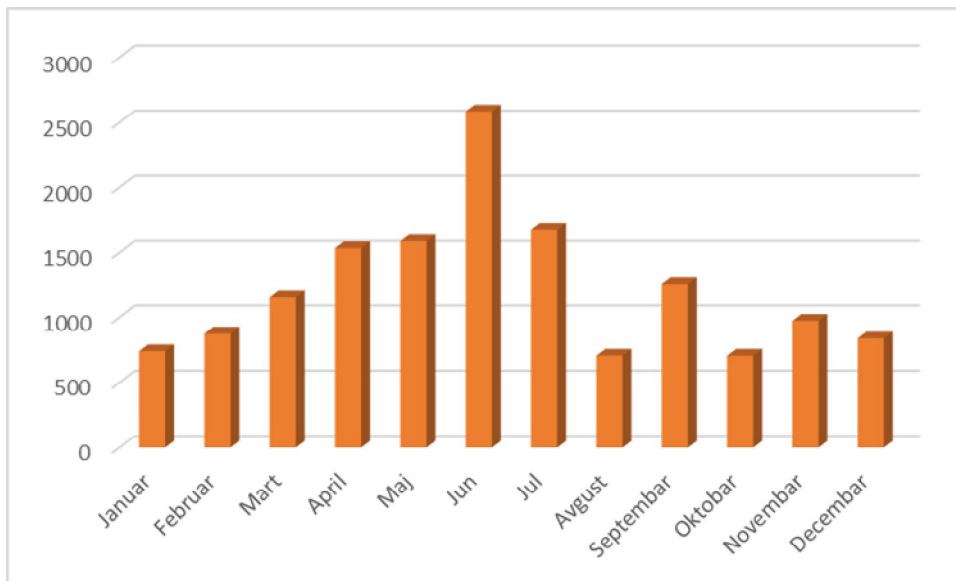
(Tab. 24.)

Mjesec	2015	2016
1	2	3
Januar	737	740
Februar	1006	875
Mart	1163	1153
April	1386	1535
Maj	1636	1589
Jun	2342	2585
Jul	1609	1675
Avgust	645	706
Septembar	756	1252

Oktobar	1115	705
Novembar	923	974
Decembar	814	839
Ukupno	14131	14628
Mjes. Prosj.	1117	1219

Dinamika zapošljavanja u Crnoj Gori u 2016. godini

Graf. 5.

Navedene razlike u dinamici zapošljavanja su veće kada se posmatraju po pojedinim djelatnostima. U tom smislu najizrazitiji primjer sezonskog obavljanja poslovnih aktivnosti je djelatnost usluga smještaja i ishrane u kojoj se u periodu maj-avgust ostvarilo 73,4% ukupnog zapošljavanja u toj djelatnosti u 2016. godini, a kod primorskog regiona to učešće je bilo 80,2%.

Od ukupno 653 anketiranih poslodavaca njih 381 ili 58,4% je, u 2016. godini, zapošljavalo radnike na sezonskim poslovima, odnosno, ukupno 4.356 lica što je činilo 20,8% ukupnog broja zaposlenih kod tih poslodavaca, odnosno, 85,4% broja lica koja su ti poslodavci zapošljavali u toku 2016. godine (5.101).

Od ukupnog broja sezonaca obuhvaćenih anketom 3.779 ili 86,7% se odnosi na domaću a 577 ili 13,3% na stranu radnu snagu.

Posmatrano po djelatnostima (Tab.25.), u odnosu na navedeni ukupan broj angažovane sezone radne snage **najviše učešće imaju: djelatnosti usluga**

smještaja i ishrane – 1.108 ili 25,4%, trgovina 874 ili 20,1% i građevinarstvo 412 ili 9,6%, odnosno, na ove tri djelatnosti se odnosi 55% (2.394 sezonaca) dok je kod ostalih djelatnosti to nominalno i relativno posmatrajući znatno niže. Od ukupnog broja sezonski radno radno angažovanih stranaca na navedene tri djelatnosti se odnosi 60,3%.

U odnosu na ukupan broj zaposlenih **učešće sezonskog zapošljavanja je očekivano najveće u ugostiteljskoj (73,28%) i građevinskoj djelatnosti (35,64%)** a kod svih je sezonsko zapošljavanje domaće radne snage veće od sezonske strane radne snage, a relativno najveće **učešće zapošljavanja stranaca u ukupnom sezonskom zapošljavanju je u djelatnosti građevinarstva (25%)**.

Sezonsko zapošljavanje
- po djelatnosti poslodavaca -

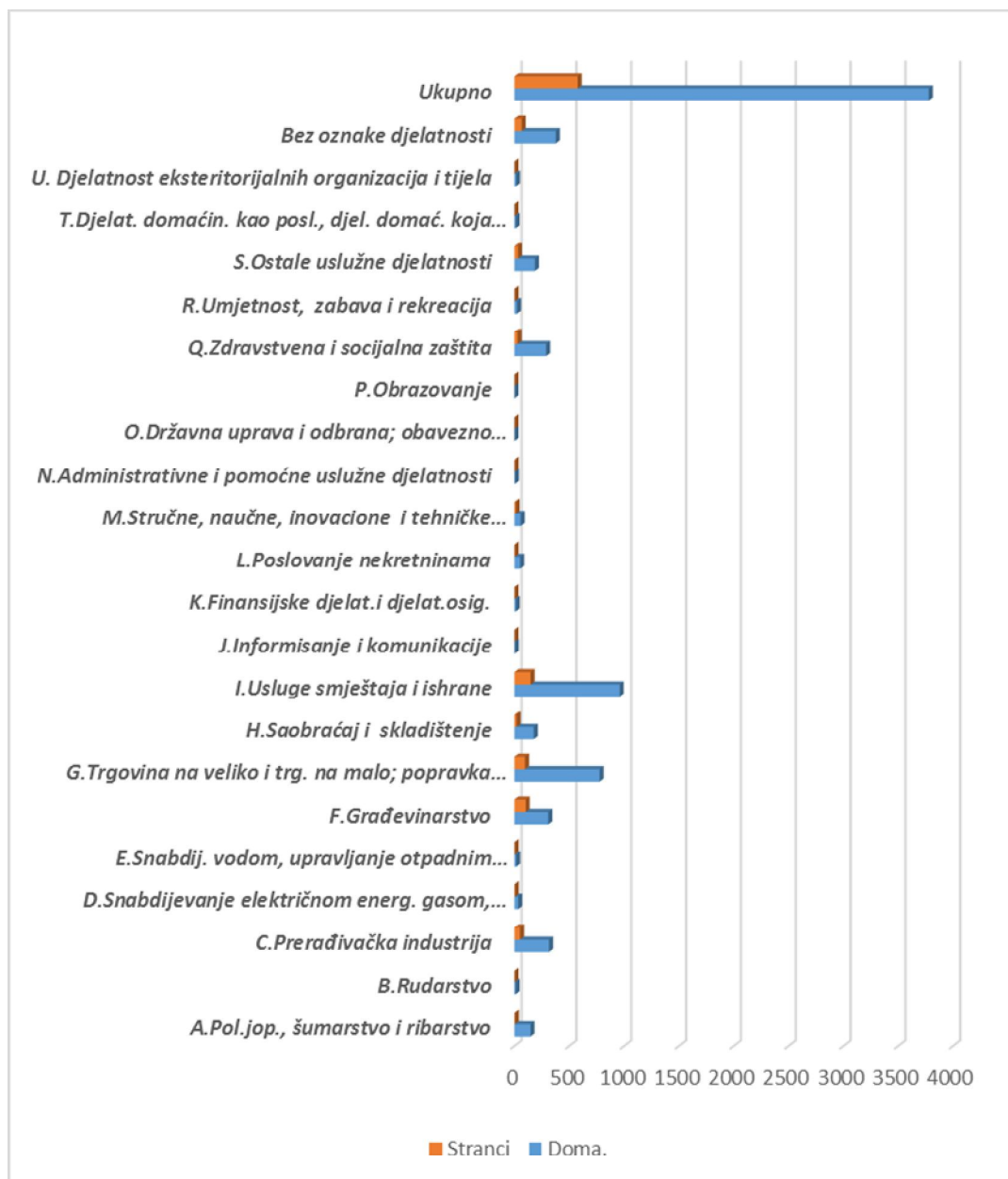
(Tab. 25.)

Rb.	Djelatnost	Br. Zapos.	Sezonsko zapošljav.			Index		
			Ukup.	Doma.	Stranci	4 : 3	6 : 4	6 : 3
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	A.Pol.jop., šumarstvo i ribarstvo	776	152	147	5	19.59	3.29	0.64
2	B.Rudarstvo	1000	11	10	1	1.10	9.09	0.10
3	C.Prerađivačka industrija	1767	367	316	51	20.77	13.90	2.89
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	1254	39	35	4	3.11	10.26	0.32
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i slične aktivnosti	116	18	16	2	15.52	11.11	1.72
6	F.Građevinarstvo	1156	412	309	103	35.64	25.00	8.91
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	4364	874	777	97	20.03	11.10	2.22
8	H.Saobraćaj i skladištenje	1410	197	177	20	13.97	10.15	1.42
9	I.Usluge smještaja i ishrane	1512	1108	960	148	73.28	13.36	9.79
10	J.Informisanje i komunikacije	263	3	3	0	1.14	0.00	0.00
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	513	13	12	1	2.53	7.69	0.19
12	L.Poslovanje nekretninama	210	54	52	2	25.71	3.70	0.95
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	324	68	57	11	20.99	16.18	3.40
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	78	7	5	2	8.97	28.57	2.56
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	-	-	-
16	P.Obrazovanje	46	0	0	0	0.00	-	0.00
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	1576	318	289	29	20.18	9.12	1.84
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	102	26	24	2	25.49	7.69	1.96
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	1575	220	187	33	13.97	15.00	2.10

20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	566	11	11	0	1.94	0.00	0.00
21	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	15	15	15	0	100.00	0.00	0.00
22	Bez oznake djelatnosti	2314	443	377	66	19.14	14.90	2.85
23	Ukupno	20937	4356	3779	577	20.81	13.25	2.76

Sezonsko zapošljavanje
- po djelatnosti poslodavaca -

Graf. 6.

Učešće sezonskog zapošljavanja kod anketiranih poslodavaca iz primorskog regiona (Tab. 26.) u ukupnom je 57,0% (2.484) dok je to učešće kod onih iz središnjeg i sjevernog regiona 33,4 % (1.452) odnosno 9,6% (420). I u odnosu na ukupan broj zaposlenih sezonsko zapošljavanje je kod poslodavaca iz primorskog regiona najveće (45,07%) a karakteristično je da je veće kod sjevernog (12,88%) u odnosu na središnji region (11,46%).

U ukupno zaposlenim "domaćim sezoncima" učešće sjevernog regiona je bilo 10,4%, središnjeg 34,4% i 55,2% primorskog, a kod stranih sezonskih radnika to učešće po regionima je bilo 4,3% : 26,5% : 69,2%.

Odnos sezonskog zapošljavanja domaće i strane radne snage u središnjem i regionu je 89,46% : 10,54%, primorskom 83,9% : 16,10% dok se u sjevernom regionu 94,05% odnosi na sezonsko zapošljavanje domaće radne snage.

Sezonsko zapošljavanje
- po opštinama i regionima -

(Tab. 26.)

Rb.	Opština/region	Br. zapos.	Sezonsko zapošljav.			Index		
			Ukup.	Doma.	Stranci	4 : 3	6 : 4	6 : 3
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Podgorica	7977	577	499	78	7.23	13.52	0.98
2	Nikšić	3358	553	511	42	16.47	7.59	1.25
3	Danilovgrad	1077	229	206	23	21.26	10.04	2.14
4	Cetinje	260	93	83	10	35.77	10.75	3.85
5	Sred.region	12672	1452	1299	153	11.46	10.54	1.21
6	Budva	718	328	301	27	45.68	8.23	3.76
7	Herceg Novi	2506	1045	905	140	41.70	13.40	5.59
8	Ulcinj	301	273	261	12	90.70	4.40	3.99
9	Bar	419	45	40	5	10.74	11.11	1.19
10	Kotor	1107	616	436	180	55.65	29.22	16.26
11	Tivat	461	177	142	35	38.39	19.77	7.59
12	Primor. region	5512	2484	2085	399	45.07	16.06	7.24
13	Kolašin	129	44	40	4	34.11	9.09	3.10
14	Mojkovac	251	196	184	12	78.09	6.12	4.78
15	Berane	285	30	30	0	10.53	0.00	0.00
16	Bijelo Polje	952	54	54	0	5.67	0.00	0.00
17	Pljevlja	1486	18	10	8	1.21	44.44	0.54
18	Žabljak	48	37	36	1	77.08	2.70	2.08
19	Plav	11	26	26	0	236.36	0.00	0.00
20	Andrijevica	36	6	26	0	16.67	0.00	0.00

21	Plužine	-	0	0	0	-	-	-
22	Šavnik	-	0	0	0	-	-	-
23	Rožaje	64	9	9	0	14.06	0.00	0.00
24	Sjever. region	3262	420	395	25	12.88	5.95	0.77
25	Ukup. CG	21446	4356	3779	577	20.31	13.25	2.69

Kod poslodavaca stratifikovanih prema veličini učešće sezonskog zapošljavanja u ukupnom je kod srednjih bilo 47,9%, malih 27,6% i mikro 14,5%. Kod ovih preduzeća navedeno učešće u ukupnom sezonskom zapošljavanju je proporcionalno veće od učešća broja zaposlenih lica u ukupnom zaposlenih po anketi (41,4% ; 18,9% ; 7,4%). Kod velikih preduzeća učešće u ukupnom sezonskom zapošljavanju je znatno niže od učešća broja zaposlenih kod tih poslodavaca u ukupnom broju zaposlenih (9,7% : 32,1%).

Kod poslodavaca stratifikovanih prema veličini, sezonsko zapošljavanje je u odnosu na ukupan broj zaposlenih, kod mikro preduzeća proporcionalno veće od ostvarenog kod drugih preduzeća, budući da sezonci kod mikro preduzeća čine 40,8% ukupnog broja zaposlenih što je znatno iznad prosjeka (20,81%) dok je kod velikih preduzeća to čini svega 6,33%.

Odnos zapošljavanja domaće i strane radne snage u ukupnom sezonskom zapošljavanju kod mikro preduzeća je 77,7% : 22,3%, kod malih 86,4% : 13,6%, kod srednjih 87,9% : 12,1% dok je kod velikih taj odnos 96,0% : 4,0%.

Sezonsko zapošljavanje
- prema veličini poslodavca -

(Tab. 27.)

Rb.	Veličina poslodavca	Br. Zapos.	Sezonsko zapošljav.			Index		
			Ukup.	Doma.	Stranci	4 : 3	6 : 4	6 : 3
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Mikro-mikro	545	254	211	43	46.61	16.93	7.89
2	Mikro	997	376	279	97	37.71	25.80	9.73
3	Malo	3964	1206	1040	166	30.42	13.76	4.19
4	Srednje	8654	2088	1837	251	24.13	12.02	2.90
5	Veliko	6710	425	408	17	6.33	4.00	0.25
6	Bez ozn. vel.	67	7	4	3	10.45	42.86	4.48
7	Ukupno	20937	4356	3779	577	20.81	13.25	2.76

Sezonsko angažovanje radne snage, kako domaće tako i strane najčešće je u trajanju preko tri mjeseca, a učešće onih koji se sezonski radno angažuju u trajanju do jedan mjesec je znatno niže što se, uglavnom, poklapa sa dužinom trajanja najintenzivnijeg obavljanja djelatnosti turističke privrede.

4.2. Glavni razlozi zapošljavanje stranaca

Većina anketiranih poslodavaca koji su zapošljavali sezonsku radnu snagu kao najvažnije razloge zapošljavanja stranaca na tim poslovima ocjenjuje: **nedostatak domaće radne snage potrebnog profila** (prosječna ocjena 4,44) i **da domaća radna snaga ne prihvata ponuđene poslove** (prosječna ocjena 4,01). Poslodavci, takođe, kao važne razloge ističu neadekvatnu obučenost (prosječna ocjena 3,87) i nedostatak radnog iskustva domaće radne snage (prosječna ocjena 3,36) kao i okolnost da je strana radna snaga marljivija, disciplinovanija i manje zahtjevna (prosječna ocjena 3,10) dok se kao nevažan, odnosno, manje važan razlog ocjenjuje okolnost da je strana radna snaga jeftinija (prosječna ocjena 2,27).

Razlozi zapošljavanja stranaca u 2016. godini

(Tab. 28.)

Rb.	Glavni razlozi za zapošljavanje stranaca	Prosječna ocjena
1	2	3
1	Nema dovoljno domaće radne snage potrebnog profila	4,44
2	Domaća radna snaga nije adekvatno obučena	3,87
3	Domaća radna snaga nema radno iskustvo	3,36
4	Domaća radna snaga neće da prihvati ponuđene uslove	4,01
5	Strana radna snaga je bolje obučena	3,23
6	Strana radna snaga je jeftinija	2,27
7	Strana radna snaga je marljivija, disciplinovanija i manje zahtjevna	3,10
8	Nešto drugo	2,36

4.3. Zapošljavanje stranaca u Crnoj Gori (širi kontekst)

Podaci dobijeni **anketom poslodavaca** ne daju realnu sliku o zapošljavanju stranaca u Crnoj Gori posebno njegovom obimu s obzirom da je prema njoj **u svakoj opštini i djelatnosti sezonsko** zapošljavanje **domaće** radne snage u 2016. godini **bilo veće od** zapošljavanja **stranaca** dok je **na nivou ukupnog tržišta Crne Gore** stanje sasvim

drugačije, odnosno, **zapošljavanje stranaca je u 2016. godini gotovo izjednačeno sa zapošljavanjem domaće radne snage** (Tab, 29.).

Navedena okolnost, kao i **aktuelnost navedene problematike**, nametalo je potrebu da se u nastavku **da širi osvrt o osnovnim karakteristikama** (obimu, strukturi i dinamici) **zapošljavanja stranaca u Crnoj Gori.**

Zapošljavanje domaće i strane radne snage u 2016. god.

- u CG po djelatnostima -

(Tab. 29.)

Rb.	Djelatnost	Dom. rad. snaga		Strana rad. snaga		Ukupno 3 + 5		Odnos 5-3; 5:3	
		Br.	%	Br.	%	Br.	%	Nomin.	Index
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	A.Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	123	0,85	707	4,85	830	2,85	- 584	574,80
2	B.Rudarstvo	28	0,20	81	0,56	109	0,37	- 53	289,28
3	C.Prerađivačka industrija	539	3,72	414	2,84	953	3,27	+ 123	76,81
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	8	0,05	255	1,75	263	0,91	- 274	3187,50
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i slične aktivnosti	291	20,05	92	0,63	383	1,32	+ 199	31,62
6	F.Građevinarstvo	949	6,54	3306	22,66	4255	14,62	- 2357	348,37
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	2021	13,93	756	5,18	2777	9,54	+ 1265	37,41
8	H.Saobraćaj i skladištenje	735	5,06	301	2,06	1036	3,56	+ 434	40,95
9	I.Usluge smještaja i ishrane	2664	18,35	2365	16,22	5027	17,28	+ 299	88,77
10	J.Informisanje i komunikacije	243	1,67	462	3,17	705	2,43	- 219	190,13
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	243	1,67	188	1,28	431	1,48	+ 55	77,36
12	L.Poslovanje nekretninama	166	1,14	251	1,72	417	1,43	- 85	151,21
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	693	4,77	461	3,16	1154	3,96	+ 232	66,53
14	N.Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	2025	13,95	247	1,69	2272	7,81	+ 1778	12,20
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	562	3,87	-	-	562	1,93	+ 562	-
16	P.Obrazovanje	1470	10,13	60	0,42	1530	5,26	+ 1410	4,08
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	889	6,13	148	0,11	1037	3,56	+ 741	16,65
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	334	2,31	221	1,52	555	1,91	+ 113	66,17

19	S.Ostale uslužne djelatnosti	531	3,66	459	3,15	990	3,40	+ 72	86,44
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	-	-	38	0,26	38	0,13	- 38	-
21	U. Djel.eksteritorijalnih organizacija i tijela	-	-	22	0,15	22	0,07	- 22	-
22	Bez oznake djelatnosti	-	-	3754	25,74	3754	12,89	- 3754	-
23	Ukupno	14514	100,00	14588	100,00	29102	100,00	- 74	100,51

Veliki obim zapošljavanja stranaca u Crnoj Gori je **specifičnost i izuzetak** u odnosu na obim zapošljavanja stranaca u **drugim zemljama**. Više je uzroka te pojave, a prije svega, okolnosti da je u Crnoj Gori izražen **deficit u ponudi nekih zanimanja** naročito u djelatnosti **građevinarstva** i djelatnosti pružanja **usluga smještaja i ishrane**, u vrijeme najintenzivnijeg obavljanja poslovnih aktivnosti u tim djelatnostima. Činjenica da **je u zemljama iz okruženja izražena nezaposlenost** (ukupno posmatrajući **od oko 1 milion**: u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Kosovu i Albaniji) što pruža mogućnost zadovoljavanja potreba poslodavaca po obimu, strukturi i dinamici, što realno smanjuje mogućnost većeg zapošljavanja domaće radne snage na tim poslovima.

U 2016. godini izdato je 14.588 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca što je za 2.223 ili 13,3% dozvole manje u odnosu na 2015. godinu (16.811). Zapošljavanje stranaca je znatno smanjeno posebno ako se ima u vidu da je ono u 2015. bilo 18,7%, u 2014. za 61,0% a u 2013 za 53,6% veće od zapošljavanja domaće radne snage dok je u 2016. godini gotovo izjednačeno.

Od ukupnog broja zaposlenih u djelatnosti **građevinarstva u 2016. godini 77,7% se odnosi na zapošljavanje stranaca**, u djelatnosti **trgovine 27,3%**, djelatnosti pružanja **usluga smještaja i ishrane 47,1%** i poljoprivredi 85,2% (Tab. 29.), odnosno, ukupno kod navedene tri djelatnosti to učešće je 55,4%. Kod tih djelatnosti prijavljena tražnja u 2016. godini je bila 13.557 (42,5% ukupne tražnje) dok je zapošljavanje domaće radne snage bilo 2,3 puta manje (5.757) što znači da je razliku (između tražnje i zapošljavanja domaće radne snage) kod tih djelatnosti pokrivalo zapošljavanje stranaca.

Da bi se što realnije procijenila **mogućnost zapošljavanja domaće i strane radne snage** a, prije svega, **supstitucije zapošljavanja strane domaćom radnom snagom** neophodno je objektivno sagledati osnovne elemente od kojih to zavisi, a to su, prije svega, ponuda, njena struktura i radna raspoloživost, te obim, struktura i dinamika tražnje radne snage prisutne na našem tržištu u određenom periodu (godini).

Ponuda radne snage je osnovni agregat iz kojeg se zadovoljavaju potrebe (tražnja), a pretežni dio te ponude čine nezaposlena lica koja su posredstvom Zavoda za zapošljavanje ponuđena tržištu rada u toku određenog perioda, tj. kao zbir broja nezaposlenih lica koji se zatekao na početku tog perioda i lica koja su se u toku tog perioda, kao novi tražioci zaposlenja, prijavila Zavodu i činila dodatnu ponudu, a time i

ukupnu ponudu u toku godine (perioda). Ovaj dio ponude je relativno dobro poznat: njena kvalifikaciona i starosna struktura, teritorijalni raspored itd.

Ukupna tražnja radne snage, koja se posredstvom Zavoda iskaže na osnovu prijavljenih i oglašanih slobodnih radnih mjesta, predstavlja **zbir tražnje gdje poslodavci predviđaju zapošljavanje domaće radne snage i tražnje na osnovu koje predviđaju, odnosno, unaprijed projektuju zapošljavanje stranaca**. Ta tražnja je u 2016. godini činila **oko 50% ukupno iskazane tražnje** na godišnjem nivou, izvodeći to, posredno, iz odnosa zapošljavanja domaće i strane radne snage. To, takođe, znači da kod upoređivanja tražnje sa ponudom, koju čini domaća radna snaga, treba imati u vidu tu okolnost.

Kod nekih djelatnosti i zanimanja to je znatno izraženije, odnosno, kod većine onih kod kojih je zapošljavanje stranaca veće od zapošljavanja domaće radne snage.

Relativno **veliki broj stranaca** radno se angažuje na manje zahtjevnim **pomoćno-uslužnim poslovima** za čije **obavljanje bi se, uz prihvatljive radne uslove** (zarada, radno vrijeme, smještaj, ishrana, itd.) u velikoj mjeri **mogla obezbijediti radna snaga na domaćem tržištu pa i uz eventualne, blagovremeno kraće obuke edukativno-savjetodavnog tipa**.

To je najizraženije u djelatnosti građevinarstva gdje se zapošljavaju: tesari, armirači, zidari, fasaderi, keramičari itd., a često se radi o iskusnim i produktivnim, grupama radnika koji, u okviru datog vremena, obavljaju te poslove prema utvrđenim mjernim standardima, odnosno po normi, pa se i dinamika gradnje više objekata kod istog ili više poslodavaca, usklađuje sa mogućnošću angažovanja istih grupa građevinskih radnika, a često se više godina, za obavljanja određenih vrsta poslova, po uhodanim "šemama", angažuju iste, provjerene, grupe radnika, i to ne samo u djelatnosti građevinarstva.

Pored toga, **u ukupnoj tražnji je veliko učešće one koja preciznije nije definisana (zanimanje ili grupa zanimanja)** odnosno traži se samo određeni stepen stručne sprema. U ukupno prijavljenoj tražnji na godišnjem nivou kod srednjeg obrazovanja ova tražnja učestvuje sa oko 25% (kod IV sss u 2016. godini oko 35%). Iako je ova pojava prisutnija kod projektovanja zapošljavanja strane radne snage veliko učešće ima i kod tražnje domaće radne snage. To praktično znači da, kod **ovog stepena stručne sprema, iskazani suficit, između ponude i prijavljene tražnje kod pojedinih grupa zanimanja ili zanimanja treba, smanjiti, odnosno, iskazane deficite povećati** u prosjeku za navedenu razliku.

Zapošljavanje stranaca, u manjem ili većem obimu, funkcioniše duži period. Prije 15-20 godina to je vršeno posredstvom tzv. omladinskih zadruga, u periodu 2003-2008. godine se primjenjivala Uredba o zapošljavanju nerezidentne radne snage, kroz uplatu takse za radno angažovanje stranca na dnevnom nivou, a donošenje Zakona o radu i zapošljavanju stranaca 2008. godine uticalo je na uvođenje više reda u tom zapošljavanju.

Višegodišnja **inercija i navika**, često ad hoc, obezbjeđivanja potrebne strane radne snage, za kraći ili duži period, ostvarivala se bez većih proceduralnih problema i zastoja, a utvrđivane i povećavane kvote davale su širok okvir za veliki obim zapošljavanja stranaca.

Međutim, kretanja na tržištu rada, a prije svega, nerealno znatno veće zapošljavanje strane u odnosu na domaću radnu snagu, posebno kod nekih djelatnosti i zanimanja gdje to realno nije potrebno, nametnula je potrebu promjene odnosa prema tom problemu.

U tom smislu je novim Zakonom o strancima, koji je integrisao raniji Zakon o radu i zapošljavanju stranaca, predviđeno nekoliko novina.

Obim i struktura ponude i zapošljavanja (domaće i strane) radne snage **ukazuje na to da se kod nekih djelatnosti realno može zapošljavati veći obim domaće u odnosu na stranu radnu snagu** (trgovina, ugostiteljstvo, usluge itd.), dok se to u nekim može ostvariti u manjem obimu, s obzirom na iskazani deficit u određenim zanimanjima (građevinarstvo). Ukoliko bi supstitucija zapošljavanja domaće stranom radnom snagom bila, prosječno, na oko 30% (od ukupno ostvarenog zapošljavanja stranaca u 2016. godini), što bi se, kroz selektivno utvrđivanje kvota, moglo ostvariti, uticalo bi na povećanje zapošljavanja domaće radne snage, po tom osnovu, za 4.500- 5.000 lica. To bi u krajnjem značilo i **promjenu odnosa u zapošljavanju domaće i strane snage odnosno supstituciju zapošljavanja strane domaćom radnom snagom.**

Da je navedena procjena realno ostvarljiva govore podaci o obimu i strukturi ponude i zapošljavanja domaće radne snage na primjeru samo dvije grupe zanimanja. Ponuda trgovaca i ugostitelja II, III i IV SSS u 2016. godini je bila 11.722, tražnja 5.965 ali je zapošljavanje, domaće radne snage, bilo svega 2.987 što znači da se razlika između tražnje i zapošljavanja (oko 3.000), u većoj mjeri, zadovoljavala, umjesto domaćom, zapošljavanjem strane radne snage.

Da je promjena odnosa u zapošljavanju domaće i strane radne snage neophodna ukazuje i okolnost da i u godinama kada je zapošljavanje domaće radne snage bilo veće od zapošljavanja stranaca (2010. i 2011. godina) nije remećeno poslovanje poslodavaca, iako, nasuprot tome, poslodavci ostvarivanja svojih poslovnih aktivnosti vezuju i uslovljavaju zapošljavanjem stranaca. Takođe, često se i nerealno kao argument ističe nedostatak kvalitetne domaće radne snage na tržištu, što bi se u osnovi moglo odnositi na manji broj poslova za čije obavljanje su potrebna određena, deficitarna specijalistička znanja (u oblasti ugostiteljstva, građevinarstva i nekim uslugama), a oko 60% stranca se angažuje na obavljanju manje zahtjevnih poslova koji bi se u većem obimu mogli zadovoljiti domaćom radnom snagom.

U vezi zapošljavanja stranaca dosta je nepoznanica: koliko su i kad, u pojedinim djelatnostima, **prosječno vremenski radno angažovani stranci**, kako se obračunavaju, u kojoj **visini i kako isplaćuju zarade stranaca** tj. da li **se fiskaliteti na zarade** obračunavaju na visinu minimalne zarade, a dio se eventualno isplaćuje "na

ruke", koliko se onih na koje se odnose radne dozvole prijavilo i kad, poreskoj upravi i s tim u vezi moguća pojava rada "na crno" stranaca, u periodu od dobijanja radne dozvole do prijavljivanja osiguranja, **uslovima radnog angažovanja stranaca** (radno vrijeme, smještaj, ishrana, zaštita itd.), **precizniji podaci o vrstama poslova koje obavljaju**, itd. a navedeni elementi su, u većoj ili manjoj mjeri, **od značaja za cjelovito i realno sagledavanje uzroka, obima i strukture zapošljavanje stranaca.**

učešće obučavanih je najveći kod poslodavaca iz djelatnosti obrazovanja (21,7%) i ugostiteljstva (9,2%). Imajući u vidu, raznovrsnost u strukturi zaposlenih, složenost i dinamiku i intenzitet tehničko-tehnoloških promjena indikativan je mali obuhvat zaposlenih nekim od vidova obuke u prerađivačkoj industriji. Isto tako, poslodavci iz nekih djelatnosti nijesu vršili neki od navedenih vidova obuke svojih zaposlenih (Tab. 30. kol. 8 i 9.).

Obuka zaposlenih
- po vrstama i djelatnosti poslodavca -

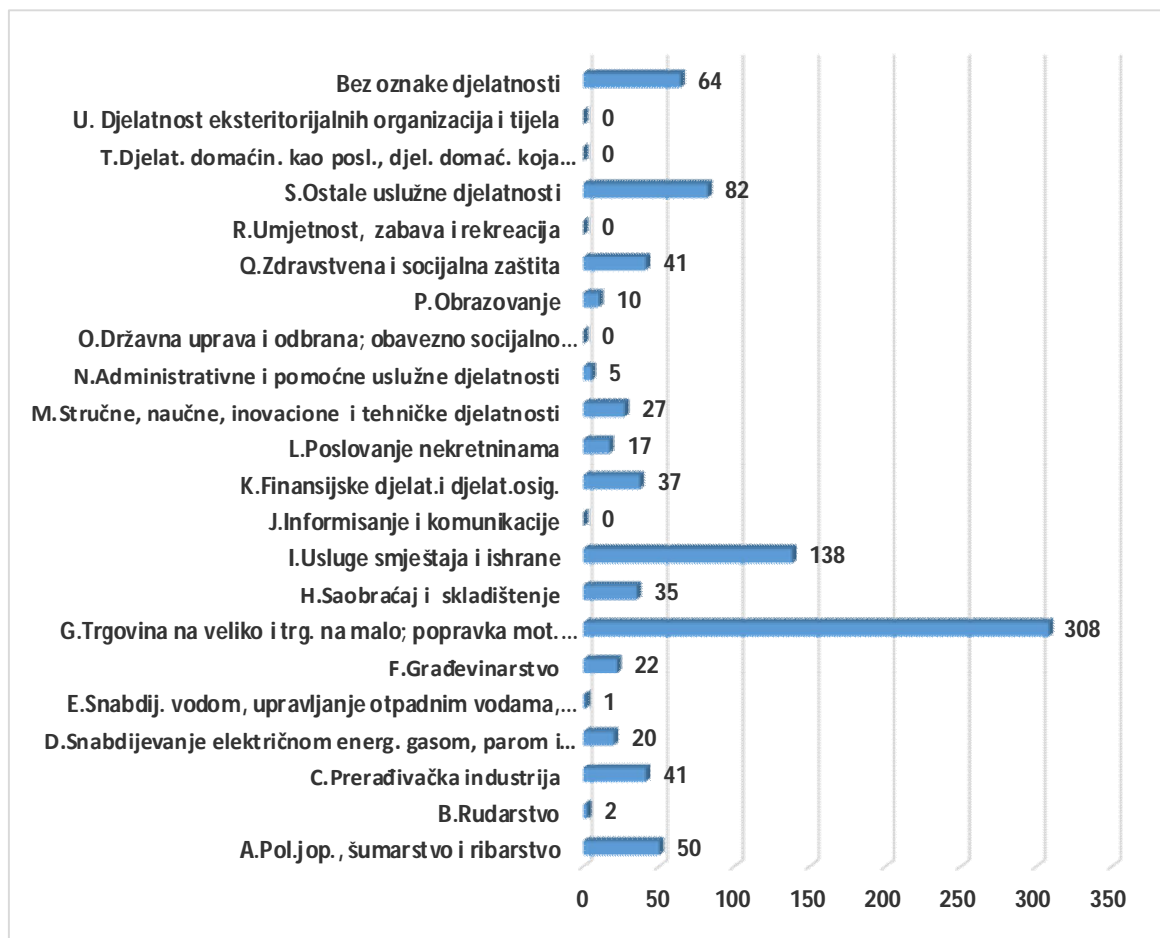
(Tab. 30.)

Rb.	Djelatnost	Br. zaposl	%	Vrsta obuke					Index 8 : 3
				Prekv.	Dokval.	Specij.	Ukup.	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	A.Pol.jop., šumarstvo i ribarstvo	776	3,71	0	50	0	50	5.6	6.44
2	B.Rudarstvo	1000	4,77	0	1	1	2	2.0	0.20
3	C.Prerađivačka industrija	1767	8,44	11	5	25	41	4.6	2.32
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	1254	6.00	0	0	20	20	2,2	1.59
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i slične aktivnosti	116	0,55	0	1	0	1	1.0	0.86
6	F.Građevinarstvo	1156	5,52	5	7	10	22	2.4	1.90
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	4364	20,84	11	24	273	308	34.2	7.06
8	H.Saobraćaj i skladištenje	1410	6,74	0	24	11	35	3.9	2.48
9	I.Usluge smještaja i ishrane	1512	7,22	18	64	56	138	15.3	9.13
10	J.Informisanje i komunikacije	263	1,26	0	0	0	0	0	0.00
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	513	2,45	0	0	37	37	4.1	7.21
12	L.Poslovanje nekretninama	210	1,00	0	10	7	17	1.9	8.10
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	324	1,55	0	14	13	27	3,0	8.33
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	78	0,37	0	0	5	5	0,6	6.41
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	0	-	0	0	0	0	0	-
16	P.Obrazovanje	46	0,22	0	9	1	10	1.1	21.74

17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	1576	7,53	4	14	23	41	4.6	2.60
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	102	0,48	0	0	0	0	0	0.00
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	1575	7,44	11	34	37	82	9.1	5.21
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	566	2,71	0	0	0	0	0	0.00
21	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	15	0,07	0	0	0	0	0	0.00
22	Bez oznake djelatnosti	2314	11,05	13	32	19	64	7.1	2.77
23	Ukupno	20937	100,00	73	289	538	900	100.0	4.30

Obuka zaposlenih
- po djelatnostima -

Graf. 7.

Regionalno posmatrajući, u ukupnom broju zaposlenih obuhvaćenih obukom učešće središnjeg regiona (Tab.31.) je proporcionalno veće od njegovog proporcionalnog učešća u ukupnom broju zaposlenih (73,5% : 59,08) dok je niže u sjevernom (11,5% : 15,2%) i primorskom regionu (15,2% : 25,7%).

Obuka zaposlenih
- po vrstama i opštinama -

(Tab. 31.)

Rb.	Opština/region	Br. zapos.	%	Vrsta obuke					Index 8 : 3
				Prekv.	Dokval.	Specij.	Ukup.	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Podgorica	7977	37,19	10	131	416	557	61.9	6.98
2	Nikšić	3358	15,66	20	7	11	38	4.2	1.13
3	Danilovgrad	1077	5,02	6	28	27	61	6.8	5.66
4	Cetinje	260	1,22	0	1	4	5	0.6	1.92
5	Sred.region	12672	59,08	36	167	458	661	73.5	5.22
6	Budva	718	3,35	0	0	0	0	0	0.00
7	Herceg Novi	2506	11,68	0	15	13	28	3.1	1.12
8	Ulcinj	301	1,40	9	1	9	19	2.1	6.31
9	Bar	419	1,95	0	0	6	6	0.7	1.43
10	Kotor	1107	5,16	6	10	41	57	6.3	5.15
11	Tivat	461	2,15	0	18	8	26	2.9	5.64
12	Primor. region	5512	25,71	15	44	77	136	15,2	2.47
13	Kolašin	129	0,60	0	0	0	0	0	0.00
14	Mojkovac	251	1,17	0	0	0	0	0	0.00
15	Berane	285	1,33	10	0	0	10	1.1	3.51
16	Bijelo Polje	952	4,44	0	61	0	61	6.8	6.41
17	Pljevlja	1486	6,93	8	0	1	9	1.0	0.61
18	Žabljak	48	0,23	0	2	0	2	0.2	4.17
19	Plav	11	0,05	0	12	0	12	1.3	109.09
20	Andrijevića	36	0,17	0	3	0	3	0.3	8.33
21	Plužine	-	-	0	0	0	0	0	-!
22	Šavnik	-	-	0	0	0	0	0	-!
23	Rožaje	64	0,29	4	0	2	6	0.7	9.38
24	Sjever. region	3262	15,21	22	78	3	103	11.5	3.16
25	Ukup. CG	21446	100,00	73	289	536	900	100.0	4.20

Učešće obučanih prema veličini poslodavca (Tab. 32.) u ukupnom broju (900) kod mikro, malih i srednjih poslodavaca je bilo 8,4% ; 22,3% ; 58,3% što je iznad njihovog proporcionalnog učešća u ukupnom broju zaposlenih (7,4% ; 18,9% ; 41,4%), dok je kod velikih poslodavaca to obrnuto (9,0% ; 32,1%). Isto tako, broj obučanih u odnosu na broj zaposlenih kod mikro i malih poslodavaca (4,8% ; 5,1%) je iznad prosjeka (4,3%), dok je kod srednjih i velikih ispod tog prosjeka (2,31% ; 1,21%).

Obuka zaposlenih
- prema veličini poslodavca -

(Tab. 32.)

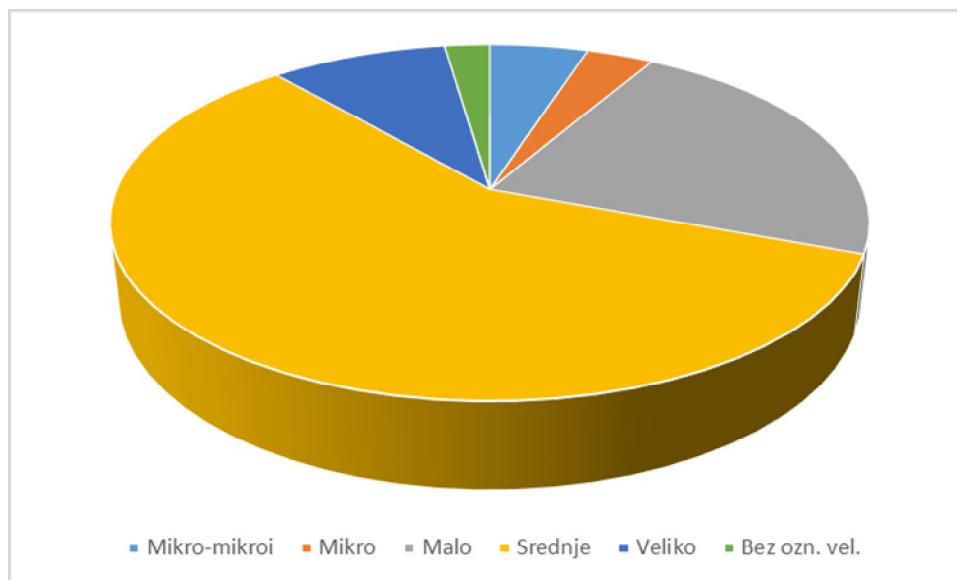
Rb.	Veličina poslodavca	Br. Zaposl.	Vrsta obuke					Index 7 : 3
			Prekv.	Dokval.	Specij.	Ukupno	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Mikro-mikro	545	3	24	18	45	5.0	8.26
2	Mikro	997	12	9	9	30	3.4	3.01
3	Malo	3964	31	65	104	200	22.3	5.05
4	Srednje	8654	24	128	372	524	58.3	2.31
5	Veliko	6710	0	56	25	81	9.0	1.21
6	Bez ozn. vel.	67	3	7	10	20	2.3	29.85
7	Ukupno	20937	73	289	538	900	100.0	4.29

U pogledu učešća pojedinih vidova obuke prema veličini poslodavca može se konstatovati da je dokvalifikacija i specijalizacija najzastupljenija kod srednjih preduzeća (44,3% odnosno 69,2% ukupnog broja tih vidova obuke), dok je prekvalifikacija najzastupljenija kod malih poslodavaca (42,5% od ukupnog broja dokvalifikovanih). (Tab. 32.)

Obuka zaposlenih - prema veličini poslodavca -

Graf. 8.

5.2. Vidovi obrazovanja ili obuke

Najveći broj dodatnih obuka pripada grupi elementarnih znanja i grupi "mekih vještina" (soft skills). Ovakva znanja i vještine obično se stiču kroz osnovno i srednje obrazovanje i ne smatraju se nekim značajnim vidom obuke, jer ne utiču bitnije na produktivnost rada. Takođe, je malo dodatne obuke i usavršavanja vezanih za poslove u proizvodnji i zanatstvu.

Poslodavci su programe obuke najčešće finansirali iz sopstvenih sredstava (67,2% od ukupno obavljenih), u znatno manjem obimu kroz sufinansiranje iz sopstvenih i drugih izvora (14,9%) dok je minimalno bilo zastupljeno potpuno finansiranje obuka iz drugih izvora (7,5%).

VI – ZAPOŠLJAVANJE LICA SA INVALIDITETOM I RE POPULACIJE

6.1. Zapošljavanje lica sa invaliditetom

U preporukama EU u vezi sa zapošljavanjem, posebno u Smjernicama o Evropskoj politici zapošljavanja, naglašava se potreba većeg **zapošljavanja marginalnih grupa, a posebno lica sa invaliditetom i RE populacije**. U skladu sa ovakvim stavovima, sugestijama i preporukama koje EU iznosi u godišnjim izvještajima o napretku CG redovno se apostrofiraju ova pitanja i naglašava potreba većeg fokusiranja mjera aktivne politike zapošljavanja. Slično je i u izvještajima o tržištu rada i zapošljavanju u CG, drugih međunarodnih institucija i organizacija – ILO-a i Svjetske banke. Ove sugestije sve se više poštuju, ugrađene su u zakonsku regulativu i realizuju se kroz mjere aktivne politike zapošljavanja.

S obzirom na to da poslodavci imaju najvažniju ulogu u zapošljavanju marginalnih grupa, u ovom istraživanju se u posljednje tri godine postavlja set pitanja na ovu temu u cilju dobijanja potpunijih informacija o tome kakav je stav poslodavaca prema zapošljavanju marginalizovanih grupa, da li se stavovi vremenom mijenjaju, i što je najvažnije, koliki je obim zapošljavanja ovih lica.

Prema podacima iz ove Ankete, jasno se vidi da je, još uvijek, **slaba zainteresovanost poslodavaca za zapošljavanje teško zapošljivih grupa s obzirom da su svega 29 lica sa invaliditetom zaposlili u 2016. godini.**

Najviše lica sa invaliditetom zaposleno je u zdravstvenoj djelatnosti, trgovini, ugostiteljstvu i finansijskim uslugama na obavljanju pomoćnih i manje manuelno zahtjevnim administrativnim poslovima.

Kod zapošljavanja 25 lica sa invaliditetom u 2016. godini poslodavci su ostvarili subvencije na njihove zarade i korišćenje te mogućnosti se nameće kao jedan od načina stimulisanja njihovog većeg zapošljavanja u narednom periodu.

Zapošljavanje lica sa invaliditetom po djelatnostima

(Tab.33)

	Broj zap.	Bez oznake djelatnosti	Djelatnost																			
			A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	P	Q	R	S	T	U
Ukup.	29	2	2		3				5		4	4					1	8				

6.2. Zapošljavanje pripadnike RE populacije

Druga grupa iz kategorije teško zapošljivih lica, o čijoj perspektivi zapošljavanja se željelo saznati više, su pripadnici RE populacije. Prema njima postoje ukorijenjene predrasude da su nedovoljno motivisani za rad i zapošljavanje, nedovoljno pouzdani u izvršavanju zadataka, da im nedostaje radne i tehnološke discipline te da su nedovoljno obrazovani i obučeni za obavljanje radnih zadataka.

Iz dobijenih odgovora anketiranih poslodavaca može se zaključiti da se, u pogledu zapošljavanja, odnos prema RE populaciji znatno ne popravlja, što potvrđuje podatak da se **od ukupnog broja zapošljavanja** kod anketiranih poslodavaca (5.101) u 2016. godini **svega 0,43% (22) odnosi na pripadnike RE populacije.**

Najviše zapošljavanja ove populacije bilo je u ugostiteljstvu i trgovini na obavljanju poslova koji zahtijevaju nizak nivo obrazovanja (I-II stepen obrazovanja), a to su poslovi pomoćnih radnika i higijeničara.

Zapošljavanje lica RE populacije po djelatnostima

(Tab. 34.)

	Broj zap.	Bez oznake djelatnosti	Djelatnost																			
			A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	P	Q	R	S	T	U
Ukup.	22	1	2					3	6		9							1				

O perspektivi zapošljanja pripadnika RE populacije ne može se smatrati optimističkim činjenica da bi 29,2% poslodavaca povećalo zapošljavanje te populacije uz korišćenje određeneih olakšica ili subvencija, a 39,7% da korišćenje te mogućnosti ne bi uticalo na povećanje njenog zapošljavanja.

Sa povećanjem obrazovnog nivoa i postepenim uklanjanjem ukorijenjenih predrasuda, raste broj pripadnika ove populacije koji se uključuje u redovne škole i na više nivoe obrazovanja. No bez obzira na očiti napredak, riječ je, u cjelini posmatrano, o početnim koracima.

VII – PROGRAM STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA VISOKOŠKOLACA

7.1. Osnovni elementi Programa

Kao rezultat politike Vlade Crne Gore usmjerene ka unapređenju ambijenta za profesionalno usavršavanje mladih i razvoju tržišta rada u **2012/2013. godini otpočela je realizacija Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem** što je, imajući u vidu broj visokoškolaca i poslodavaca obuhvaćenih tim programom, nametalo potrebu da se kroz Anketu posebno sagleda viđenje poslodavaca o osnovnim elementima tog programa, njihova ocjena kvaliteta, prije svega, njegovog doprinosa povećanju zapošljavanja visokoškolaca.

Navedeni Program sprovodi se u skladu sa odredbama Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem i Pravilnika o načinu objavljivanja javnog poziva, postupku i kriterijumima za stručno osposobljavanje, donesenih 2012. godine.

Osnovni cilj realizacije Programa je smanjenje nezaposlenosti visokoobrazovanih mladih lica u Crnoj Gori, olakšavanjem prelaska iz obrazovnog procesa u svijet rada. Program omogućava visokoškolcima da, **tokom devetomjesečnog stručnog osposobljavanja, steknu praktična profesionalna iskustva, znanja, vještine i kompetencije koje im omogućavaju samostalno obavljanje posla te da im se, kroz povezivanje sa poslodavcima i dokazivanjem u radnom okruženju, olakša zaposlenje.**

Pored toga, ovim konceptom stručnog usavršavanja, poslodavcima se daje mogućnost da iskoriste potencijale mladih i obrazovanih ljudi i tokom perioda stručnog usavršavanja identifikuju najbolje kadrove koje, nakon njenog obavljanja, mogu radno angažovati.

Stručno osposobljavanje ne podrazumijeva zasnivanje radnog odnosa, ali omogućava polaganje odgovarajućeg stručnog-državnog ispita. U periodu stručnog

osposobljavanja korisnici imaju naknadu u neto iznosu od 50% prosječne neto zarade u CG za prethodnu godinu.

U prvom ciklusu realizacije Programa u 2012 god. stručno ogposobljavanje je obavilo 3.945 visokoškolaca, u 2013 god. 3.597, 2014 god. 3.701, 2015 god. 3.581 i u 2016 god. 3.319.

7.2. Broj osposobljanih visokoškolaca

U Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem u 2016. godini učestvovala su **152 anketirana poslodavca ili 23,2% ukupno anketiranih koji su tim programom obuhvatili 374 visokoškolca što je činilo 1,78% ukupnog broja zaposlenih kod anketiranih poslodavaca.**

U ukupnom broju stručno osposobljanih visokoškolaca njih 58 je iz djelatnosti snabdijevanja električnom energijom, 46 ugostiteljstva, 38 zdravstvene i socijalne zaštite i 30 trgovine, odnosno, broj obuhvaćenih programima obuke iz ovih djelatnosti čini 45,9% ukupnog broja. U odnosu na broj zaposlenih u djelatnosti učešće obučavanih je najveće kod poslodavaca iz djelatnosti obrazovanja (10,87%) i djelatnosti informisanja i komunikacija (6,08%), a najmanje u djelatnosti trgovine (0,69%) i poljoprivrede (0,77%) s'tim da poslodavci iz pojedinih djelatnosti nijesu u 2016. bili uključeni u taj program (Tab. 35.kol.7).

Stručno osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem - po djelatnostima anketiranih poslodavaca u periodu 2012. – 2016. god.-

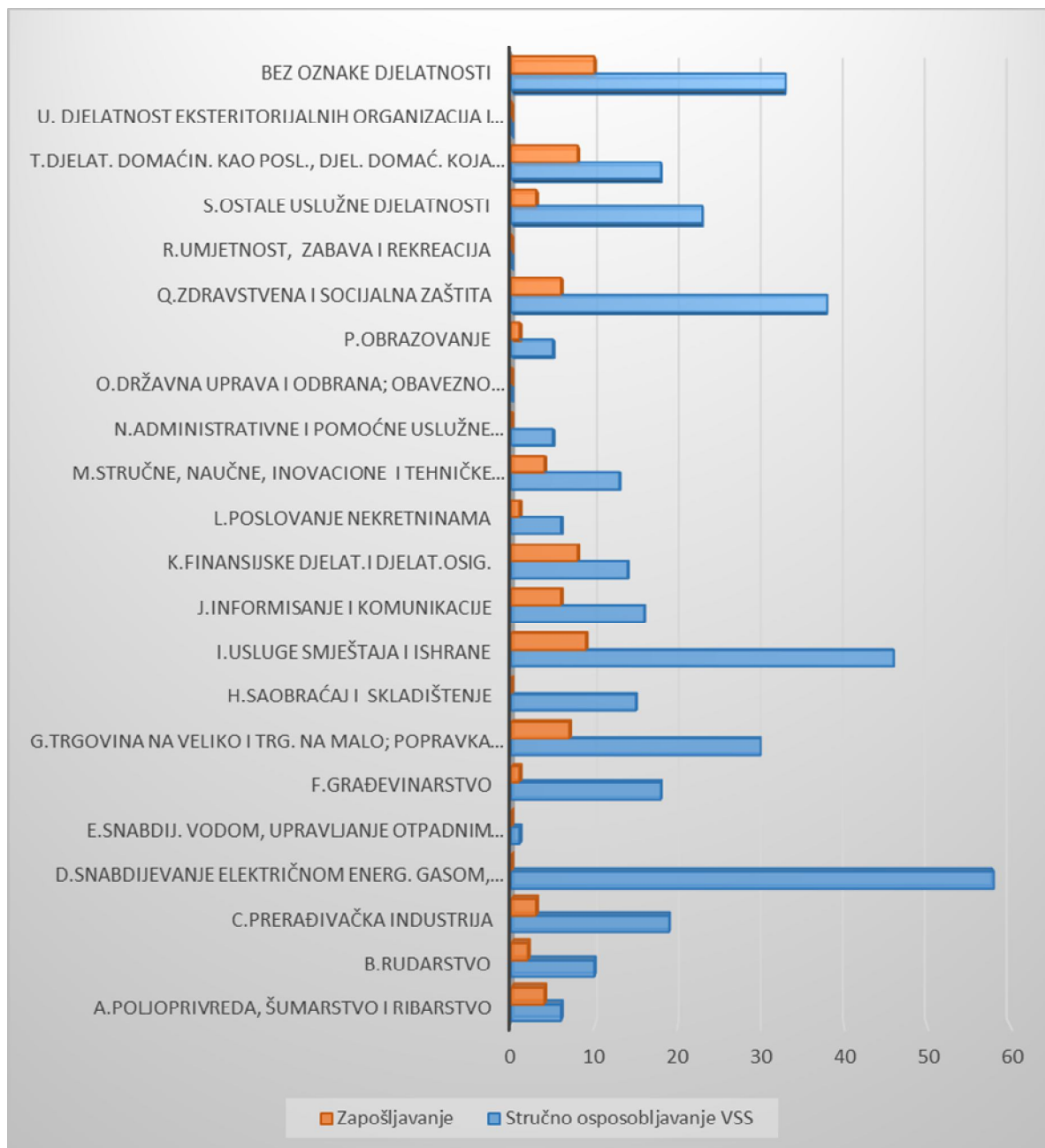
(Tab. 35.)

Rb.	Djelatnost	Br. zapos	Str. osp.visokoš 2012. – 2016.			Str.osp.visok 2016.		Index		
			Str. osp	Zapo.	5 : 4	Str. osp	Zapo.	7 : 3	8 : 7	8 : 3
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	A.Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	776	14	7	50.00	6	4	0.77	66.67	0.52
2	B.Rudarstvo	1000	4	3	75.00	10	2	1.00	20.00	0.20
3	C.Prerađivačka industrija	1767	84	18	21.43	19	3	1.08	15.79	0.17
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	1254	220	39	17.73	58	0	4.63	0.00	0.00
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i	116	8	7	87.50	1	0	0.86	0.00	0.00

	slične aktivnosti									
6	F.Građevinarstvo	1156	57	13	22.81	18	1	1.56	5.56	0.09
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	4364	156	45	28.85	30	7	0.69	23.33	0.16
8	H.Saobraćaj i skladištenje	1410	78	19	24.36	15	0	1.06	0.00	0.00
9	I.Usluge smještaja i ishrane	1512	133	26	19.55	46	9	3.04	19.57	0.60
10	J.Informisanje i komunikacije	263	30	10	33.33	16	6	6.08	37.50	2.28
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	513	67	20	29.85	14	8	2.73	57.14	1.56
12	L.Poslovanje nekretninama	210	22	8	36.36	6	1	2.86	16.67	0.48
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	324	89	13	14.61	13	4	4.01	30.77	1.23
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	78	23	2	8.70	5	0	6.41	0.00	0.00
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	0	0	0	-	0	0	-	-	-
16	P.Obrazovanje	46	32	5	15.63	5	1	10.87	20.00	2.17
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	1576	155	16	10.32	38	6	2.41	15.79	0.38
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	102	2	0	0.00	0	0	0.00	-	0.00
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	1575	106	21	19.81	23	3	1.46	13.04	0.19
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	566	73	30	41.10	18	8	3.18	44.44	1.41
21	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	15	0	0	-	0	0	0.00	-	0.00
22	Bez oznake djelatnosti	2314	161	43	26.71	33	10	1.43	30.30	0.43
23	Ukupno	20937	1553	345	22.22	374	65	1.79	17.38	0.31

Stručno osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem
 - u 2016. god. -

Graf. 9.

Učešće obučanih visokoškolaca prema veličini poslodavaca (Tab.36.) u ukupnom broju (374) kod mikro poslodavaca je bilo 14,4% što je iznad njihovog proporcionalnog učešća broja zaposlenih kod tih preduzeća u ukupnom broju zaposlenih po anketi (7,4%), kod velikih je, takođe, nešto veće (35,8% : 32,1%) kod

malih je to učešće bilo približno jednako (18,7% : 18,9%), dok je kod poslodavaca srednje veličine to obrnuto (29,7% : 41,4%). Isto tako, broj obučavanih visokoškolaca u odnosu na broj zaposlenih kod mikro i velikih poslodavaca (3,3% : 2,0%) je iznad prosjeka (1,79%), kod malih je na nivou tog prosjeka (1,76%) dok je kod poslodavaca srednje veličine ispod njega (1,28%).

Stručno osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem
 - prema veličini anketiranih poslodavaca u periodu 2012. – 2016. god.-

(Tab. 36.)

Rb.	Veličina poslodavca	Br. zapos	Str. osp.visokoš 2012 -2016			Str.osp.visok 2016		Index		
			Str. osp	Zapo.	6 : 4	Str. osp	Zapo.	7 : 3	8 :7	8 : 3
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Mikro-mikro	545	84	15	17.86	17	4	3.12	23.53	0.73
2	Mikro	997	147	29	19.73	37	5	3.71	13.51	0.50
3	Malo	3964	301	82	27.24	70	19	1.77	27.14	0.48
4	Srednje	8654	483	116	24.02	111	24	1.28	21.62	0.28
5	Veliko	6710	523	95	18.16	134	9	2.00	6.72	0.13
6	Bez ozn. vel.	67	15	8	53.33	5	4	7.46	80.00	5.97
7	Ukupno	20937	1553	345	22.22	374	65	1.79	17.38	0.31

7.3. Ocjena znanja i vještina visokoškolaca

Procjena znanja i vještina, koje su visokoškolci posjedovali na startu programa, poslodavci su iskazali kroz ocjene za različite vrste znanja i vještina o: 1. Opšta znanja – “meke vještine”, što bi za visokoškolce bile, na primjer, sposobnost komuniciranja, timski rad, znanje stranih jezika, kompjuterske vještine, preduzimljivost, inovativnost i dr; 2. Osnovna – glavna znanja i vještine koje kandidat posjeduje iz svoje struke, koja se još nazivaju i tehnička znanja; i 3.- Opšta ocjena osposobljenosti kandidata za samostalan i konkretan rad.

Većina poslodavaca (44,9%), koji su učestvovali u Programu stručnog osposobljavanja kao glavni nedostata kod visokoškolaca, na početku njihovog uključivanja u program, je istaklo nedostatak osnovnih odnosno glavnih znanja i vještina iz struke dok su ostala određena bila od manjeg značaja.

7.4. Ocjena koristi koje su visokoškolci imali od Programa

Većina poslodavaca (60,4%) koji su po ovoj Anketi obučavali **visokoškolce smatra da su oni imali dosta koristi od svog stručnog osposobljavanja**, dok je vrlo mali broj njih (5,0%) ocijenio da je korist ovog Programa za visokoškolce mala ali i relativno veliki broj njih (34,6%) nije mogao dati relevantnu ocjenu o tome.

Konkretizujući to, poslodavci su, kao najveću korist visokoškolaca obuhvaćenih programom, (njih 66,8%) ocijenili stečena konkretna znanja i vještine iz struke/zanimanja, a 16,3% ističe važnost stečenih znanja i vještine rada i komunikacije sa klijentima dok je manji broj njih ocijenila važnost stečenih znanja vezanih za timski rad i informatička znanja i vještine.

Iako je relativno mali broj poslodavaca smatralo da su visokoškolci imali malo koristi od Programa stručnog osposobljavanja ipak je bilo od značaja sagledati glavne razloge zbog kojih je, po njihovom mišljenju, ta korist bila mala, ocjenjujući nekoliko razloga.

U tom smislu poslodavci kao glavni razlog male koristi visokoškolaca navode nedovoljnu zainteresovanost visokoškolaca (26,8% poslodavaca) a manji broj poslodavaca smatra da program traje kratko ili ističe izostanak unaprijed pripremljenog programa obuke te nedostatak adekvatnih uslova (prostor, oprema, mentori) za stručno osposobljavanje visokoškolaca.

7.5. Broj zaposlenih visokoškolaca nakon okončanja stručnog osposobljavanja

Po završetku Programa **65 visokoškolaca se zaposlilo kod poslodavaca kod kojih su obavili stručno osposobljavanje što čini 17,4% od broja uključenih u program kod ovih poslodavaca**. Nominalno posmatrajući najviše zaposlenih je u djelatnostima: trgovine, finansija i ugostiteljstva, odnosno kod ove tri djelatnosti je 37,0% od ukupnog broja visokoškolaca koji su ostali da rade, a u odnosu na broj visokoškolaca uključenih u program proporcionalno je najviše zaposleno u poljoprivrednoj (66,67%) i finansijskoj djelatnosti (57,14%) a kod nekoliko djelatnosti nije bilo zapošljavanja visokoškolaca nakon njihovog stručno osposobljavanja iako su tim programom obihvatili njih 79 (Tab. kol. 36. 7. i 8.).

Broj zaposlenih visokoškolaca od ukupno obučavanih iznad ostvarenog prosjeka (17,4%) je kod malih (27,4%) i srednjih preduzeća (21,6%) kod mikro je na nivou tog prosjeka dok je kod velikih znatno niži (6,7%). Broj zaposlenih visokoškolaca (65) u odnosu na ukupan broj zaposlenih je kod mikro i malih preduzeća (0,58% ; 0,48%) iznad ostvarenog prosjeka (0,31%), dok je kod srednjih i velikih bilo ispod tog prosjeka (0,28% ; 0,13%).

Učešće zaposlenih visokoškolaca kod mikro i malih preduzeća u ukupnom broju zaposlenih nakon obuke (65) je bilo 13,8% i 29,3% što je iznad njihovog

proporcionalnog učešća u ukupnom broju zaposlenih (7,4% ; 18,9%) dok je broj zaposlenih kod srednjih i velikih u ukupnom broju zaposlenih visokoškolaca (36,9% ; 13,8%) bio ispod učešća zaposlenih kod tih preduzeća u ukupnom broju zaposlenih (41,4% ; 32,1%).

7.7. Razlozi zbog kojih poslodavci nijesu zaposlili visokoškolce nakon obavljenog stručnog osposobljavanja

Kao najvažniji razlog **zbog kojeg nijesu zaposlili visokoškolce nakon obavljenog stručnog osposobljavanja poslodavci ističu** okolnost da nisu imali potrebu za novom radnom snagom-visokoškolcima (prosječna ocjena 3,92), zatim da visokoškolci nijesu bili profila koji je potreban poslodavcima (prosječna ocjena 2,93), da visokoškolci nijesu pokazali dovoljno želja i zainteresovanost za posao (prosječna ocjena 2,87) te da poslodavci nijesu imali dovoljno sredstava za zaposlenje visokoškolaca nakon obuke (prosječna ocjena 2,71) a nešto niže je ocijenjena okolnost da visokoškolci nijesu imali dovoljno znanja i vještina (prosječna ocjena 2,57) dok je znatno niže ocijenjena okolnost da poslodavci kroz ovaj program, ako se nastavi, mogu dobiti besplatnu radnu snagu (prosječna ocjena 2,71).

Indikativno je da su poslodavci, obuhvaćeni Anketom 2013/14. godinu kao najvažniji razlog zbog kojeg nisu zaposlili visokoškolce nakon obavljenog stručnog osposobljavanja, istakli da će sledeće godine opet dobiti besplatnu radnu snagu, dok je ovogodišnjom Anketom to, kao što je navedeno, to znatno niže rangirano, što implicira zaključak da poslodavci, u vezi tog pitanja, nisu bili do kraja otvoreni, što potkrepljuje okolnost da često, u kontinuitetu, isti poslodavci primaju visokoškolce na stručno osposobljavanje a nakon obavljene obuke zapošljavaju znatno manji broj visokoškolaca ili ih uopšte ne zapošljavaju.

7.8. Ocjena značaja i kvaliteta Programa

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca njih 29,5% je dalo ocenu o Programu stručnog osposobljavanja visokoškolaca, a od toga, **njih 84,4% smatra opravdanim njegovu realizaciju, te da su sredstva za te namjene racionalno utrošena, i da Program treba nastaviti**, dok relativno mali broj navedenih poslodavaca smatra da je Program nedovoljno koristan, te da su sredstva mogla biti racionalnije iskorišćena i da ne treba nastaviti njegovu dalju realizaciju. Ipak većina anketiranih poslodavaca (70,4%) nije moglo dati pouzdanu ocjenu o ovom pitanju.

VIII – SARADNJA SA ZAVODOM ZA ZAPOSŁJAVANJE

8.1.Saradnja anketiranih poslodavaca sa Zavodom za zapošljavanje u 2016. godini

Analiza tržišta rada Crne Gore, ukazuje na složenost prilika, te da je optimalno korišćenje radne snage jedan od privredno-ekonomskih prioriteta. U tom smislu Zavod za zapošljavanje dobija sve značajniju ulogu kako u pogledu strukture pruženih usluga tako i unapredjenja njihovog kvaliteta, posebno imajući u vidu činjenicu da je Crna Gora u fazi pregovora sa EU, što znači usvajanje i poštovanje evropskih standarda u svim oblastima pa i ovoj.

Kao jedan od važnih segmenata rada Zavoda, koji je neophodno kontinuirano unapređivati, je saradnja sa poslodavcima. U tom cilju, formirana je posebna organizaciona jedinica čiji je osnovni zadatak razvijanje neposredne, sistematske i efikasne saradnje sa poslodavcima. Sprovedjenje Ankete je jedan od značajnih oblika te saradnje kojom se kroz neposredan kontakt sa poslodavcima nastoje dobiti potpunija saznanja o njihovom viđenju rada Zavoda i u kojem pravcu treba usmjeriti tu saradnju.

Od ukupno 653 anketiranih poslodavaca, njih 508 ili 77,8% je u 2016. godini ostvarivalo saradnju sa Zavodom za zapošljavanje što bi se moglo smatrati visokim stepenom ostvarene saradnje, posebno ako se ima u vidu činjenica da kod oko 20% anketiranih poslodavaca nije bilo zapošljavanja u 2016. godini i po tom osnovu nije ostvarena saradnja sa Zavodom. Obim navedene saradnje poslodavaca po ovoj anketi je porastao u odnosu na ostvarenu po anketi 2015/2016 (62,32%).

U ukupnom broju poslodavaca koji su ostvarili saradnju sa Zavodom najzastupljeniji su poslodavci iz ugostiteljske djelatnosti (51 ili 10% ukupnog

broja onih koji su ostvarili saradnju), ostalih uslužnih djelatnosti (46 ili 9%) i prerađivačke djelatnosti (45 ili 8,8%), itd. (Tab.37. kol.6).

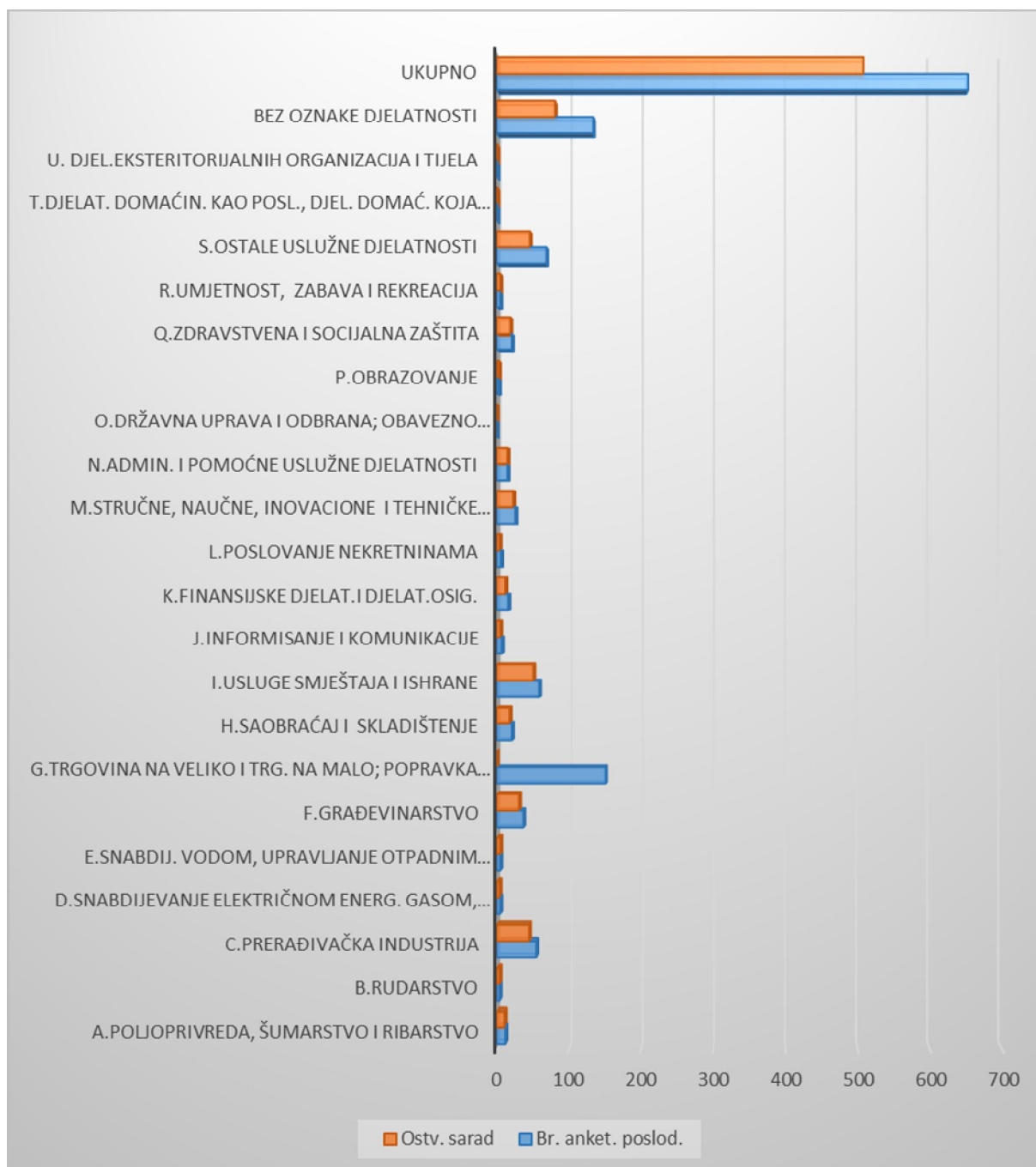
Saradnja anketiranih poslodavaca sa Zavodom
- po djelatnostima -

(Tab. 37 .)

Rb.	Djelatnost	Br. anket. poslod.	Ostv. sarad	Nijesu ostv. sarad	Index	
					4 : 3	5 : 3
1	2	3	4	5	6	7
1	A.Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	12	11	1	91.67	8.33
2	B.Rudarstvo	4	4	0	100.00	0.00
3	C.Prerađivačka industrija	55	45	10	81.82	18.18
4	D.Snabdijevanje električnom energ. gasom, parom i klimatizacija	5	4	1	80.00	20.00
5	E.Snabdij. vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolis proc. uklanj otpada i slične aktivnosti	5	5	0	100.00	0.00
6	F.Građevinarstvo	37	31	6	83.78	16.22
7	G.Trgovina na veliko i trg. na malo; popravka mot. vozila i motocikala	151	14	27	-	17.88
8	H.Saobraćaj i skladištenje	21	18	3	85.71	14.29
9	I.Usluge smještaja i ishrane	59	51	8	86.44	13.56
10	J.Informisanje i komunikacije	7	5	2	71.43	28.57
11	K.Finansijske djelat.i djelat.osig.	16	12	4	75.00	25.00
12	L.Poslovanje nekretninama	6	4	2	66.67	33.33
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	26	23	3	88.46	11.54
14	N.Admin. i pomoćne uslužne djelatnosti	15	15	0	100.00	0.00
15	O.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	0	0	0	-	-
16	P.Obrazovanje	3	3	0	100.00	0.00
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	21	19	2	90.48	9.52
18	R.Umjetnost, zabava i rekreacija	5	5	0	100.00	0.00
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	69	46	23	66.67	33.33
20	T.Djelat. domaćin. kao posl., djel. domać. koja proiz..robu i usl. za sops. potr.	1	1	0	100.00	0.00
21	U. Djel.eksteritorijalnih organizacija i tijela	1	1	0	100.00	0.00
22	Bez oznake djelatnosti	134	81	53	60.45	39.55
23	Ukupno	653	508	145	77.79	22.21

Saradnja anketiranih poslodavaca sa Zavodom - po djelatnostima -

Graf. 10.

U ukupnom broju poslodavaca koji su ostvarili saradnju sa Zavodom nazastupljeniji su mikro poslodavci sa 49,4% , mala preduzeća sa 31,8% dok je učešće srednjih i velikih znatno niže (15,7% i 2,4%). Ipak, treba imati u vidu da su u odnosu na broj anketiranih veći stepen saradnje ostvarila velika i srednja preduzeća (92,31% odnosno 89,9%), dok je to kod malih i mikro to bilo 87,57 i 69,34%.

Saradnja anketiranih poslodavaca sa Zavodom
- prema veličini poslodavca -

(Tab. 38.)

Rb.	Velič. poslod.	Br. anket. poslod.	Ostv. sarad.	Nijesu ostv. sarad.	Index	
					4 : 3	5 : 3
1	2	3	4	5	6	7
1	Mikro-mikro	211	135	76	63.98	36.02
2	Mikro	151	116	35	76.82	23.18
3	Malo	185	162	23	87.57	12.43
4	Srednje	89	80	9	89.89	10.11
5	Veliko	13	12	1	92.31	7.69
6	Bez ozn. vel.	4	3	1	75.00	25.00
7	Ukupno	653	508	145	77.79	22.21

Učešće sjevernog, središnjeg i primorskog regiona u ukupnom broju poslodavaca koji su ostvarili saradnji sa Zavodom (16,2% ; 46,8% ; 32%) približno je regionalnoj zastupljenosti poslodavaca u ukupnom broju anketiranih (Tab. 39.). U odnosu na prosječno ostvareni stepen saradnje (77,8%) nešto veći stepen ostvarili su poslodavci iz primorskog regiona (86,24%) i sjevernog (82,83%), a niži poslodavci iz središnjeg regiona (70,83%).

Saradnja anketiranih poslodavaca sa Zavodom
- po opštinama/regionima -

(Tab. 39.)

Rb.	Opština/region	Br.ank. posl.	Ostvar. sarad.	Nije ostv. sarad.	Index	
					4 : 3	5 : 3
1	2	3	4	5	6	7
1	Podgorica	213	134	79	62.91	37.09
2	Nikšić	88	71	17	80.68	19.32
3	Danilovgrad	22	21	1	95.45	4.55
4	Cetinje	13	12	1	92.31	7.69
5	Sred.region	336	238	98	70.83	29.17
6	Budva	21	21	0	100.00	0.00
7	Herceg Novi	103	88	15	85.44	14.56

8	Ulcinj	16	15	1	93.75	6.25
9	Bar	12	7	5	58.33	41.67
10	Kotor	49	42	7	85.71	14.29
11	Tivat	17	15	2	88.24	11.76
12	Primor. region	218	188	30	86.24	13.76
13	Kolašin	4	3	1	75.00	25.00
14	Mojkovac	6	5	1	83.33	16.67
15	Berane	11	8	3	72.73	27.27
16	Bijelo Polje	37	26	11	70.27	29.73
17	Pljevlja	26	25	1	96.15	3.85
18	Žabljak	3	3	0	100.00	0.00
19	Plav	3	3	0	100.00	0.00
20	Andrijevica	2	2	0	100.00	0.00
21	Plužine	-	0	0	-	-
22	Šavnik	-	0	0	-	-
23	Rožaje	7	7	0	100.00	0.00
24	Sjever. region	99	82	17	82.83	17.17
25	Ukup. CG	653	508	145	77.79	22.21

8.2. Vidovi saradnje sa Zavodom

U pogledu vidova saradnje koju su poslodavci ostvarili sa Zavodom kod većine njih (394 ili 77,6%) je bila samo u dijelu prijavljivanja slobodnih radnih mjesta radi oglašavanja. Ovaj vid saradnje bilježi rast u odnosu na predhodne godine kada je učešće tog vida, u ukupnim vidovima, saradnje bilo ispod 45%. U ovom slučaju radi se o tehničkoj saradnji koja je pasivno/posredničke prirode.

Manji dio poslodavaca (114 ili 22,4%) saradnju sa Zavodom ostvaruju po više osnova, a ona se najčešće odnosila na informisanje o uslovima i mogućnostima za obezbjeđivanje potrebne radne snage i upućivanje kandidata na oglas za posao, a u manjoj mjeri ta saradnja se odnosila na učešće u izradi programa osposobljavanja za zapošljavanje i finansijsku podršku za otvaranje novih radnih mjesta.

Vidovi saradnje sa Zavodom

(Tab. 40.)

Rb.	Vrsta saradnje	%
1	2	3
1	Samo u dijelu prijavljivanja slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja)	77,6
2	Upućivanje kandidata na oglase za posao	34,4
3	Informacije o uslovima i mogućnostima za obezbjeđivanje potrebne radne snage	39,0

4	Učešće u odabiru kandidata za zaposlenje (intervjui sa kandidatima, prezentacija kandidata psihološka selekcija)	16,9
5	Učešće u finansiranju zapošljavanja pripravnika	15,9
6	Učešće u izradi i sprovođenju programa osposobljavanja za zapošljavanje (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, usavršavanje)	12,6
7	Financijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta	1,8
8	Ostalo	2,8

8.3. Ocjena dosadašnje saradnje

Većina anketiranih Poslodavci (582) su saradnju sa Zavodom, kroz datu prosječnu ocjenu od 4,3 (ponuđene ocjene su bile:1-nedovoljna; 2-dovoljna; 3-dobra; 4-vrlodobra i 5-odlična) ocijenili kao vrlo dobru odnosno odličnu.

8.4.Vrste usluga koje poslodavci očekuju od Zavoda

U pogledu **vrste usluga koje se očekuju od Zavoda** (ocjenjujući ih po važnosti od 1- nebitna do 5 – najbitnija), kao najznačajniju poslodavci su ocijenili one koje se odnose na pružanje **informacija o raspoloživoj radnoj snazi (prosječna ocjena 4,35)**. Isto tako, visoko su ocijenjene usluge koje se odnose na ažurnost i efikasnost u radu (prosječna ocjena 4,03) te očekivani benefiti u zapošljavanju radnika (prosječna ocjena 4,01), a nešto niže, ostale usluge koje očekuju od Zavoda: pomoć u obezbjeđivanju potrebne radne snage (prosječna ocjena 3,89) i priprema (prekvalifikacije, dokvalifikacije...) i ponudu kvalifikovane radne snage (prosječna ocjena 3,88).

Može se zaključiti da poslodavci, i u buduće, od Zavoda za zapošljavanje očekuju usluge koje su do sada pružane, kao i da se ta očekivanja u mnogo ne razlikuju od iznesenih u prethodnim anketama. Moglo bi se reći da su njihova očekivanja, prije svega, da imaju kvalitetnog partnera u stvaranju i zapošljavanju kvalifikovane radne snage i da zapošljavanja budu podržana određenim subvencijama i kreditnom podrškom.

Kod analiziranja ostvarivanja saradnje poslodavaca sa Zavodom treba imati u vidu da da on svoju ulogu na tržištu rada usklađuje sa ekonomskom i socijalnom politikom države, prilagođavajući njegove aktivnosti realnim ambijentom tako da su, nasuprot potrebama i izraženim očekivanjima poslodavaca ograničene mogućnosti za sprovođenje mjera i programa kojima bi im se na adekvatniji način izašlo u susret tim očekivanjima budući da se posljednjih nekoliko godina smanjuje obim sredstava koji se mogu koristiti za ove namjene. U tim okolnostima raspoloživa sredstva usmjeravaju se u programe koji manje koštaju i daju neposredne efekte. U takvim okolnostima,

manjak sredstava, za programske aktivnosti, nastoji se nadomjesti u partnerstvu sa poslodavcima, lokalnim upravama, i posebno kroz pripremu projekata koji se mogu financirati iz EU IPA programa i drugih fondova.

IX – ZAKLJUČNE OCJENE, KONSTATACIJE I PREDLOZI

Anketom poslodavaca 2016/2017. godini obuhvaćena su 653 poslodavaca (oko 2,3% "aktivnih" u 2016.) koji su u vrijeme anketiranja (decembar 2016.) zapošljavali 20.937 lica ili 11,8% registrovanog broja zaposlenih u tom mjesecu (177.473) prema podacima MONSTAT-a ali ako se ima u vidu da ovom Anketom nije obuhvaćen javni sektor koji se finansira iz Budžeta Crne Gore (državna uprava, obrazovanje, zdravstvo...) moglo bi se konstatovati da je Anketom obuhvaćeno 16,1% zaposlenih u tzv. realnom sektoru u tom periodu.

U strukturi uzorka Mikro i mala preduzeća činila su 83,7% uzorka (55,4% + 28,3%) a zapošljavala 26,3% lica obuhvaćenih anketom (7,4% + 18,9%). Srednja i velika preduzeća činila su 15,6% uzorka (13,6% + 2,0%), a zapošljavala 73,4% lica (41,4% + 32,0%). U odnosu na anketu 2015/2016. u ovoj je, u uzorku, povećano učešće mikro preduzeća, srednjih je ostalo na približno istom nivou dok je kod malih i velikih smanjeno. U ukupnom broju zaposlenih kod anketiranih poslodavaca povećano je učešće mikro i poslodavaca srednje veličine, a smanjeno učešće malih i velikih poslodavaca.

Prosječan broj zaposlenih kod anketiranih poslodavaca je bio 32,06 lica ali posmatrajući to prema veličini poslodavaca postoje velike razlike: kod mikro 4,3 malih 21,4, srednjih 97,3 i kod velikih prosječno 516,2 zaposlenih.

Kvalifikacionu strukturu zaposlenih obuhvaćenih Anketom u osnovi je opredjeljivala struktura poslodavaca obuhvaćenih Anketom, budući da učešće zaposlenih iz oblasti trgovine, ugostiteljstva, građevinarstva, saobraćaja i prerađivačke industrije čini oko 50% u odnosu na ukupan broj zaposlenih po Anketi, a u tim djelatnostima su pretežno zaposleni srednjoškolci, tako da je po tom osnovu **učešće III i IV sss bilo 63,54%, dok je na nivou ukupnog broja zaposlenih u Crnoj Gori to bilo 44,5%.** Isto tako, **učešće NK i PK radnika u ukupnom broju anketiranih je bilo 11,2 %, što je znatno ispod prosjeka na nivou Crne Gore, dok je učešće višeg i visokog obrazovanja bilo 21,3%, što je takođe ispod prosjeka Crne Gore (33,9).**

Učešće zaposlenih sa najnižim stepenom obrazovanja (NK i PK) u odnosu na ukupan broj zaposlenih, posmatrano po djelatnostima, najveće je u građevinarstvu (21,7%), a najmanje u djelatnosti finansijskih i sličnih usluga (0,4%). Srednjoškolci dominantno opredjeljuju kvalifikacionu strukturu svih djelatnosti izuzev finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja, a najviše je izražena u djelatnosti trgovine (74,7%) i ugostiteljstva (68,8%) dok je učešće visokoškolaca u ukupnom broju zaposlenih očekivano najveće u djelatnosti obrazovanja (71,7%) i finansijskoj djelatnosti (67,0%).

Sa predhodnom kvalifikacionom strukturom korespondira i **struktura zaposlenih po vrstama poslova** sistematizovanih prema njihovoj složenosti (pitanje 11 u Anketi). Tako je učešće rukovodilaca (direktori/menadžeri) i stručnjaka u odnosu na broj zaposlenih na dan anketiranja bilo 21,0%, ugostiteljskih i trgovačkih zanimanja 19,5%, zanatlija i rukovaoca mašinama i montera 19,0%, tehničara i sličnih zanimanja 15,2%, administrativnih 15,8% i jednostavnih zanimanja 9,1%. Ova struktura približna je prosjeku na nivou ukupno zaposlenih u Crnoj Gori s tim što je kod anketiranih poslodavaca učešće tehničara i jednostavnih zanimanja bilo nešto veće.

Od ukupnog broja zaposlenih obuhvaćenih uzorkom njih 71,7% je angažovano na neodređeno, a 28,3% na određeno vrijeme, što je povoljnije u odnosu na prosjek svih zaposlenih u Crnoj Gore, s obzirom da je prema Anketi o radnoj snazi (IV kvartal 2016. godine) učešće rada na neodređeno vrijeme bilo 66,6%, a na određeno 33,4%. U odnosu na prethodnu anketu (2015/2016) prema ovoj je niže učešće rada na neodređeno vrijeme (74,3%) a povećano učešće rada na određeno vrijeme (25,7%) što je saglasno prisutnom trendu u tražnji i zapošljavanju na nivou Crne Gore.

Kod mikro, malih i srednjih poslodavaca učešće radno angažovanih na neodređeno radno vrijeme je nešto ispod navedenog prosjeka dok je kod velikih to učešće iznad tog prosjeka, a posmatrano po djelatnostima učešće rada na neodređeno vrijeme je približno navedenom prosjeku osim građevinarstva i trgovini gdje je to učešće nešto niže.

Sjeverni region u ukupnom broju zaposlenih po Anketi učestvuje sa 15,2% dok je kod registrovane zaposlenosti to učešće 14,8%, kod **središnjeg regiona broj zaposlenih po anketi je 59,08%**, a kod registrovane to je **58,22%** dok je kod **primorskog regiona anketno** učešće zaposlenih bilo 25,71%, a registrovane 26,98%. Ovi odnosi potvrđuju korektnost stratifikacije uzorka imajući u vidu teritorijalnu strukturu aktivnih poslodavaca.

Relativno male razlike u regionalnoj zastupljenosti broja zaposlenih po anketi u odnosu na tu zastupljenost kod registrovane zaposlenosti korespondiraju sa stepenom pokrivenosti, posmatrane kroz odnos broja zaposlenih po anketi i broj registrovane zaposlenosti budući da je ona kod sjevernog regiona bila 12,43%, središnjeg 12,26% i primorskog 11,52% što je približno prosječnoj pokrivenosti (12,08).

Anketom su dobijeni određeni podaci o **regionalnim razlikama na tržištu rada** ali zbog prisutnog trenda **povećavanja tih razlika analizom** je to šire sagledano kroz obim i strukturu ponude, tražnje i zapošljavanja i njihove međusobne odnose na nivou Crne Gore.

Tako je u 2005. godini **ponuda radne snage u sjevernom regionu** činila 35,4% ukupne ponude u Crnoj Gori, **prijavljena tražnja** 15,2%, a **zapošljavanja** 17,7%. U 2008. godini to učešće je bilo 37,1% : 14,6% : 15,7% da bi u 2016. godini taj odnos bilo 37,7% : 12,2% : 11,3%.

Nasuprot tome, u **primorskom regionu ostvarena su povoljnija kretanja** posebno u pogledu obima i strukture tražnje i zapošljavanja. Tako je učešće tražnje tog regiona u ukupnoj tražnji povećano sa 38,1% u 2008. na 52,2% u 2016. godini dok je, učešće zapošljavanja, u istom periodu, povećano sa 35,4% na 53,1%.

Kada se regionalne razlike posmatraju kroz **odnos zapošljavanja i ponude radne snage**, kao relevantnijeg pokazatelja stanja na tržištu rada, navedene **razlike su još veće**. Tako je u 2008. godini zapošljavanje u sjevernom regionu bilo 4 puta manje od iskazane ponude (6.659 : 27.101) da bi u 2016. godini bilo 20 puta manja (1.615 : 32.640). U središnjem regionu zapošljavanje je u 2008. god. bilo 33,4% bilo niže od ponude (31.019 : 20.666) a u 2016. godine 7 puta niže (36.298 : 5.135). U primorskom regionu zapošljavanje i ponuda su u 2008. godini bili gotovo izjednačeni (14.933 : 14.951) da bi u 2016. zapošljavanje bilo 56,7% niže od ponude (17.663 : 7.640).

Trend povećavanja regionalnih razlika vidi se i kroz obim i strukturu zapošljavanja po opštinama i regionima. Tako je zapošljavanje u 2016. u odnosu na 2008. godinu na nivou Crne Gore oko 3 puta niže. Međutim u sjevernom regionu je to 4,2 puta, središnjem 4 puta dok je u primorskom regionu bilo za 1,9 puta niže.

Navedene razlike su još veće kada se posmatraju na nižem nivou (nivo opština) ili na nivou definisanih mikro-tržišta (Prilog – Tab. 2.)

Obim zapošljavanja kod anketiranih preduzeća u 2016. godini od 5.101 što čini 24,4% u odnosu na ukupan broj zaposlenih kod tih preduzeća. što je više od ostvarenog obima zapošljavanja u Crnoj Gori (ukupno domaća i strana radna snaga - 16,5%).

U djelatnosti trgovine, ugostiteljstvu, građevinarstvu i djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite ostvareno je 2.873 ili 56,3% ukupnog zapošljavanja kod anketiranih preduzeća, a i u odnosu na broj zaposlenih u tim djelatnostima (33,5%) je iznad ostvarenog prosjeka (24,4%), a proporcionalno je najveće u djelatnosti pružanja usluga smještaja i ishrane kod koje je broj zapošljavanja tokom 2016. činio 62,57% ukupnog broja zaposlenih u toj djelatnosti.

Kod srednjih preduzeća bilo je 2.313 zapošljavanja, što je činilo 45,4% od ukupno ostvarenog kod anketiranih poslodavaca u 2016. godini, kod kod malih 1.126 (22,1%),

kod mikro 901 (17,6%) i kod velikih 746 (14,6%). Međutim, **u odnosu na broj zaposlenih** zapošljavanje kod mikro preduzeća je **proporcionalno bilo znatno veće** (58,4%), a kod velikih dvostruko manje (11,12%) od ostvarenog prosjeka (24,36).

Zbog niza nepoznanica, relativno veliki broj poslodavaca (265 ili 40,6%) **nije moglo dati procjene o perspektivi sopstvenog biznisa u narednih 5 godina**, kao značajnog pokazatelja očekivanih ekonomskih kretanja i apsorpcione moći tržišta za radnom snagom. Ipak, se u cjelini posmatrajući, može govoriti o evidentnom optimizmu poslodavaca posebno što je njih 26,2% izjavilo da očekuje rast biznisa a samo 3,4% njegovo smanjenje, a umjeren je broj onih koji očekuju stagnaciju, odnosno, održavanje postojećeg nivoa biznisa (195 ili 29,9%).

Poslodavci su, kao **glavno ograničenje za razvoj biznisa**, ocijenili prisutne teškoće u obezbjeđivanju-iznalaženju tržišta (prosječna ocjena 3,66), zatim teškoće u obezbjeđenju finansijskih sredstava i visoke kamatne stope na kredite (prosječna ocjena 3,61), teškoće u obezbjeđivanju adekvatne radne snage (prosječna ocjena 3,09), dok su ostala ograničenja ocijenili kao manje važna.

Od ukupnog broja oglašanih mjesta anketiranih poslodavaca svega je 7,3 ili 475 ostalo nepopunjeno. Najviše slobodnih radnih mjesta, očekivano, su prijavili poslodavci najzastupljeniji u uzorku, koji zapošljavaju najveći broj radnika: iz djelatnosti trgovine (1.362), pružanja usluga smještaja i ishrane (1.088), građevinarstva (484), odnosno na ove tri djelatnosti odnosi se 44,6% prijavljenih slobodnih radnih mjesta. Kod tih djelatnosti (ugostiteljstvo, trgovina, građevinarstvo), je nominalno posmatrajući bilo najviše nepopunjenih slobodnih radnih mjesta je odnosno 329 (69,3% od ukupnog broja nepopunjenih). Nepopunjavanje slobodnih radnih mjesta je manje u slučajevima rada na neodređeno u odnosu na rad na određeno vrijeme (3,3% : 9,0%).

Kao najvažniji razlog nepopunjavanja slobodnih radnih mjesta poslodavci ističu: kandidatima su nedostajale potrebne vještine (prosječna ocjena 3,57), kandidati su bili bez radnog iskustva (prosječna ocjena 3,38) i da je bilo malo kandidata ili ih uopšte nije bilo (prosječna ocjena 3,01 dok su kao nevažno, odnosno, manje važan razlog niske zarade za ponuđeni posao (prosječna ocjena 2,52) i neprihvatanje radnih uslova od strane kandidata (prosječna ocjena 2,00).

Visok stepen popunjavanja prijavljenih slobodnih radnih mjesta kod anketiranih poslodavaca prati visok stepen popunjenosti slobodnih radnih mjesta i na nivou CG s obzirom da ukupno ostvarno zapošljavanje domaće i strane radne snage u 2016. godini čini 91,6% tražnje iskazana kroz broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta.

Poslodavci na različite načine popunjavaju slobodna radna mjesta. Najčešće posredstvom Zavoda za zapošljavanje ali, iako u manjoj mjeri, posredstvom agencija za zapošljavanje ili na neki drugi način.

Svega 7,8% anketiranih preduzeća se izjasnilo o **tehno-ekonomskim viškovima**, kod kojih ih je bilo 120 što je činilo svega 0,57% broja zaposlenih kod tih poslodavaca..

Poslodavci su, sa jednakom važnošću kao razlog pojave tehno-ekonomskih viškova, ocijenili **teškoće u poslovanju koje je izazvala globalna ekonomska kriza (prosječna ocjena 3,64) i realizacija programa prestrukturiranja preduzeća**) dok su kao manje važni ocijenjeni ostali razlozi.

Najviše tehno-ekonomskih viškova je bilo u prerađivačkoj industriji (26), djelatnosti informisanja i komunikacija (25), trgovini (19) i finansijskoj djelatnosti (16) odnosno, kod ovih djelatnosti je bilo 71,7% od navedenog ukupnog broja tehno-ekonomskih viškova. Na mikro preduzeća se odnosi 40,0% (48), srednja 35,8% (43), mala 24,2% (29) dok kod velikih u 2016. god. nijesu evidentirani tehno-ekonomski viškovi.

Poslodavci, u pogledu **značaja posjedovanja određenih znanja i vještina** kod zaposlenih ili pri odlučivanju o prijemu novih radnika za radnike tipa **A (stručnjaci sa visokim obrazovanjem)** i tipa **B (kvalifikovani radnici)**, veću važnost u odnosu na ostale, daju onim znanjima i vještinama koje su jedan od osnovnih preduslova za obavljanje poslova radnih mjesta, kao što su: radna etika u smislu odnosa prema poslu (motivacija, odgovornost, pouzdanost, marljivost, iskrenost) i posjedovanje osnovnih znanja i vještine potrebna za obavljanje poslova. Sa visokom važnošću ocijenjena je sposobnost za nezavistan i samostalan rad, a s nešto manjom poznavanje rada na računaru.

Kod mladih koji konkurišu na obavljanju poslova određenih radnih mjesta poslodavci, kao i kod zaposlenih najčešće, naglašavaju nedostatak radne etike i sposobnosti za nezavisan i samostalan rad (44,4% ; 41,3% anketiranih), nešto manji broj ističe nedostatak osnovnih i naprednih znanja i vještina (26,8% ; 23,4%) , dok znatno manji broj kao nedostatak ističe poznavanje rada na računaru i funkcionalne pismenosti.

Za većinu anketiranih poslodavaca (55,1%) **nedostatak određenih znanja i vještina** može predstavljati značajnu ili veliku prepreku za poslovanje i rast preduzeća, kod 26,6% su manja prepreka, a svega 2,5% smatra da njihov nedostatak, u tom smislu, uopšte nijesu prepreka.

Tržište rada Crne Gore karakteriše, između ostalog, i promjenljiva dinamika obima i strukture zapošljavanja kako domaće tako i strane radne snage. Od ukupnog broja zaposlene domaće radne snage u 2016. godini, na period maj-avgust otpada oko 45%, a u primorskom regionu se od ukupno ostvarenog zapošljavanja u 2016. godini oko 60% odnosi na taj period. I kod zapošljavanja stranaca slična je dinamika.

Navedene **razlike u dinamici zapošljavanja su veće kada se posmatraju po pojedinim djelatnostima**. U tom smislu najizrazitiji primjer sezonskog obavljanja poslovnih aktivnosti je djelatnost usluga smještaja i ishrane u kojoj se u periodu maj-

avgust ostvarilo 68,9% ukupnog zapošljavanja u toj djelatnosti u 2016. godini a kod primorskog regiona to učešće je bilo 71%.

Od ukupno 653 anketirana poslodavaca njih 381 ili 58,4% je, u 2016. godini, zapošljavalo radnike na sezonskim poslovima, odnosno ukupno 4.356 lica što je činilo 16,2% ukupnog broja zaposlenih kod tih poslodavaca, odnosno, 85,4% broja lica koja su ti poslodavci zapošljavali u toku 2016. godine (5.101).

Od ukupnog broja sezonaca obuhvaćenih anketom 3.779 ili 86,7% se odnosi na domaću, a 577 ili 13,3% na stranu radnu snagu.

Posmatrano po djelatnostima, u odnosu na navedeni ukupan broj angažovane sezone radne snage **najviše učešće imaju: djelatnosti usluga smještaja i ishrane – 1.108 ili 25,4%, trgovina 874 ili 20,1% i građevinarstvo 412 ili 9,6%, odnosno, na ove tri djelatnosti se odnosi 55% (2.394 sezonaca)** dok je kod ostalih djelatnosti to nominalno i relativno posmatrajući znatno niže. Od ukupnog broja sezonski radno angažovanih stranaca na navedene tri djelatnosti se odnosi 60,3%.

U odnosu na ukupan broj zaposlenih **učešće sezonskog zapošljavanja je očekivano najveće u ugostiteljskoj (73,28%) i građevinskoj djelatnosti (35,64%)** a kod svih je sezonsko zapošljavanje domaće radne snage veće od sezone strane radne snage, a relativno najveće **učešće zapošljavanja stranaca u ukupnom sezonskom zapošljavanju je u djelatnosti građevinarstva (25%).**

Kod mikro preduzeća sezonsko zapošljavanje je u odnosu na broj zaposlenih po anketi proporcionalno veće od ostvarenog kod drugih preduzeća, stratifikovanih prema veličini, odnosno, broju zaposlenih, budući da sezonci kod mikro preduzeća čine 40,5% broja zaposlenih što je znatno iznad prosjeka (16,2%) dok je kod velikih preduzeća to 8,6%.

Sezonsko angažovanje radne snage, kako domaće tako i strane najčešće je u trajanju preko tri mjeseca (65,0%), a učešće onih koji se sezonski radno angažuju u trajanju do jedan mjesec je minimalno (3,8%) što se, uglavnom, poklapa sa dužinom trajanja najintenzivnijeg obavljanja djelatnosti turističke privrede.

Podaci dobijeni **anketom poslodavaca** ne daju realnu sliku o zapošljavanju stranaca u Crnoj Gori posebno njegovom obimu s obzirom da je prema njoj **u svakoj opštini i djelatnosti sezonsko** zapošljavanje **domaće** radne snage u 2016. godini **bilo veće od** zapošljavanja **stranaca** dok je **na nivou ukupnog tržišta Crne Gore** stanje sasvim drugačije, odnosno, **zapošljavanje stranaca je u 2016. godini gotovo izjednačeno sa zapošljavanjem domaće radne snage.** Stoga je, a i zbog njene aktuelnosti, ova problematika **potpunije obrađena u posebnom dijelu ovog analitičkog materijala.**

Veliki obim zapošljavanja stranaca je specifičnost tržišta rada u Crnoj Gori i izuzetak u odnosu na obim zapošljavanja stranaca u drugim zemljama. Više je uzroka

te pojave, a prije svega, okolnosti da je u Crnoj Gori izražen deficit u ponudi nekih zanimanja iz oblasti, prije svega, građevinarstva i ugostiteljstva, u vrijeme najintenzivnijeg obavljanja poslova u tim djelatnostima, i činjenice da je u zemljama iz okruženja izražena nezaposlenost (ukupno posmatrajući od oko 1 milion: u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Kosovu i Albaniji), što pruža mogućnost zadovoljavanja potreba poslodavaca po obimu, strukturi i dinamici.

U 2016. godini izdato je 14.588 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca što je za 2.223 ili 13,3% dozvole manje u odnosu na 2015. godinu (16.811). Zapošljavanje stranaca je znatno smanjeno posebno ako se ima u vidu da je ono u 2015. bilo 18,7%, u 2014. za 61,0%, a u 2013. za 53,6% veće od zapošljavanja domaće radne snage dok je u 2016 godini gotovo izjedačeno.

Od ukupnog broja zaposlenih u djelatnosti **građevinarstva u 2016. godini 77,7% odnosi na zapošljavanje stranaca**, u djelatnosti **trgovine 27,3%**, djelatnosti pružanja **usluga smještaja i ishrane 47,1%** i poljoprivredi 85,2% (Tab. 29.), odnosno, ukupno kod navedene četiri djelatnosti to učešće je 55,4%. Kod tih djelatnosti prijavljena tražnja u 2016. godini je bila 13.557 (42,5% ukupne tražnje) dok je zapošljavanje domaće radne snage bilo 2,3 puta manje (5.757) što znači da je razliku (između tražnje i zapošljavanja domaće radne snage) kod tih djelatnosti pokrivalo zapošljavanje stranaca.

Relativno **veliki obim zapošljavanja stranaca** (ukupno prijavljena tražnja u Crnoj Gori se sa oko 50% zadovoljava zapošljavanjem stranaca) **determiniše zapošljavanje domaće radne snage što** nameće potrebu intenziviranja kampanje u društvu – medju mladima, roditeljima i poslodavcima, o značaju i prednostima većeg zapošljavanja domaće radne snage, posebno mladih, odnosno, potrebi ostvarivanja većeg stepena supstitucije zapošljavanja stranaca domaćom radnom snagom.

Ovo, tim prije, što obim i struktura ponude i zapošljavanja domaće i strane radne snage **ukazuje na to da se kod nekih djelatnosti realno može zapošljavati veći obim domaće u odnosu na stranu radnu snagu** (trgovina, ugostiteljstvo, usluge itd.), dok se to u nekim može ostvariti u manjem obimu, s obzirom na prisutni deficit kod određenih zanimanja (građevinarstvo). Ukoliko bi supstitucija zapošljavanja domaće stranom radnom snagom bila, prosječno, na oko 30% (od ukupno ostvarenog zapošljavanja stranaca u 2016. godini), što bi se, kroz selektivno utvrđivanje kvota, moglo ostvariti, uticalo bi na povećanje zapošljavanja domaće radne snage, po tom osnovu, za 4.500 - 5.000 lica.

O realnosti navedene procjene govore podaci o obimu i strukturi ponude i zapošljavanja domaće radne snage na primjeru samo dvije grupe zanimanja. Ponuda trgovaca i ugostitelja II, III i IV SSS u 2016. godini je bila 11.722, tražnja 5.965 ali je zapošljavanje, domaće radne snage, bilo svega 2.987 što znači da se razlika između tražnje i zapošljavanja (oko 3.000), u većoj mjeri, zadovoljavala, umjesto domaćom, zapošljavanjem strane radne snage.

Da je promjena odnosa u zapošljavanju domaće i strane radne snage neophodna ukazuje i okolnost da i u godinama kada je zapošljavanje domaće radne snage bilo veće od zapošljavanja stranaca (2010. i 2011. godina) nije remećeno poslovanje poslodavaca, iako, nasuprot tome, poslodavci često i nerealno kao argument ostvarivanja svojih poslovnih aktivnosti vezuju i uslovljavaju obimom i određenom strukturom zapošljavanja stranaca.

Anketirani poslodavci su za 900 zaposlenih (4,3% ukupnog broja zaposlenih) realizovali neki od zahtjevnijih vidova **dodatnog obrazovanja i obuke**. Od toga se 73 odnosi na prekvalifikaciju, 289 na dokvalifikaciju i 538 na specijalizaciju. Pored toga, 1.600 zaposlenih ili 7,6% zaposlenih je bilo obuhvaćeno nekim kraćim i manje zahtjevnijim vidovima obuke edukativno-instruktivnog tipa.

U ukupnom broju zaposlenih obuhvaćenih dokvalifikacijom, prekvalifikacijom i specijalizacijama njih 308 je iz djelatnosti trgovine, 138 ugostiteljstva a 82 iz ostalih uslužinih djelatnosti, odnosno, broj obuhvaćenih programima obuke iz ove tri djelatnosti čini 58,7% ukupnog broja. U odnosu na broj zaposlenih u djelatnosti učešće obučavanih je najveći kod poslodavaca iz djelatnosti obrazovanja (21,7%) i ugostiteljstva (9,2%) a malo je učešće i obuhvat zaposlenih nekim od vidova obuke u prerađivačkoj industriji.

Učešće obučavanih prema veličini poslodavaca u ukupnom broju (900) kod mikro, malih i srednjih poslodavaca je bilo 8,4% : 22,3% : 58,3% što je iznad njihovog proporcionalnog učešća u ukupnom broju zaposlenih (7,4% : 18,9% : 41,4%), dok je kod velikih poslodavaca to obrnuto (9,0% : 32,1%). Isto tako, broj obučavanih u odnosu na broj zaposlenih kod mikro, malih i srednjih poslodavaca (4,8% : 5,2% : 6,1%) je iznad prosjeka (4,3%), dok je kod velikih preuzeća znatno ispod tog prosjeka (1,2%).

Na veće obuhvatanje zaposlenih nekim od vidova dodatnog obrazovanja i obuke, posebno kod nekih djelatnosti, **utiče više okolnosti**: nedovoljno shvatanje važnosti dodatne obuke i obrazovanja, finansijski problemi i nastojanje da se smanje troškovi poslovanja ili da za radna mjesta koja zaposleni obavljaju nema potrebe za dodatnom obukom. Indikativno je nisko učešće zaposlenih u nekim od vidova obuke kod onih djelatnosti koje, u kontinuitetu, u većoj mjeri zapošljavaju stranu radnu snagu, posebno sezonsku, i da bez većih poteškoća, na domaćem, ali više na stranom tržištu, bez potrebe za dodatnim obukama, obezbjeđuju potrebnu radnu snagu.

Odnosi na tržištu rada, posebno prisutni deficiti i suficiti u ponudi i tražnji radne snage, izraženi kod pojedinih zanimanja, nameću potrebu **realizacije niza programa u cilju usklađivanja tih odnosa, odnosno, prilagođavanje ponude tražnji radne snage**. U tom smislu posebno treba istaći važnost programa obrazovanja i osposobljavanja (dokvalifikacija, prekvalifikacija ili specijalizacija – iz metaloprerade, zanatstva, poljoprivrede, informatike, stranih jezika, ugostiteljsko-turističke struke, pomorske itd.), koji se realizuju saglasno aktuelnim odnosima između ponude i tražnje, potrebama-

zahtjevima poslodavaca ili pokazanom interesovanju nezaposlenih lica. To dodatno potencira i okolnosti što poslodavci sve više, uz osnovno zanimanje, stečeno redovnim obrazovanjem, traže dodatna znanja i vještine.

U cilju uspostavljanja povoljnijih odnosa između ponude i tražnje na tržištu rada **Programima obrazovanja i osposobljavanja, koje je realizovao Zavod u** proteklih 7 godina obuhvaćeno je 10.824 nezaposlenih lica. Međutim, znatno smanjenje Budžeta, u dijelu koji se odnosi na sprovođenje mjera aktivne politike zapošljavanja, ograničilo je mogućnost realizacije ovih programa, tako da je u 2011. godini programima obuhvaćeno 1.770 lica, da bi to u 2016. godini bilo svedeno na 924 lica iako je u 2007. i 2008. godini tim programima, na godišnjem nivou, bilo obuhvaćeno oko 5.000 lica.

Redukcija sredstava raspoloživih za ove namjene, u osnovi dovodi u pitanje **zaživljavanja neformalnog obrazovanja** pa i onog koji se organizuje posredstvom Zavoda, te poimanja njegovog značaja, efikasnosti i doprinosa u uspostavljanju povoljnijih odnosa između ponude i tražnje na tržištu rada, odnosno povećanog zapošljavanja.

Aktuelna kretanja na tržištu rada često zahtijevaju preduzimanje mjera koje je neophodno "ad hoc" realizovati npr. kroz kraće programe savjetodavno - edukativnog tipa za rad na obavljanju manje zahtjevnih poslova u vrijeme turističke sezone u oblasti ugostiteljstva, trgovine i usluga). Međutim, definisanje budžetskih okvira, sada već za naredne 2-3 godine, umanjuje mogućnost realizacije i tih programa i njihovog značaja i efikasnosti u rješavanju određenih problema na tržištu rada i za pojedine kategorije nezaposlenih.

Još uvijek je **slaba zainteresovanost poslodavaca za zapošljavanje lica sa invaliditetom**, uprkos činjenici da je većina njih informisana i koristila beneficije prilikom zapošljavanju lica sa invaliditetom budući da je samo 1,9% anketiranih izjavilo da je u 2016. godini zaposleno 29 lica sa invaliditetom (**0,57% od ukupno ostvarenog zapošljavanja anketiranih poslodavaca** (5.101), a za 25 su koristili subvencije na njihove zarade.

Ipak, budućnost zapošljavanja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori je znatno povoljnija nego prethodnih godina, s obzirom da sada već 181 poslodavac ostvaruje subvencije na zarade zaposlenih invalida.

Najviše lica sa invaliditetom bilo je zaposleno u zdravstvenoj djelatnosti, trgovini, ugostiteljstvu i finansijskim uslugama na obavljanju pomoćnih i manje manuelno zahtjevnim administrativnim poslovima.

Anketiranih poslodavci su u 2016. godini zaposlili 22 pripadnika RE populacije što čini **0,43% od ukupno ostvarenog zapošljavanja anketiranih poslodavaca**.

Zapošljavanje ove populacije bilo je najviše u djelatnosti pružanja usluga smještaja i ishrane i to na poslovima pomoćnih radnika i higijeničara.

Perspektiva zapošljanja pripadnika RE populacije ne može se smatrati optimističkim s obzirom na okolnost da 39,7% poslodavaca ne bi povećalo zapošljavanje te populacije uz korišćenje određenih olakšica ili subvencija, a 29,2% smatra da bi korišćenje te mogućnosti uticalo na povećanje njenog zapošljavanja.

U 2012. godini otpočela je i realizacija **Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem** koji visokoškolcima omogućava da, tokom devetomjesečnog stručnog osposobljavanja, steknu praktična profesionalna iskustva, znanja, vještine i kompetencije za samostalno obavljanje posla te da im, kroz povezivanje sa poslodavcima i dokazivanjem u radnom okruženju, olakša zaposlenje. Isto tako, poslodavcima se daje mogućnost da iskoriste potencijale mladih i obrazovanih ljudi i, tokom perioda stručnog usavršavanja, identifikuju najbolje kadrove koje, nakon njenog obavljanja, mogu radno angažovati.

Tim programom su u 2016. godini **152 poslodavca (23,2% ukupno anketiranih) obuhvatila 374 visokoškolca što je činilo 1,78% ukupnog broja zaposlenih kod tih poslodavaca.**

Po završetku Programa **65 visokoškolaca se zaposlilo kod poslodavaca kod kojih su obavili stručno osposobljavanje što čini 17,4% od broja uključenih u program kod ovih poslodavaca.** Nominalno posmatrajući najviše zaposlenih je u djelatnostima: trgovine, finansija i ugostiteljstva, odnosno kod ove tri djelatnosti je 37,0% od ukupnog broja visokoškolaca koji su ostali da rade, a u odnosu na broj visokoškolaca uključenih u program proporcionalno je najviše zaposleno u poljoprivrednoj (66,67%) i finansijskoj djelatnosti (57,14%).

Učešće obučavanih prema veličini poslodavaca u ukupnom broju kod mikro, malih i srednjih poslodavaca je bilo 8,4% : 22,3% : 58,3% što je iznad njihovog proporcionalnog učešća u ukupnom broju zaposlenih (7,4% : 18,9% : 41,4%), dok je kod velikih poslodavaca to obrnuto (9,0% : 32,1%). Isto tako, broj obučavanih u odnosu na broj zaposlenih kod mikro, malih i srednjih poslodavaca (4,8% : 5,2% : 6,1%) je iznad prosjeka (4,3%), dok je kod velikih preuzeća znatno ispod tog prosjeka (1,2%).

Analizirajući viđenje poslodavaca o značaju i kvalitetu pokretanja ovog Programa može se zaključiti da su **poslodavci obuhvaćeni Anketom imali afirmativan stav o realizaciji ovog Programa** i utrošku sredstava na racionalan način te da treba nastaviti sa njegovom daljom realizacijom.

Pozitivnim se može ocijeniti i to što 77% navedenih poslodavaca smatra da su visokoškolci imali puno koristi od tog Programa budući da su, tokom stručnog osposobljavanja, najviše ocijenili stečena znanja i vještine timskog rada, komunikaciju

sa klijentima i stečena konkretna znanja i vještine iz struke što bi ih, dakle, preporučivalo za zapošljavanja kod tih poslodavaca, a to je jedan od osnovnih ciljeva pokretanja Programa.

Međutim, donekle, kontradiktorno sa prethodnim je da kao jedan od razloga zbog kojih poslodavci nijesu zaposlili visokoškolce nakon obavljenog stručnog osposobljavanja je da **nemaju potrebu za novom radnom snagom**, da nijesu bili profila koji im je potreban, **da visokoškolci nijesu dovoljno obučeni ili** pokazali dovoljno želje i **zainteresovanosti za posao** što ukazuje i na moguću formalizaciju tog osposobljavanja, odnosno, njegovog "odrađivanja" u cilju, prije svega, sticanja jednog od uslova za polaganje stručnog ispita.

Od ukupno 653 anketiranih poslodavaca, njih 508 ili 77,8% je u 2016. godini ostvarivalo neki od vidova **saradnje sa Zavodom** što bi se moglo smatrati visokim stepenom ostvarene saradnje, posebno ako se ima u vidu činjenica da kod oko 25% anketiranih poslodavaca nije bilo prijavljivanja slobodnih radnih mjesta, niti zapošljavanja u 2016. godini i po tom osnovu ostvarene saradnje sa Zavodom.

Saradnja koju su poslodavci ostvarili sa Zavodom kod većine njih (394 ili 77,6%) je bila samo u dijelu prijavljivanja slobodnih radnih mjesta radi oglašavanja. Ovaj vidi saradnje bilježi rast u odnosu na prethodne godine kada je učešće tog vida saradnje bilo ispod 45%. U ovom slučaju radi se o tehničkoj saradnji koja je pasivno/posredničke prirode.

Manji dio poslodavaca (114 ili 22,4%) saradnju sa Zavodom ostvaruju po više osnova, a najčešće se odnosi na informisanje o uslovima i mogućnostima za obezbjeđivanje potrebne radne snage i upućivanje kandidata na oglas za posao, a u manjoj mjeri ta saradnja se odnosi na učešće u izradi programa osposobljavanja za zapošljavanje i finansijsku podršku za otvaranje novih radnih mjesta.

Kroz datu prosječnu ocjenu od 4,3 većina anketiranih poslodavaca (582) je saradnju sa Zavodom, ocijenilo kao vrlo dobru odnosno odličnu.

Većina anketiranih poslodavaca je, u pogledu **vrste usluga koje očekuju od Zavoda**, kao najznačajniju ocijenila usluge koje se odnose na pružanje **informacija o raspoloživoj radnoj snazi (prosječna ocjena 4,35)**. Isto tako, visoko su ocijenjene usluge koje se odnose na ažurnost i efikasnost u radu (prosječna ocjena 4,03) te očekivani benefiti u zapošljavanju radnika (prosječna ocjena 4,01), ali su poslodavci visoko, iako nešto niže, ocijenili ostale usluge koje očekuju od Zavoda: pomoć u obezbjeđivanju potrebne radne snage (prosječna ocjena 3,89) i priprema (prekvalifikacije, dokvalifikacije...) i ponudu kvalifikovane radne snage (prosječna ocjena 3,88).

Može se zaključiti da poslodavci, u kontinuitetu, od Zavoda za zapošljavanje očekuju usluge koje su do sada pružane, kao i da se ta očekivanja u mnogom ne razlikuju od iznešenih u prethodnim anketama. Moglo bi se reći da su njihova očekivanja, prije

svoga, da imaju kvalitetnog partnera u stvaranju i zapošljavanju kvalifikovane radne snage i da zapošljavanja budu podržana određenim subvencijama i kreditnom podrškom.

./.

PRILOG

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE CRNE GORE

Biro rada _____

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE CRNE GORE
EMPLOYMENT AGENCY OF MONTENEGRO

BAROMETAR ZAPOSLENOSTI – UPITNIK POSLODAVACA 2016/2017

NAPOMENA:

1. Cilj ovog istraživanja je prikupljanje informacija o stanju i kretanjima na tržištu rada u Crnoj Gori koje bi doprinijele kreiranju adekvatnih mjera i politika.

2. Sve prikupljene informacije su povjerljive i korišćiće se isključivo za navedeno istraživanje.

3. Navedene informacije neće Vas obavezivati na bilo koji način, a doprinijeće unapređenju naše saradnje u smislu boljeg sagledavanja ponude i tražnje na tržištu rada i boljeg korišćenja ljudskih rasursa u Crnoj Gori.

U P I T N I K

DIO I: OPŠTI PODACI O POSLODAVCU

1. Naziv poslodavca: _____

2. Oblik svojine: _____

3. Datum osnivanja: _____

4. Opština: _____ Mjesto: _____

5. Adresa: _____

6. Telefon: _____ Faks: _____ E-mail: _____

7. Kontakt osoba za pitanja zapošljavanja: _____

8. Matični broj: _____ Registarski broj: _____

9. Vrsta djelatnosti: _____

Oznaka djelatnosti (jedno slovo – prema klasifikaciji iz Priloga) _____

10. Broj zaposlenih na dan anketiranja: _____

DIO II: OSNOVNE KARAKTERISTIKE ZAPOSLENIH, ZAPOSLENOSTI I ZAPOŠLJAVANJA

11. Navedite broj zaposlenih po nivoima obrazovanja/ stručne spreme, vrsti posla koji obavlja, profesiji i zanimanju

Br.	Obrazovni nivo/ Vrste posla/	Broj zaposlenih prije godinu dana	Broj zaposlenih na dan anketiranja	Broj zapošljavanja tokom 2016. godine
	1	2	3	4
Po stručnoj spremi (svi zaposleni):				
1	Nezavršena osnovna škola/ osnovna škola			
2	Polukvalifikovani radnici			
3	Srednja škola (3 godine)			
4	Srednja škola (4 godine)			
5	Viša škola			
6	Bachelor-3 godine 180 ECTS			
7	Diplomske studije – 4 godine 240 ECTS			
8	Magisterij			
9	Doktorat			
10	UKUPNO (1-9)			
Po vrstama poslova koji obavlja na radnom mjestu/ profesija (svi zaposleni):				
11	Rukovodioci (direktori/manadžeri)			

12	Stručnjaci sa visokim obrazovanjem			
13	Tehničari i slična zanimanja			
14	Administrativni službenici			
15	Lične usluge			
16	Ugostiteljska i trgovačka zanimanja			
17	Zanatlije			
18	Rukovaoci mašina, monter			
19	Jednostavna zanimanja			
20	UKUPNO (11-19)			

*UKUPNO (1-9) = UKUPNO (11-19)

12. Navedite broj zaposlenih prema vrstama radnog odnosa u Vašem preduzeću na dan anketiranja

Br.	Vrsta radnog odnosa	Ukupno	Žene
	1	2	3
1	Na neodređeno vrijeme		
2	Na određeno vrijeme		
3	Probni rad		
4	Pripravnici (ne uključuju se lica koja su na Stručnom osposobljavanju visokoškolaca)		
5	UKUPNO:		

*20 UKUPNO (Tabela 11) = 5 UKUPNO (Tabela 12)

13. Kretanja prosječnog godišnjeg broja „stalno” zaposlenih u zadnjih pet godina:

- povećan je broj zaposlenih _____%;
- broj zaposlenih se kretao na približno istom nivou;
- smanjen je broj zaposlenih _____%.

14. Očekujete li promjenu u zapošljavanju tokom 2017. godine u odnosu na ostvareno u 2016. godini?

- očekujete povećanje zapošljavanja _____%;
- očekujete smanjenje zapošljavanja _____%;
- ne očekujete promjenu zapošljavanja;
- ne znate/nemate procjenu;

15. Kako ocjenjujete perspektivu Vašeg biznisa (u narednih 5 godina)?

Zaokružiti jednu opciju.

- Očekujem značajan rast;
- Ne očekujem promjenu;
- Očekujem reduciranje/smanjenje;
- Ne mogu da ocijenim jer ima previše nepoznanica.

16. Koje je glavno ograničenja za budući rast Vašeg biznisa? (Ocijenite razloge po važnosti od 1 do 5 gradirajući ih prema važnosti gdje je 1- nevažan a 5 - najvažniji).

Br.	Glavna ograničenja	Ocjena
1	2	3
1	Teškoće u dobijanju dozvola i druge administrativne barijere	
2	Teškoće u obezbjeđenju tržišta	
3	Teškoće u obezbjeđenju finansijskih sredstava i visoke kamatne stope na kredite	
4	Nedovoljna spremnost da se suprostavimo konkurenciji	
5	Teškoće u obezbjeđenju adekvatne radne snage	
6	Nemogućnost zadovoljavanja standarda koje nameće EU	
7	Nešto drugo	

Prilikom davanja odgovora na naredna pitanja koristite sledeće definicije radnika:

Radnici **tipa A:** stručnjaci sa visokim obrazovanjem (ekonomisti, pravnici, računovođe, specijalisti u oblasti informacionih tehnologija, inženjeri, itd.).

Radnici **tipa B:** kvalifikovani radnici (majstori, operatori mašina, monter, administrativni radnici; KV radnici u turizmu i ugostiteljstvu (kuvari, konobari), trgovci i drugi KV radnici – npr. električari, zavarivači, auto mehaničari, zidari, tesari, moleri, vodoinstalateri...)

17. Koliko radnika tipa A/tipa B ste u toku 2016. godine zapošljavali?

	Tip radnika	Broj radnika
Br.	1	2
1	Radnici tipa A	
2	Radnici tipa B	
3	Ukupno	

*3 UKUPNO (Tabela 17) = 20 UKUPNO (Kolona 4, Pitanje 11)

**18. Da li ste imali poteškoća u pronalaženju i zapošljavanju radnika tipa A/tipa B?
Ocijenite ocjenom od 1 do 5 gradirajući ih prema važnosti (1 - nisam imao poteškoća do 5 – imao sam velike poteškoće)**

	Tip radnika	Ocjena
Br.	1	2
1	Radnici tipa A	
2	Radnici tipa B	

19. Koliko su važna sledeća znanja i vještine kada odlučujete o tome hoćete li ili nećete zaposliti novog radnika? Ocijenite ocjenom od 1 do 5 gradirajući znanja i vještine prema važnosti gdje 1 znači da nisu važna do 5 – vrlo su važna)

Znanja i vještine	Ocjena	
	Radnici tipa A	Radnici tipa B
Br.	1	2
1.Funkcionalna pismenost i poznavanje osnovnih matematičkih operacija za obavljanje posla		
2.Sposobnost za nezavisan i samostalan rad		
3. Osnovna znanja i vještine potrebna za radno mjesto		
4. Napredna znanja i vještine potrebna za radno mjesto zanimanja		
5. Radna etika/odnos prema poslu (motivacija, odgovornost, pouzdanost, marljivost, iskrenost)		
6.Komunikativnost		
7.Timski rad		
8. Kreativnost i inovativnost		
9.Poznavanje rada na računaru (osnovni program, Internet)		
10.Poznavanje engleskog jezika		
11. Poznavanje drugog stranog jezika		
12.Druga znanja i vještine		

20. Koja znanja i vještine najčešće nedostaju zaposlenima u Vašem preduzeću (navedite tri redna broja koristeći tabelu iz pitanja broj 19)?

Rb.	Znanja i vještine
1	
2	
3	

21. Koja znanja i vještine mladim (do 30-godine) koji konkurišu u Vašem preduzeću za određeno radno mjesto najčešće nedostaju (navedite tri redna broja koristeći tabelu iz pitanja broj 19)?

Rb.	Znanja i vještine
1	
2	
3	

22. U kojoj mjeri je nedostatak znanja i vještina prepreka za uspješno poslovanje i rast preduzeća? (zaokružiti jedan odgovor)

- a) Uopšte nisu prepreka
- b) Manja su prepreka
- c) Značajna su prepreka

23. Navedite strukturu zapošljavanih u 2016. godini.

	VRSTA RADNOG ODNOSA	POPUNJENA	NEPOPUNJENA	UKUPNO
Br.	1	2	3	4
1	Na neodređeno vrijeme			
2	Na određeno vrijeme			
3	Probni rad			
4	Pripravnici (ne uključuju se lica koja su na Stručnom osposobljavanju visokoškolaca)			
5	UKUPNO			

*23 UKUPNO (kolona 2)=10 UKUPNO (kolona 4)= 20 UKUPNO (kolona 4)=17 UKUPNO (kolona 2)

24. Koji su glavni razlozi za nepopunjavanje slobodnih radnih mjesta? (Ocijenite razloge po važnosti od 1 do 5 gradirajući ih prema važnosti gdje je 1- nevažan a 5 - najvažniji).

Br.	Razlog	Ocjena
	1	2
1	Bilo je malo kandidata ili ih nije bilo uopšte	
2	Ima kandidata ali su im nedostajale potrebne vještine	
3	Kandidati su bez radnog iskustva	
4	Kandidati su smatrali da zarada nije bila zadovoljavajuća za ponuđeno radno mjesto	
5	Kandidatima se nisu dopadali radni uslovi	

6	Nešto drugo	
---	-------------	--

25. Navedite strukturu nepopunjenih radnih mjesta u 2016.godini.

	Naziv zanimanja	Broj nepopunjenih radnih mjesta
Br.	1	2
1		
2		
3		
4		
.		
.		
Ukupno		

* UKUPNO (Tabela 25) = Broju nepopunjenih radnih mjesta kod Pitanja 23

26. Navedite tri zanimanja koja su po Vašem mišljenju deficitarna, odnosno koja najteže popunjavate?

Rb.	Naziv zanimanja
1	
2	
3	

27. Na koji način najčešće popunjavate slobodna radna mjesta? (Gradirajte od 1 do 5 načine popunjavanja slobodnih radnih mjesta, gdje je 1- rijetko a 5 – najčešće).

Br.	Način popunjavanja slobodnih radnih mjesta	Ocjena
	1	2
1	Posredstvom ZZZCG	
2	Posredstvom privatnih agencija za zapošljavanje	
3	Putem preporuka i ličnih poznanstava	
4	Na drugi način	

28. Navedite broj i strukturu tehno-ekonomskih viškova.

	Naziv zanimanja	Višak radnika (broj)
Br.	1	2
1		
2		
3		
4		
.		

.		
.		
Ukupno		

29. Navedite glavne razloge koji su uticali na pojavu tehno-ekonomskih viškova. (Ocijenite razloge po važnosti od 1 do 5 gradirajući ih prema važnosti gdje je 1 - nevažan a 5 - najvažniji).

Br.	Razlog	Ocjena
	1	2
1	Teškoće u poslovanju koje je izazvala globalna ekonomska kriza	
2	Realizovan program restrukturiranja preduzeća	
3	Nelojalna konkurencija na tržištu	
4	Nezadovoljavajuća znanja i vještine zaposlenih	
5	Nešto drugo	

30. Navedite broj zaposlenih kojima je prestao radni odnos tokom 2016. godine prema razlozima prestanka rada.

Br.	Razlog prestanka rada	Ukupno
	1	2
1	Otkaz od strane poslodavca	
2	Otkaz od strane radnika	
3	Sporazumni raskid radnog odnosa	
4	Istek ugovora o radu na određeno vrijeme	
5	Penzionisanje radnika	
6	Smrt radnika	
7	Drugi razlozi	
8	Ukupno	

DIO III SEZONSKO ZAPOSŁJAVANJE

31. Koliko ste domaćih, a koliko stranih radnika zapošļavali u 2016. godini?

Br.	Radnici	
	1	2
1	Domaći	
2	Strani	

3	Ukupno	
---	--------	--

* 3 UKUPNO = 20 UKUPNO (Kolona 4, Pitanje 11)

32. Koliko dugo su sezonski radnici u toku 2016. godine bili zaposleni?

Br.	Period	Domaći	Stranci	Ukupno
	1	2	3	4
1	do 1 mjesec			
2	od 1-3 mjeseca			
3	preko 3 mjeseca			
4	Ukupno			

*4 UKUPNO = 31 UKUPNO

33. Navedite glavne razloge za zapošljavanje stranaca. (Ocijenite razloge po važnosti od 1 do 5 gradirajući ih prema važnosti gdje je 1- nevažan a 5 - najvažniji).

Br.	Razlozi	Ocjena
	1	2
1	Nema dovoljno domaće radne snage potrebnog profila	
2	Domaća radna snaga nije adekvatno obučena	
3	Domaća radna snaga nema radno iskustvo	
4	Domaća radna snaga neće da prihvati ponuđene poslove	
5	Strana radna snaga je bolje obučena	
6	Strana radna snaga je jeftinija	
7	Strana radna snaga je marljivija, disciplinovanija i manje zahtjevna	
8	Nešto drugo	

DIO IV ZAPOŠLJAVANJE LICA SA INVALIDITETOM I RAE POPULACIJE

34. Koliko ste u 2016. godini zaposlili lica sa invaliditetom?

Broj _____

Br.	Naziv zanimanja	Broj izvršilaca
	1	2
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
.		

.		
Ukupno		

*Ako postoji više od sedam zanimanja dopisati ih ispod tabele

35. Koliko ste lica sa invaliditetom zaposlili u toku 2016. godine koristeći određene subvencije?

Broj _____

36. Koliko ste u 2016. godini zaposlili pripadnika RE populacije?

Broj _____

Br.	Naziv zanimanja	Broj izvršilaca
	2	3
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
.		
.		
Ukupno		

*Ako postoji više od sedam zanimanja dopisati ih ispod tabele

37. Da li bi povećali zapošljavanje pripadnika RE populacije uz određene subvencije ili olakšice?

a) Da

b) Ne

DIO V OBRAZOVANJE I OBUKA

38. Koji vid obrazovanja ili obuke zaposlenih je sproveden u 2016. godini?

Br.	Vid obrazovanja ili obuke	Broj zaposlenih koji su prošli obuku
	1	2

1	Prekvalifikacija	
2	Dokvalifikacija	
3	Specijalizacija	
4	Ukupno	

39. Za koja posebna znanja i vještine je sprovedena obuka?

	Šifra posebnog znanja i vještine	Naziv posebnog znanja i vještine	Broj zaposlenih koji su prošli obuku
Br.	1	2	3
1			
2			
3			
4			
.			
.			
.			
Ukupno			

*UKUPNO (Tabela 39) = UKUPNO (Tabela 38)

40. Kako je financirano obrazovanje ili obuka zaposlenih u 2016. godini?

- a) U potpunosti iz sopstvenih izvora;
- b) Iz sopstvenih i drugih izvora;
- c) U potpunosti iz drugih izvora.

DIO VI PROGRAM STRUČNOG OSPOBLJAVANJA VISOKOŠKOLACA

41. Osposobljavanje visokoškolaca po Programu stručnog osposobljavanja (popuniti tabelu)

	Godina	2012	2013	2014	2015	2016
Br.	1	2	3	4	5	6
1	Broj visokoškolaca koji su obavili obuku					

2	Broj visokoškolaca koje ste zaposlili nakon završetka programa				
----------	--	--	--	--	--

42. Koja znanja i vještine su najviše nedostajala visokoškolcima koji su bili u Vašem preduzeću/instituciji na stručnom osposobljavanju na početku programa? (Zaokružite jedan odgovor)

	Znanja i vještine
1	Opšta znanja/"meke vještine"
2	Osnovna/glavna znanja i vještine iz struke
3	Opšta ocjena osposobljenosti kandidata za rad/zaposlenje

43. Po Vašem mišljenju, koliko su učesnici Programa imali koristi od njega?

- a. dosta
- b. malo
- c. ne mogu da ocijenim

Ako je odgovor na prethodno pitanje a. ili c. predjite na pitanje 44.

44. Koji je glavni razlog male koristi od uključivanja visokoškolaca u Program? (Zaokružite jedan odgovor)

Glavni razlozi:

1. Nijesu imali osnovu za dalje usavršavanje;
2. Nijesu bili dovoljno zainteresovani;
3. Program je trajao isuviše kratko;
4. Nijesu postojali adekvatni uslovi – prostor, oprema, mentori;
5. Nije postojao unaprijed pripremljen program obuke .

45. Šta su visokoškolci najviše naučili na Programu stručnog osposobljavanja?

Znanja i vještine:

1. Konkretna znanja i vještine iz struke/zanimanja;
2. Informatička znanja i vještine;
3. Rad sa klijentima i komunikacija;
4. Timski rad;
5. Nešto drugo _____

46. Koji su glavni razlozi što niste zaposlili nikoga, odnosno mali broj u odnosu na broj visokoškolaca obuhvaćenih Programom? (Ocijenite razloge po važnosti od 1 do 5

gradirajući ih prema važnosti gdje je 1- nevažan a 5 - najvažniji).

	Glavni razlozi	Ocjena
Br.	1	2
1	Nijesmo imali potrebu za novom radnom snagom - visokoškocima	
2	Visokoškolci nijesu pokazali dovoljno želje i zainteresovanosti za posao	
3	Po našoj procjeni, kandidati na stručnoj obuci nijesu imali dovoljno znanja i vještina	
4	Visokoškolci na obuci nijesu bili profila koji nam je potreban	
5	Sledeće godine ću opet dobiti besplatnu radnu snagu	
6	Nijesmo imali sredstava da zaposlimo kandidate, iako su pokazali zadovoljavajući nivo znanja i vještina	

47. Program stručnog osposobljavanja visokoškolaca koštao je državu/društvo oko 10 miliona eura. Polazeći od te činjenice, kakva je Vaša ocjena ovog Programa? (Zaokružiti jedan odgovor)

- a) Pozitivna, sredstva su racionalno utrošena i treba nastaviti sa Programom
- b) Nedovoljno koristan, sredstva su mogla biti racionalnije iskorišćena i ne treba nastaviti sa daljom implementacijom
- c) Ne mogu da ocijenim

DIO VII SARADNJA SA ZAVODOM ZA ZAPOSŁJAVANJE

48. Da li ste saradivali sa Zavodom za zapošljavanje na angažovanju neophodne radne snage u 2016. godini?

- a) Da
- b) Ne

49. Koje ste vidove saradnje do sada imali (Mogućnost zaokruživanja više odgovora).

- a) Samo u dijelu prijavljivanja slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja)
- b) Upućivanje kandidata na oglase za posao
- c) Informacije o uslovima i mogućnostima za obezbjeđivanje potrebne radne snage
- d) Učešće u odabiru kandidata za zaposlenje (intervjui sa kandidatima, prezentacija kandidata, psihološka selekcija...)
- e) Učešće u finansiranju zapošljavanja pripravnika
- f) Učešće u izradi i sprovođenju programa osposobljavanja za zapošljavanje (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, usavršavanje)
- g) Finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta
- h) Ostalo (molimo navedite)_____

50. Koliko ste zadovoljni saradnjom sa Zavodom za zapošljavanje?

Unijeti ocjenu _____

Ocjene: 1-nedovoljna; 2-dovoljna; 3-dobra; 4-vrlo dobra i 5-odlična.

51. Navedite koje vrste usluga očekujete od Zavoda za zapošljavanje u zadovoljavanju Vaših potreba za radnom snagom. (Ocijenite vrstu usluge po važnosti od 1 do 5 gradirajući ih prema važnosti gdje je 1- nebitna a 5 - najbitnija).

	Vrsta usluga	Ocjena
Br.	1	2
1	Informacije o raspoloživoj radnoj snazi	
2	Priprema (prekvalifikacija, dokvalifikacija, ključne vještine i dr.) i ponuda kvalifikovane radne snage	
3	Benefiti u zapošljavanju radnika	
4	Pomoć u obezbjeđivanju potrebne rade snage (predselekcija i selekcija kandidata i sl.)	
5	Ažurnost i efikasnost u radu	
6	Nešto drugo	

_____
**Ime i prezime osobe
koja je popunila upitnik**

_____
Pečat poslodavca

_____
**Potpis ovlašćene osobe -
poslodavca**

U _____ **dana** _____ **2016.**

HVALA VAM ZA VAŠE VRIJEME I SARADNJU!

Ponuda, tražnja i zapošljavanje
- po opštinama i regionima u 2016. god. -

(Tab. 1.)

Br.	Opština/region	Ponuda (P)		Tražnja (T)		Zapošljavanje (Z)		Index		
		Br.	%	Br.	%	Br.	%	T : P 5 : 3	Z : T 7 : 5	Z : P 7 : 3
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Podgorica	21163	24,43	8368	26,24	3849	26,32	39.54	46.00	18.19
2	Nikšić	10170	11,74	1842	5,77	881	6,03	18.11	47.83	8.66
3	Danilovgrad	2428	2,81	627	1,96	205	1,41	25.82	32.70	8.44
4	Cetinje	2367	2,73	525	1,65	213	1,46	22.18	40.57	9.00
5	Sred.region	36128	41,78	11362	33,63	5148	35,20	31.45	45.31	14.25
6	Budva	2387	2,75	5574	17,43	1205	8,24	233.51	21.62	50.48
7	Herceg Novi	3439	3,97	4130	9,83	3156	21,58	120.09	76.42	91.77
8	Ulcinj	2836	3,27	1192	3,73	447	3,06	42.03	37.50	15.76
9	Bar	5771	6,66	2103	6,57	808	5,53	36.44	38.42	14.00
10	Kotor	1776	2,05	2087	6,53	1126	7,70	117.51	53.95	63.40
11	Tivat	1466	1,69	1645	5,14	1101	7,53	112.21	66.93	75.10
12	Prim. region	17675	20,40	16731	52,47	7843	53,63	94.66	46.88	44.37
13	Kolašin	1395	1,61	255	8,80	48	0,33	18.28	18.82	3.44
14	Mojkovac	1347	1,55	170	0,53	54	0,37	12.62	31.76	4.01
15	Berane	8389	9,68	469	1,46	212	1,45	5.59	45.20	2.53
16	Bijelo Polje	7669	8,85	895	2,80	504	3,45	11.67	56.31	6.57
17	Pljevlja	5048	5,83	972	3,04	580	3,96	19.26	59.67	11.49
18	Žabljak	479	0,55	256	0,81	36	0,25	53.44	14.06	7.52
19	Plav	1644	1,90	272	0,85	41	0,28	16.55	15.07	2.49
20	Andrijevica	1088	1,26	80	0,25	5	0,04	7.35	6.25	0.46
21	Plužine	454	0,53	59	0,18	9	0,06	13.00	15.25	1.98
22	Šavnik	244	0,28	54	0,17	14	0,09	22.13	25.93	5.74
23	Rožaje	4889	5,64	413	1,29	131	0,89	8.45	31.72	2.68
24	Sjev. region	32646	37,67	3895	12,22	1634	11,17	11.93	41.95	5.01
25	Ukup. CG	866490	100,00	31988	100,00	14625	100,00	36,92	45.72	16,88

Ponuda, tražnja i zapošljavanje
- po pojedinim mikro-tržištima u periodu 2005. - 2016. god. -

(Tab. 2.)

Rb.	Mikro-tržište	God.	Ponuda P	Prij. slob. rad. mjesta T	Zapoš. Z	T : P 5 : 4	Z : T 6 : 5	Z : P 6 : 4
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Berane-Petnjica-Andrijevića-Plav-Gusinje	2016	11124	821	253	7.38	30.82	2.27
2		2014	5807	723	215	12.45	29.74	3.70
3		2013	5659	615	107	10.87	17.40	1.89
4		2012	5197	939	381	18.07	40.58	7.33
5		2011	5231	729	396	13.94	54.32	7.57
6		2008	7293	1992	1193	27.31	59.89	16.36
7		2005	8340	1099	665	13.18	60.51	7.97
8	Bijelo Polje - Mojkovac - Kolašin	2016	10410	1320	604	12.68	45.76	5.80
9		2014	9308	1169	607	12.56	51.92	6.52
10		2013	9214	1072	565	11.63	52.71	6.13
11		2012	8839	2025	1179	22.91	58.22	13.34
12		2011	9688	1721	1331	17.76	77.34	13.74
13		2008	10717	4250	2936	39.66	69.08	27.40
14		2005	13637	1863	1461	13.66	78.42	10.71
15	Rožaje	2016	4880	413	131	8.46	31.72	2.68
16		2014	2790	386	108	13.84	27.98	3.87
17		2013	3315	356	86	10.74	24.16	2.59
18		2012	3766	556	93	14.76	16.73	2.47
19		2011	3480	391	56	11.24	14.32	1.61
20		2008	3084	835	508	27.08	60.84	16.47
21		2005	3711	461	142	12.42	30.80	3.83
22	Pljevlja	2016	5049	972	577	19.25	59.36	11.43
23		2014	4312	1059	594	24.56	56.09	13.78
1		2013	4437	589	308	13.27	52.29	6.94
2		2012	4365	885	587	20.27	66.33	13.45
3		2011	4649	1081	933	23.25	86.31	20.07
4		2008	4817	2105	1660	43.70	78.86	34.46
5		2005	6930	1484	1240	21.41	83.56	17.89
6	Nikšić - Plužine - Šavnik - Žabljak	2016	11134	2211	939	19.86	42.47	8.43
7		2014	9175	1621	506	17.67	31.22	5.51
8		2013	8619	1488	531	17.26	35.69	6.16
9		2012	8188	2533	1230	30.94	48.56	15.02
10		2011	9417	2355	1540	25.01	65.39	16.35
11		2008	9278	6142	4539	66.20	73.90	48.92

12		2005	16059	3689	2683	22.97	72.73	16.71
13	Podgorica - Danilovgrad - Cetinje	2016	26155	9520	4254	36.40	44.68	16.26
14		2014	23558	11554	4968	49.04	43.00	21.09
15		2013	23378	11769	5280	50.34	44.86	22.59
16		2012	23024	16247	9107	70.57	56.05	39.55
17		2011	23868	16378	9145	68.62	55.84	38.31
18		2008	23030	25423	16474	110.39	64.80	71.53
19		2005	27362	9820	7082	35.89	72.12	25.88
20	Bar - Ulcinj	2016	8600	3295	1229	38.31	37.30	14.29
21		2014	6289	4389	1105	69.79	25.18	17.57
22		2013	5746	4450	1686	77.45	37.89	29.34
23		2012	5440	5109	2048	93.92	40.09	37.65
24		2011	5573	5099	2370	91.49	46.48	42.53
25		2008	6520	7274	4355	111.56	59.87	66.79
26		2005	8670	4642	1722	53.54	37.10	19.86
27	Budva - Kotor - Tivat	2016	5630	9306	3428	165.29	36.84	60.89
28		2014	5354	17966	3409	335.56	18.97	63.67
29		2013	5425	12971	3019	239.10	23.27	55.65
30		2012	5585	15141	3731	271.10	24.64	66.80
31		2011	5264	12676	3612	240.81	28.49	68.62
32		2008	5538	11743	6321	212.04	53.83	114.14
33		2005	7757	8054	3316	103.83	41.17	42.75
34	Herceg Novi	2016	3441	4030	3133	117.12	77.74	91.05
35		2014	3550	4424	3275	124.62	74.03	92.25
36		2013	3229	4649	3259	143.98	70.10	100.93
37		2012	3423	4511	3200	131.78	70.94	93.49
38		2011	3284	4874	3547	148.42	72.77	108.01
39		2008	2771	5915	4275	213.46	72.27	154.28
40		2005	3676	4432	3288	120.57	74.19	89.45
41	Ukupno	2016	86633	31888	15548	36.81	48.76	17.95
42		2014	70143	43250	14726	61.66	34.05	20.99
43		2013	68997	37904	15219	54.94	40.15	22.06
44		2012	67840	47937	21595	70.66	45.05	31.83
45		2011	70451	45293	22872	64.29	50.50	32.47
46		2008	73136	65499	42281	89.56	64.55	57.81
47		2005	96145	35538	21599	36.96	60.78	22.47

Nezaposlenost
- po opštinama i regionima 2013. - 2016. god. -

(Tab. 3.)

Rb.	Opština-region	Nezapos. 31.12.2013	Nezapos. 31.12.2014	Index 2014 : 2013	Nezapos. 31.12.2015	Index 2015 : 2014	Nezapos. 31.12.2016	Index 2016 : 2015	Index 2016 : 2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	AN	465	501	107.74	499	99.60	813	162.93	174.84
2	BA	2115	2156	101.94	2849	132.14	5947	208.74	281.18
3	PL	498	583	117.07	772	132.42	1175	152.20	235.94
4	RO	1233	1294	104.95	1843	142.43	2626	142.49	212.98
5	BP	3868	4044	104.55	4110	101.63	4467	108.69	115.49
6	MK	702	731	104.13	756	103.42	822	108.73	117.09
7	KL	810	819	101.11	820	100.12	807	98.41	99.63
8	PV	2524	2422	95.96	2896	119.57	2918	100.76	115.61
9	PŽ	128	109	85.16	226	207.34	215	95.13	167.97
10	ŠN	86	114	132.56	133	116.67	151	113.53	175.58
11	ŽB	303	276	91.09	301	109.06	223	74.09	73.60
12	Sjev. region	10152	10392	102.36	11857	114.10	13404	113.05	132.04
13	CT	1538	1388	90.25	1468	105.76	1429	97.34	92.91
14	DG	1017	975	95.87	1145	117.44	1445	126.20	142.08
15	NK	4064	4263	104.90	5164	121.14	5421	104.98	133.39
16	PG	8400	8123	96.70	8985	110.61	11904	132.49	141.71
17	Sred. region	15019	14749	92.21	16762	113.65	20199	120.50	134.49
18	BD	755	793	105.03	768	96.85	1214	158.07	160.79
19	BR	1866	1900	101.82	2508	132.00	2865	114.23	153.54
20	HN	1340	1455	108.58	1531	105.22	1794	117.18	133.88
21	KO	940	885	94.15	763	86.21	760	99.61	80.85
22	TV	751	781	103.99	719	92.06	734	102.09	97.74
23	UL	1044	1202	115.13	1427	118.72	1783	124.95	170.79
24	Primor. reg.	6696	7016	104.78	7716	109.97	9150	118.58	136.65
25	Ukupno CG	34447	34814	101.07	39683	113.99	49513	124.77	143.74

Prijavljena slobodna radna mjesta
- po opštinama i regionima 2013. - 2016. god. -

(Tab. 4.)

Rb.	Opština-region	SRM 2013	SRM 2014	Index 2014 : 2013	SRM 2015	Index 2015 : 2014	SRM 2016	Index 2016 : 2015	Index 2016 : 2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	ANDRIJEVICA	33	114	345.45	69	60.53	80	115.94	242.42
2	BERANE	303	350	115.51	650	185.71	469	72.15	154.79
3	PLAV	280	261	93.21	368	141.00	272	73.91	97.14
4	ROŽAJE	354	387	109.32	441	113.95	413	93.65	116.67
5	BIJELO POLJE	763	968	126.87	954	98.55	895	93.82	117.30
6	MOJKOVAC	156	125	80.13	156	124.80	170	108.97	108.97
7	KOLAŠIN	87	76	87.36	152	200.00	255	167.76	293.10
8	PLJEVLJA	589	1059	179.80	711	67.14	972	136.71	165.03
9	PLUŽINE	20	30	150.00	42	140.00	59	140.48	295.00
10	ŠAVNIK	18	17	94.44	36	211.76	54	150.00	300.00
11	ŽABLJAK	220	272	123.64	231	84.93	256	110.82	116.36
12	<i>Sjev. region</i>	2823	3659	129.61	3810	104.13	3895	102.23	137.97
13	CETINJE	433	555	128.18	433	78.02	525	121.25	121.25
14	DANILOVGRAD	551	431	78.22	471	109.28	627	133.12	113.79
15	NIKŠIĆ	1232	1301	105.60	1240	95.31	1842	148.55	149.51
16	PODGORICA	10798	10580	97.98	10047	94.96	8368	83.29	77.50
17	<i>Sred. region</i>	13014	12867	98.87	12191	94.75	11362	93.20	87.31
18	HERCEG NOVI	4654	4427	95.12	4129	93.27	4030	97.60	86.59
19	KOTOR	2057	2339	113.71	2093	89.48	2087	99.71	101.46
20	BUDVA	8817	12955	146.93	7868	60.73	5574	70.84	63.22
21	BAR	2814	2833	100.68	2350	82.95	2103	89.49	74.73
22	TIVAT	2100	2637	125.57	1915	72.62	1645	85.90	78.33
23	ULCINJ	1637	1567	95.72	1240	79.13	1192	96.13	72.82
24	<i>Primor. region</i>	22079	26758	121.19	19595	73.23	16631	84.87	75.32
25	Ukup.CG	37916	43284	114.16	35596	82.24	31888	89.58	84.10

Prijavljena slobodna radna mjesta
- po djelatnostima 2013. – 2016. god. –

(Tab. 5.)

Rb.	Djelatnost	SRM 2013	SRM 2014	Index 2014 : 2013	SRM 2015	Index 2015 : 2014	SRM 2016	Index 2016 : 2015	Index 2016 : 2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	A.Poljop., šumarstvo i ribarstvo	2014	2022	100.40	2324	114.94	1401	60.28	69.56
2	B.Rudarstvo	199	154	77.39	126	81.82	116	92.06	58.29
3	C.Prerađivačka industrija	1841	1773	96.31	1335	75.30	1293	96.85	70.23
4	D.Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	84	63	75.00	22	34.92	45	204.55	53.57
5	E.Snabdijevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti	690	596	86.38	634	106.38	535	84.38	77.54
6	F.Građevinarstvo	5241	5689	108.55	4660	81.91	2321	49.81	44.29
7	G.Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka mot.vozila i motoc.	6369	5179	81.32	4704	90.83	3485	74.09	54.72
8	H.Saobraćaj i skladištenje	1863	1516	81.37	1451	95.71	1063	73.26	57.06
9	I.Usluge smještaja i ishrane	8785	9831	111.91	7111	72.33	6350	89.30	72.28
10	J.Informisanje i komunikacije	592	741	125.17	424	57.22	358	84.43	60.47
11	K.Finans. djelat. I djelat. Osiguranja	557	491	88.15	460	93.69	361	78.48	64.81
12	L.Poslovanje nekretninama	496	640	129.03	529	82.66	489	92.44	98.59
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	1691	2331	137.85	1875	80.44	1158	61.76	68.48
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	2552	5620	220.22	2805	49.91	4946	176.33	193.81
15	O.Državna uprava i odbrana; Obavezno socijalno osiguranje	1549	1298	83.80	1646	126.81	1626	98.78	104.97
16	P.Obrazovanje	1424	2701	189.68	2718	100.63	3296	121.27	231.46
17	Q 86.Zdravstvene djelatnosti	462	736	159.31	764	103.80	1043	136.52	225.76
18	Q 87.Socijalna zaštita sa smještajem	129	106	82.17	199	187.74	290	145.73	224.81
19	Q 88.Socijalna zaštita bez smještaja	70	180	257.14	169	93.89	234	138.46	334.29
20	R.Umjetnost,zabava i rekreacija	686	674	98.25	609	90.36	562	92.28	81.92
21	S.Ostale uslužne djelatnosti	611	923	151.06	1025	111.05	916	89.37	149.92
22	T.Djelatnost domaćinstva kao poslodavca; Djelatnost domaćinstava koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe	9	9	100.00	3	33.33		0.00	0.00
23	U.Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	2	11	550.00	3	27.27		0.00	0.00
24	Ukupno CG	37916	43284	114.16	35596	82.24	31888	89.58	84.10

Zapošljavanje
- po opštinama i regionima 2013. – 2016. god. –

(Tab. 6.)

Rb.	Opština-region	2013	2014	Index 2014 : 2013	2015	Index 2015 :2014	2016	Index 2016 : 2015	Index 2016 : 2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	ANDRIJEVICA	14	52	371.43	18	34.62	5	27.78	35.71
2	BERANE	100	95	95.00	134	141.05	212	158.21	212.00
3	PLAV	20	66	330.00	44	66.67	41	93.18	205.00
4	ROŽAJE	89	124	139.33	223	179.84	131	58.74	147.19
5	BIJELO POLJE	491	557	113.44	814	146.14	505	62.04	102.85
6	MOJKOVAC	87	50	57.47	37	74.00	54	145.95	62.07
7	KOLAŠIN	30	15	50.00	20	133.33	48	240.00	160.00
8	PLJEVLJA	321	596	185.67	432	72.48	580	134.26	180.69
9	PLUŽINE	7	4	57.14	33	825.00	9	27.27	128.57
10	ŠAVNIK	5	1	20.00	8	800.00	14	175.00	280.00
11	ŽABLJAK	68	60	88.24	94	156.67	36	38.30	52.94
12	Sjeverni region	1232	1620	131.49	1857	114.63	1635	88.05	132.71
13	CETINJE	198	284	143.43	157	55.28	213	135.67	107.58
14	DANILOVGRAD	123	115	93.50	144	125.22	205	142.36	166.67
15	NIKŠIĆ	457	456	99.78	640	140.35	881	137.66	192.78
16	PODGORICA	5352	4582	85.61	3724	81.27	3849	103.36	71.92
17	Središnji region	6130	5437	88.69	4665	85.80	5148	110.35	83.98
18	HERCEG NOVI	3305	3299	99.82	2899	87.88	3156	108.87	95.49
19	KOTOR	847	806	95.16	951	117.99	1126	118.40	132.94
20	BUDVA	1322	1448	109.53	1380	95.30	1205	87.32	91.15
21	TIVAT	903	1195	132.34	1166	97.57	1101	94.43	121.93
22	BAR	1068	749	70.13	818	109.21	808	98.78	75.66
23	ULCINJ	621	371	59.74	424	114.29	448	105.66	72.14
24	Primorski region	8066	7868	97.55	7638	97.08	7844	102.70	97.25
25	Ukupno CG	15428	14925	96.74	14160	94.87	14627	103.30	94.81

Zapošljavanje
- po djelatnostima 2013. - 2016. god. -

(Tab. 7.)

Rb.	Djelatnost	2013	2014	Index 2014 : 2013	2015	Index 2015 :2014	2016	Index 2016 : 2015	Index 2016 : 2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1445	810	56.06	200	24.69	123	61.50	8.51
2	B. Rudarstvo	49	74	151.02	40	54.05	28	70.00	57.14
3	C. Prerađivačka industrija	752	538	71.54	512	95.17	539	105.27	71.68
4	D. Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	51	27	52.94	16	59.26	8	50.00	15.69
5	E. Snabdijevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti	479	342	71.40	389	113.74	291	74.81	60.75
6	F. Građevinarstvo	1114	1028	92.28	973	94.65	949	97.53	85.19
7	G. Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	2917	2302	78.92	2326	101.04	2021	86.89	69.28
8	H. Saobraćaj i skladištenje	1091	993	91.02	789	79.46	735	93.16	67.37
9	I. Usluge smještaja i ishrane	3367	3035	90.14	2937	96.77	2664	90.70	79.12
10	J. Informisanje i komunikacije	283	276	97.53	260	94.20	243	93.46	85.87
11	K. Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	411	362	88.08	319	88.12	243	76.18	59.12
12	L. Poslovanje nekretninama	126	231	183.33	173	74.89	166	95.95	131.75
13	M. Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	800	796	99.50	613	77.01	693	113.05	86.63
14	N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	406	1211	298.28	1076	88.85	2025	188.20	498.77
15	O. Državna uprava i odbrana; Obavezno socijalno osiguranje	495	499	100.81	498	99.80	562	112.85	113.54
16	P. Obrazovanje	496	938	189.11	1329	141.68	1470	110.61	296.37
17	Q. Zdravstvena i socijalna zaštita	465	540	116.13	608	112.59	889	146.22	191.18
18	R. Umjetnost, zabava i rekreacija	366	332	90.71	385	115.96	334	86.75	91.26
19	S. Ostale uslužne djelatnosti	302	547	181.13	627	114.63	531	84.69	175.83
20	T. Djelatnost domaćinstva kao poslodavca; Djelatnost domaćinstava koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe	3		0.00					0.00
21	U. Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela		1		3	300.00		0.00	
22	Ukupno CG	15418	14882	96.52	14073	94.56	14514	103.13	94.14

Prijavljena slobodna radna mjesta i zapošljavanje
- po opštinama i regionima u 2016. god. -

(Tab. 8.)

Rb.	Opština/region	Prijavljena slobod. rad. mjesta	Zapošljavanje	Index 4 : 3
1	2	3	4	5
1	ANDRIJEVICA	80	5	6.25
2	BERANE	469	212	45.20
3	PLAV	272	41	15.07
4	ROŽAJE	413	131	31.72
5	BIJELO POLJE	895	505	56.42
6	MOJKOVAC	170	54	31.76
7	KOLAŠIN	255	48	18.82
8	PLJEVLJA	972	580	59.67
9	ŽABLJAK	256	37	14.45
10	PLUŽINE	59	9	15.25
11	ŠAVNIK	54	14	25.93
12	Sjeverni region	3895	1636	42.00
13	CETINJE	525	213	40.57
14	DANILOVGRAD	627	205	32.70
15	NIKŠIĆ	1842	881	47.83
16	PODGORICA	8368	3849	46.00
17	Središnji region	11362	5148	45.31
18	HERCEG NOVI	4030	3156	78.31
19	KOTOR	2087	1126	53.95
20	BUDVA	5574	1205	21.62
21	TIVAT	1645	1101	66.93
22	BAR	2103	808	38.42
23	ULCINJ	1192	448	37.58
24	Primorski region	16631	7844	47.16
25	Ukupno CG	31888	14628	45.87

Prijavljena slobodna radna mjesta i zapošljavanje
- po djelatnostima u 2016. god. -

(Tab. 9.)

Rb.	Djelatnost	Prijavljena slobod. rad. mjesta	Zapošljav.	Index 4 : 3
1	2	3	4	5
1	A.Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1401	123	8.78
2	B.Rudarstvo	116	28	24.14
3	C.Prerađivačka industrija	1293	540	41.76
4	D.Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	45	8	17.78
5	E.Snabdijevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti	535	291	54.39
6	F.Građevinarstvo	2321	949	40.89
7	G.Trgovina na veliko i trg.na malo; popravka mot. vozila i motocikala	3485	2021	57.99
8	H.Saobraćaj i skladištenje	1063	735	69.14
9	I.Usluge smještaja i ishrane	6350	2664	41.95
10	J.Informisanje i komunikacije	358	243	67.88
11	K.Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	361	243	67.31
12	L.Poslovanje nekretninama	489	166	33.95
13	M.Stručne, naučne, inovacione i tehničke djelatnosti	1158	693	59.84
14	N.Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	4946	2025	40.94
15	O.Državna uprava i odbrana; Obavezno socijalno osiguranje	1626	562	34.56
16	P.Obrazovanje	3296	1470	44.60
17	Q.Zdravstvena i socijalna zaštita	1567	889	56.73
18	R.Umjetnost,zabava i rekreacija	562	334	59.43
19	S.Ostale uslužne djelatnosti	916	531	57.97
20	Ukupno CG	31888	14515	45.52

..!..